

HANDELINGEN
VAN HET
GENOOTSCHAP VOOR GESCHIEDENIS
GESTICHT ONDER DE BENAMING

SOCIÉTÉ D'ÉMULATION

TE BRUGGE

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
VOOR DE STUDIE
VAN GESCHIEDENIS EN OUDHEDEN
VAN VLAANDEREN

DEEL CX VAN DE VERZAMELING

JAAR 1973
Afl levering 3-4

Uitgegeven met steun van de Regering
de Provincie en de stad Brugge

BRUGGE 1973

GENOOTSCHAP VOOR GESCHIEDENIS

SOCIETE D'EMULATION

Secretariaat : Koningin Elisabethlaan 63, 8000 Brugge.
Redactie : Academiestraat 14, 8000 Brugge.
Postcheckrekening: Société d'Emulation Brugge, nr. 107939.
Abonnement op de «Handelingen» : 200 fr. per jaar.

I N H O U D

I. BIJDRAGEN

- D. Van den Auweele, *De Brugse gijzelaarslijsten van 1301, 1305 en 1328. Een komparatieve analyse* 105-167

II. OORKONDEN EN MEDEDELINGEN

- M. Vanroose, *Twee onbekende 15de-eeuwse documenten in verband met de Brugse «Beildesnidrs»* 168-177
- L. Devliegheer, *Het graf van graaf Robrecht van Bethune in de Sint-Maartenskerk te Ieper* 178-185
- K. Wittevrongel, *De bouwgeschiedenis van de Burgerlijke Griffie te Brugge* 186-197

III. BOEKBESPREKINGEN

- G. Versavel, *Passendaalse herinneringen. Godsdienstig en kerkelijk leven* (B.J.B.) 198
- K. Aernoudts, *Waar de rode klaproos bloeit. Een episode uit de Tweede Wereldoorlog. De strijd om de vrijmaking van de linker Scheldemonding. September-oktober-november 1944* (L. Schepens) 198-200
- KRONIEK 201-211
- BOEKENSCHOUW 212-245

De Brugse gijzelaarslijsten van 1301, 1305 en 1328

Een komparatieve analyse

Vanaf ca. 1280 tot ca. 1385 braken er in de Vlaamse steden herhaaldelijk onlusten uit ¹. De interpretatie ervan evolueerde van een Vlaams-nationale ontvoogdingsstrijd tot een klassenstrijd naar gelang men het aksent verlegde van de politieke naar de sociale elementen uit het dossier ². Een combinatie van deze twee uitersten was daarbij niet uitgesloten ³. Geen van beide stellingen bleek bestand tegen een kritische konfrontatie met de bronnen. De ontvoogdingsstrijd werd geleidelijk geïntegreerd in het breder kader van een partikularistische belangenpolitiek, terwijl de klassenstrijd afgezwakt werd door verder onderzoek naar de maatschappelijke structuren in de steden, waardoor een nauwkeuriger omkadering van de bij de konflikten betrokken

1. Vanaf ca. 1280 tot aan de Bourgondische periode was het praktisch konstant onrustig in de Vlaamse steden. Opstanden van formaat deden zich voor ca. 1280, ca. 1302, 1322-1328, 1337-1351, 1359-1361 en 1379-1385.

2. De verheerlijking van het «Vlaamse» verzet tegen de «Franse» of «Frans-gezinde» overheerser is een klassiek thema uit de romantische historiografie, dat in Vlaanderen onder allerlei vormen (vooral in werken met vulgariserende strekking) is blijven nawerken tot ca. 1950. Vanaf ca. 1890 kwam de nieuwe sociaal-ekonomische geschiedschrijving aan bod. H. Pirenne en later H. Van Werveke vroegen de aandacht voor de interne maatschappelijke tegenstellingen, soms op gevaar af de onmiskenbare nationale aspecten te verwaarlozen. H. Pirenne, *Histoire économique et sociale du moyen âge*. Edition revue et mise à jour avec une annexe bibliographique et critique par H. Van Werveke, Paris, 1963, 154-156; 162-171. - H. Van Werveke, *Les villes belges. Histoire des institutions économiques et sociales*, - *Recueils de la Société Jean Bodin*, 7: *La ville*, 2. *Institutions économiques et sociales*, Brussel, 1955, 561-564.

3. F. Blockmans, *De bestraffing van den opstand van Brugge en West-Vlaanderen in 1328*, - *Beknopte bandelingen van het vijftiende Vlaamse philologencongres*, Gent, 1940, 38-45.

partijen mogelijk werd ⁴. Meer en meer kwam men tot het inzicht dat de evaluatie van de sociale, economische en politieke factoren vaak gebaseerd was op een niet-representatieve of uit zijn kontekst gelichte dokumentatie en dat de diverse opstanden moeilijk onder één noemer samen te brengen waren ⁵.

Een gedetailleerd onderzoek naar het Brugse aandeel in deze troebelen zou, gezien de toonaangevende rol die Brugge hierin speelt, bijzonder relevant zijn ⁶. De systematische analyse en genuanceerde interpretatie van de *Moerlemaye* kan als het ideale voorbeeld gelden ⁷. Hoewel aan een aantal

4. H. Van Werveke, *Avesnes en Dampierre. Vlaanderens vrijheidsoorlog (1244-1305)*, - *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, 2, Utrecht-Antwerpen, 1950, 306-337. - Id., *De Nederlanden tegenover Frankrijk (1305-1346)*, - *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, 3, Utrecht-Antwerpen, 1951, 16-62. - Id., *Lodewijk van Male en de eerste Bourgondiërs*, - *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, 3, Utrecht-Antwerpen, 1951, 190-218.

Voor de sociale structuren van Brugge zijn belangrijk: C. Wyffels-J. De Smet, *De rekeningen van de stad Brugge (1280-1319). Eerste deel (1280-1302)*, (Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, ser. in 4°), 2 vol., Brussel, 1965-1971. - F.J. Verbruggen, *Het gemeenteleger van Brugge van 1338 tot 1340 en de namen van de weerbare mannen*, (Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, ser. in 8°), Brussel, 1962. - J. De Smet, *De inrichting van de poorterlijke ruitery te Brugge in 1292 en haar indeeling in gezindheden in 1302*, - *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde*, Gent, 1930, 489-505. C. Wyffels, *Peiling naar de sociale stand van een aantal Brugse groothandelaars, inzonderheid op de Britse eilanden, 1270-1292*, - *Album archivaris J. De Smet*, Brugge, 1964, 365-379. - J. De Smet, *Brugse Leliaards gevlucht te Sint-Omaars van 1302 tot 1305*, - *Hand. Emul.*, 89 (1952) 146-152. - C. Wyffels, *Een «opstand» te Brugge en de vlucht van Leliaards naar Sint-Omaars tussen 17 augustus en 18 september 1297*, - *Hand. Emul.*, 90 (1953) 63-72. - J.F. Verbruggen, *Beschouwingen over 1302*, - *Hand. Emul.*, 93 (1956), 38-53. - J. Mertens, *De XIVde eeuwse voornaamste Brugse schepenfamilies*, - *Ons Heem*, 14 (1959-60) 233-236. - A. Lowyck, *Schepenlijsten van de stad Brugge*, - *Ons Heem*, 16 (1961-62) 213-216; 17 (1962-63) 26-28; 18 (1963-64) 43-48. - W. Blockmans-I. De Meyer-J. Mertens-C. Pauwelyn-W. Vanderpijpen, *Studiën betreffende de sociale structuren te Brugge, Kortrijk en Gent in de 14e en 15e eeuw*, (Standen en Landen, 54 en 57), 2 vol., Heule, 1971-72.

5. C. Wyffels, *Nieuwe gegevens betreffende een XIIIe eeuwse «demokratische» opstand: de Brugse «Moerlemaye» (1280-1281)*, - *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis*, 132 (1966) 38-45.

6. Vooral in 1302 en 1322-28.

7. C. Wyffels, o.c., - *ibid.*, 37-142.

aspecten belangrijke studies gewijd zijn, is er voor de andere opstanden geen dergelijke globale duiding voorhanden ⁸. Hiervoor is een nauwkeurige samenstelling van de dossiers een eerste vereiste. De meeste documenten zijn gekend doch vaak onvoldoende bestudeerd, waardoor ze niet altijd tot hun recht komen of in het geheel niet die plaats bekleden waar ze thuishoren. Dit is ongetwijfeld het geval met de gijzelaarslijsten van ca. 1305 en ca. 1328. Deze lijsten zijn indicatief voor de sociale geleding van deze twee opstanden en belangrijk voor het bepalen van de gezindheid van de individuen en de evolutie ervan. Gedeeltelijk door een fragmentaire en onnauwkeurige editie, gedeeltelijk door een onjuiste datering en het ontbreken van een comparatieve analyse is men tot een verkeerde voorstelling van de feiten gekomen ⁹.

Het voornaamste document, tevens uitgangspunt van deze studie, is de gijzelaarslijst van 17 september 1328 ¹⁰. De omstandigheden waarin deze lijst wordt opgesteld zijn duidelijk. Na de nederlaag bij Cassel op 23 augustus 1328 onderwerpen de Vlaamse steden zich aan de Franse koning, Filips van Valois. Ondanks de inspanningen van Willem de Deken om samen met Ieper en Poperinge het verzet te reorganiseren biedt ook Brugge op 9 september 1328 zijn onderwerping aan. Op dezelfde dag wordt Lodewijk van Nevers ontvangen door de koning. Samen bespreken zij op

8. E.I. Strubbe, *Geschiedenis van de stad en haar instellingen, - Panorama van de Brugse geschiedschrijving sedert Duclos (1910)*, Brugge, 1972, 41-43; 53-56. - Cf. bibliografie in de *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, 2, Utrecht-Antwerpen, 1950, 531-532; 533-535 en 3, Utrecht-Antwerpen, 1951, 440-442; 447-448.

9. In de alfabetische konkordatietabel worden de onnauwkeurigheden uit de edities zoveel mogelijk weggewerkt. Vooral de uitgaven van Th. de Limburg-Stirum zijn zeer onnauwkeurig (foutieve transkripties en weglaten van namen).

10. Lille, *Archives départementales du Nord*, B.263:5901. - H. Stein, *Les conséquences de la bataille de Cassel pour la ville de Bruges et la mort de Guillaume De Deken, son ancien bourgmestre (1328)*, - *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire*, 9 (1899) 647-653 (fragmentaire editie).

welke wijze de overwinning definitief gekonsolideerd kan worden. Eén van de middelen is een harde repressie. Onderzoekskommissies sporen de schuldigen op en de terechtstellingen duren tot 1331. Goederen worden verbeurd verklaard en zware financiële verplichtingen opgelegd. Filips van Valois laat ook gijzelaars nemen. Een duizendtal Ieperlingen en een vijfhonderdtal Bruggelingen worden opgevoerd ¹¹. De koning wijst kommissarissen aan om de Brugse gijzelaars uit te kiezen. Het zijn Robrecht van Cassel, oom van de graaf, de ridders Waleran van Luxemburg en Pieter van Cugnières en de klerk André van Florence. Op 17 september 1328 overhandigen zij hun lijst aan de Brugse stadsmagistraat ¹².

De akte bevat 494 namen en niet 500 zoals de kommissarissen zelf beweren ¹³. Deze zijn ingedeeld in 33 groepen.

1. Poorters	59	19. Hoedenmakers	3
2. Wevers	99	20. Wiltwerkers	1
3. Volders	73	21. Kaarsengieters	10
4. Scheerders	31	22. Schippers	1
5. Ververs	8	23. Bogenmakers	5
6. Vleeshouwers	14	24. Aardenpotmakers	1
7. Vissers	17	25. Tinnenstoommakers	1
8. Huidevetters	6	26. Touwslagers	1
9. Schoenmakers	32	27. Fruitiers	1
10. Beurzenmakers en handschoenwerkers	9	28. Wapenmakers	6
11. Riemmakers	4	29. Metselaars en timmerlieden	8
12. Tijkwevers	2	30. Zilvermeden	3
13. Tapijtwevers	4	31. Smeden	5
14. Oudkleedkopers	15	32. Wijnmeters	8
15. Kleermakers	19	33. Makelaars en hoteliers	36
16. Kousscheppers	4		
17. Zadelmakers	4		
18. Schedenmakers	4		494

11. J. Viard, *La guerre de Flandre (1328)*, - *Bibliothèque de l'Ecole des Chartes*, 83 (1922) 375-382.

12. H. Stein, *o.c.*, - *ibid.*, 648-649.

13. Lille, *Archives départementales du Nord*, B.263:5901: «... nous avons esleu Vc ostages de la ville et de la communaute de Bruges ...».

Zelfs als men aanneemt dat bepaalde van deze categorieën meerdere ambachten kunnen groeperen is men nog ver af van de 53 ambachten, die samen met de poorters het gemeenteleger vormen in de jaren 1338-40¹⁴. Een aantal ambachten dienen geen gijzelaars te leveren.

Het belang van deze oorkonde is gelegen in het feit dat ze exhaustief en gedateerd is, wat voor de andere te bespreken documenten niet het geval is. Te noteren valt dat een aantal namen aangestipt zijn, andere niet. Dit detail laat toe vijf andere lijsten in hun juiste interne samenhang te plaatsen. Het betreft drie gijzelaarslijsten uit het fonds de Saint-Genois, uitgegeven door Th. de Limburg-Stirum en gedateerd op ca. 1305, een lijst van ca. 1328 met de namen van de vervolgte opstandelingen uit het supplement Wyffels gepubliceerd door N. De Pauw en tenslotte een niet-gepubliceerde gijzelaarslijst van ca. 1328 uit hetzelfde supplement¹⁵.

De drie gijzelaarslijsten van ca. 1305 zijn in feite van ca. 1328 en vormen samen de tegenhanger van de lijst met de vervolgte opstandelingen van ca. 1328. De titels duiden aan dat het gaat om niet-vervolgte gijzelaars. Zij bevatten in dezelfde volgorde de niet-aangestipte namen uit de akte van 17 september 1328¹⁶. Bij vergissing worden ook en-

14. J.F. Verbruggen, *Het gemeenteleger van Brugge van 1338 tot 1340 en de namen van de weerbare mannen*, Brussel, 1962, 77-80.

15. *Gent, Rijksarchief, Oorkonden van de graven van Vlaanderen, Fonds J. de Saint-Genois*, 1116, 1117, 1118. - Th. de Limburg-Stirum, *Codex diplomaticus Flandriae inde ab anno 1296 ad usque 1325. Recueil de documents relatifs aux guerres et dissensions suscitées par Philippe-le-Bel, roi de France, contre Gui de Dampierre, comte de Flandre*, (*Société d'Emulation de Bruges, ser. in 4°*), 1, Brugge, 1879, 412-417: 182, 183, 184.

Gent, Rijksarchief, Oorkonden van de graven van Vlaanderen, Chronologisch supplement C. Wyffels, 619. - N. De Pauw, *L'enquête de Bruges après la bataille de Cassel. Documents inédits publiés*, - *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire*, 9 (1899) 688-691.

Gent, Rijksarchief, Oorkonden van de graven van Vlaanderen, Chronologisch supplement C. Wyffels, 618.

16. «*Ostages dou roy nun pourtrait*» t.o.v. «*Che sunt les borgois pourtrait*». De volgorde is werkelijk zeer gelijklopend. Er zijn slechts een paar uitzonderingen, die te verklaren zijn door het omwisselen van twee op elkaar volgende namen.

kele aangestipte namen opgenomen. Dit wordt gekorrigeerd. Men doorstreept deze namen en voegt ze toe aan de lijst met de vervolgte opstandelingen, telkens bij de groep waartoe ze behoren ¹⁷. Hoewel het gaat om drie afzonderlijke rollen vormen ze samen één geheel, daar 32 van de 33 geciteerde klassen in dezelfde volgorde vermeld worden ¹⁸.

Rol 1117 telt 132 namen, waarvan 13 doorstreepte.

1. Poorters	35	6
2. Wevers	62	4
3. Volders	35	3
	132	13

Rol 1118 telt 92 namen, waarvan 4 doorstreepte.

4. Scheeders	21	2
5. Ververs	5	
6. Vleeshouwers	5	1
7. Vissers	10	
8. Huidevetters	3	
9. Schoenmakers	22	
10. Beurzenmakers en handschoenwerkers	4	1
11. Riemmakers	2	
12. Tijkwevers	2	
13. Tapijtwevers	3	
14. Oudkleedkopers	15	
	92	4

Rol 1116 telt 72 namen, waarvan 1 doorstreepte.

15. Kleermakers	17
16. Kousscheppers	3
17. Zadelmakers	4
18. Schedenmakers	4
19. Hoedenmakers	3
20. Wiltwerkers	1
21. Kaarsengieters	7
22. Schippers	—

17. In dit geval worden ze achteraan de groep toegevoegd.

18. Alleen het ambacht van de zilversmeden ontbreekt. Het ambacht van de schippers «*Maroniers*» komt voor zonder namen, terwijl de rubriek «*Cordiers*» (touwslagers) doorstreept werd. De volgorde van de ambachten is tekenend.

23. Bogenmakers	5	
24. Aardenpotmakers	1	
25. Tinnenstoommakers	1	
26. Touwslagers	—	
27. Fruitiers	1	
28. Wapenmakers	4	1
29. Metselaars en timmerlieden	8	
30. —	—	
31. Smeden	3	
32. Wijnmeters	5	
33. Makelaars en hoteliers	11	
	—	—
	78	1
Totaal van de drie rollen:	132	13
	92	4
	78	1
	—	—
	302	18

Hieraan korrespondeert het door N. De Pauw gepubliceerde dokument met de vervolgde opstandelingen¹⁹. Deze niet-exhaustieve rol bevat de aangestipte namen uit de oorkonde van 17 september 1328, eveneens in dezelfde volgorde²⁰. Alleen de poorters, wevers, ververs, huidevetters, schoenmakers, zilversmeden, smeden, wijnmeters, makelaars en hoteliers worden opgesomd. De lijst telt 134 namen, waarvan 1 doorstreepte, verdeeld over 11 groepen²¹.

1. Poorters	30		8. Huidevetters	3
2. Wevers	40	1	9. Schoenmakers	8
3. —	—		10. —	—
4. —	—		11. —	—
5. Ververs	3		12. —	—
6. Vleeshouwers	10		13. —	—
7. Vissers	7		14. —	—

19. N. De Pauw, *o.c.*, - *ibid.* 9 (1899) 688-691.

20. Ook hier zijn er slechts enkele uitzonderingen op deze volgorde, die eveneens door omwisseling van twee op elkaar volgende namen te verklaren zijn.

21. N. De Pauw, *o.c.*, - *ibid.*, 9 (1899) 688-691.

15. —	—	26. —	—
16. —	—	27. —	—
17. —	—	28. —	—
18. —	—	29. —	—
19. —	—	30. Zilversmeden	3
20. —	—	31. Smeden	2
21. —	—	32. Wijnmeters	3
22. —	—	33. Makelaars en	
23. —	—	hoteliers	25
24. —	—		—
25. —	—		134 1

Een meer volledige opsomming van de vervolgde opstandelingen en dus van de aangestipte namen uit de akte van 17 september 1328 en in deze volgorde is te vinden in de niet-gepubliceerde gijzelaarslijst uit het supplement Wyffels ²². Er worden 198 namen in opgenomen, verdeeld over 22 groepen.

1. Poorters	29	18. —	—
2. Wevers	39	19. —	—
3. Volders	39	20. —	—
4. Scheerders	11	21. Kaarsengieters	4
5. Ververs	2	22. Schippers	1
6. Vleeshouwers	9	23. —	—
7. Vissers	7	24. —	—
8. Huidevetters	3	25. —	—
9. Schoenmakers	8	26. Touwslagers	1
10. Beurzenmakers en handschoenwerkers	6	27. —	—
11. Riemmakers	1	28. Wapenmakers	3
12. —	—	29. —	—
13. Tapijtwevers	1	30. Zilversmeden	3
14. —	—	31. Smeden	2
15. Kleermakers	2	32. Wijnmeters	2
16. Kousscheppers	1	33. Makelaars en	
17. —	—	hoteliers	24
			—
			198

²². *Gent, Rijksarchief, Oorkonden van de graven van Vlaanderen, Chronologisch supplement C. Wyffels, 618.* - Voor de volgorde cf. nota 20.

Algemeen totaal: gijzelaars	494		
niet-vervolgde	302	— 18 =	284
vervolgde	198	=	198
			482

Verschil: 494 — 482 = 12

Tenslotte dient opgemerkt dat het schrift van de drie rollen uit het fonds de Saint-Genois en van de twee rollen uit het supplement Wyffels dezelfde karakteristieken vertoont. Ook het taalgebruik, overwegend middeleeuws frans met enkele middelnederlandse zinsneden, is identiek. Op grond van deze argumenten mag aangenomen worden dat deze vijf lijsten samen met de akte van 17 september 1328 één dossier vormen.

Een andere gijzelaarslijst uit het kronologische supplement Wyffels, uitgegeven door Th. de Limburg-Stirum en gedateerd op ca. 1305, behoort o.i. tot dezelfde kontekst²³. Het gaat om een afschrift op rol van een dokument, waarin de Franse koning 44 bijkomende gijzelaars aanwijst uit 17 klassen. Opmerkelijk is dat nu o.m. een aantal ambachten, die in de oorkonde van 17 september 1328 geen gijzelaars dienen te leveren, nu wel aan bod komen. Het zijn de baardmakers, kuipers, molenaars, loodgieters, matrassenmakers, zagers en koreneters.

1. Poorters	6	10. Riemmakers	2
2. Wevers	6	11. Loodgieters	1
3. Volders	3	12. Matrassenmakers	2
4. Scheerders	5	13. Zagers	1
5. Baardmakers	2	14. Oudkleedkopers	1
6. Vleeshouwers	1	15. Zilvermeden	2
7. Kuipers	3	16. Koreneters	1
8. Wijneters	1	17. Makelaars	5
9. Molenaars	2		
			44

23. *Gent, Rijksarchief, Oorkonden van de graven van Vlaanderen, Chronologisch supplement C. Wyffels, 428.* - Th. de Limburg-Stirum, o.c., 405-406: 180.

Het schrift en het taalgebruik stemmen overeen met de vijf dokumenten, die de akte van 17 september 1328 expliciteren. Van de 44 opgevorderde gijzelaars komt er geen enkele voor op de reeds behandelde lijsten ²⁴. Okkasideel treft men wel enkele namen aan op de nog te bespreken gijzelaarslijsten van ca. 1305. Anderzijds worden vele van de 44 namen geciteerd in de onderzoeksrol van ca. 1328 en op de lijst van de onderworpen opstandelingen van ca. 1331, beide gepubliceerd door N. De Pauw ²⁵. Uit dit alles blijkt dat het om een supplementair contingent gijzelaars gaat uit ca. 1328.

Van de vijf door Th. de Limburg-Stirum uitgegeven gijzelaarslijsten van ca. 1305, blijken er vier van ca. 1328 te zijn. Drie van de vier zijn rollen met namen van niet-vervolgde gijzelaars en sluiten aan bij de oorkonde van 17 september 1328, terwijl de vierde er een supplement op is. De overblijvende uitgegeven rol van ca. 1305 telt 353 namen, gegroepeerd in 31 klassen ²⁶.

1. Poorters	64	17. Strodekkers	2
2. Wevers	83	18. Loodgieters	1
3. Volders	66	19. Beurzenmakers	3
4. Scheerders	14	20. Schippers	5
5. Huidevetters	9	21. Korenmeters	1
6. Vleeshouwers	5	22. Wijntappers	1
7. Vissers	4	23. Schoenmakers	3
8. Smeden	1	24. Oudkleedkopers	3
9. Zilvermeden	6	25. Kleermakers	1
10. Riemmakers	1	26. Kuipers	1
11. Kaarsengieters	2	27. Matrassenmakers	5
12. Zwaardvegers	2	28. Bakkers	5
13. Tinnenstoommakers	1	29. Molenaars	1
14. Timmerlieden	5	30. Makelaars	38
15. Metsers	8	31. Superlatijfs	8
16. Tegeldekkers	4		
			353

24. Cf. *infra*: alfabetische konkordantietabel.

25. Cf. *infra*: alfabetische konkordantietabel.

26. *Gent, Rijksarchief, Oorkonden van de graven van Vlaanderen*,

Een niet-geïnventariseerde en door reagens beschadigde gijzelaarslijst uit het fonds de Saint-Genois is nauw verwant met het gepubliceerde dokument ²⁷. De 101 leesbare namen, die in 14 nog te achterhalen groepen opgesplitst zijn, komen alle in dezelfde volgorde in het gepubliceerde dokument voor ²⁸.

1. Poorters	22	17. Strodekkers	1
2. Wevers	31	18. —	—
3. Volders	11	19. Beurzenmakers	1
4. Scheerders	4	20. —	—
5. —	—	21. Korenmeters	1
6. —	—	22. —	—
7. —	—	23. —	—
8. —	—	24. —	—
9. —	—	25. —	—
10. Riemmakers	1	26. —	—
11. Kaarsengieters	1	27. —	—
12. Zwaardvegers	1	28. —	—
13. Tinnenstooptmakers	1	29. Molenaars	1
14. —	—	30. Makelaars	17
15. —	—	31. Superlatijfs	8
16. —	—		—
			101

Beide stukken vormen een afzonderlijk dossier dat qua schrift, qua taal en qua structuur los staat van de lijsten van ca. 1328. Ze zijn niet gedateerd en de preciese omstandigheden van hun samenstelling zijn onduidelijk. De gebruikte taal is het middelnederlands, dit in tegenstelling tot de dokumenten uit ca. 1328, die blijkbaar uit de centrale administratie afkomstig zijn en waarin overwegend middeleeuws frans gebruikt wordt. Het schrift vertoont veel gelijkenis met dat van de Brugse stadsrekeningen uit

Fonds J. de Saint-Genois, 1115. - Th. de Limburg-Stirum, *o.c.*, 406-412: 181.

²⁷. Deze rol steekt eveneens in de omslag 1115 (cf. nota 26).

²⁸. Ook hier zijn er slechts enkele uitzonderingen op de volgorde. De rubrieken 5 - 9 zijn door reagens onleesbaar geworden.

de eerste jaren na 1302. Dit lijkt erop te wijzen dat deze rollen het werk zijn van de Brugse stedelijke administratie, die precies in deze periode overschakelt van het middeleeuws latijn op het middelnederlands²⁹. Wellicht behoren ze tot de uitvoeringsbesluiten van het verdrag van Athis-sur-Orge³⁰. Over hun exhaustiviteit kan niets gezegd worden. Ook het onderling verband tussen beide is niet duidelijk.

De door L. Verriest uitgegeven gijzelaarslijst van 1301 daarentegen kan vrij nauwkeurig gesitueerd worden. Na de onlusten te Brugge in 1301 vordert Jacques de Châtillon gijzelaars, die naar Doornik overgebracht worden³¹. Het dokument bevat, zonder vervangingen en de vrijstellingen, 466 namen gespreid over 28 klassen.

1. Poorters	28	17. Wiltwerkers	9
2. Brouwers	16	18. Handschoenmakers,	
3. Wevers	100	zadelmakers,	
4. Volders	37	beurzenmakers	14
5. Scheeders	19	19. Matrassenmakers	6
6. Vleeshouwers	16	20. Zwaardvegers	3
7. Vissers	13	21. Lakensnijders	9
8. Makelaars en		22. Lakensnijders	
hoteliers	31	in de halle	13
9. Schoenmakers	16	23. Oudkleedkopers	
10. Huidevetters	13	(en oudgrauwerkers)	10
11. Ververs	11	24. Glaswerkers	8
12. Kaarsengieters	4	25. Kruideniers	8
13. Timmerlieden, metsers,		26. Schippers	3
dakwerkers	26	27. Merceniers	7
14. Baardmakers	11	28. Bakkers	13
15. Kousscheppers	9		
16. Smeden	13		466

29. C. Wyffels-J. De Smet, *o.c.*, XVI.

30. Th. de Limburg-Stirum, *o.c.*, 405, n. 1.

31. L. Verriest, *Le registre de la «Loi» de Tournai de 1302 et les listes des otages de Bruges (1301) et de Courtrai*, - *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire*, 80 (1911), 369-527.

Tenslotte dienen in het onderzoek nog twee door N. De Pauw gepubliceerde en bestudeerde documenten uit het fonds de Saint-Genois betrokken te worden, die in verband staan met de repressie te Brugge na de slag bij Cassel³². Het belangrijkste stuk is het verslag van het door de baljuw Diederik van Belsele en de ridders Roger Briseteste en Diederik Noothaec gevoerde onderzoek naar het Brugse aandeel in de onlusten vanaf de vrede van Arques (19 april 1326)³³. De onderzoekskommissie wordt in haar taak bijgestaan door 16 Bruggelingen, die trouw gebleven zijn aan graaf en koning³⁴. In de dertiger jaren beheersen zij grotendeels de schepenbank en de stadsraad³⁵. De in de onderzoekslijst geciteerde personen worden niet ingedeeld per beroepsklasse, wel gegroepeerd volgens het ten laste gelegde misdrijf³⁶. Hierbij wordt door het aanwenden van de tekens p en . zelfs een gradatie in de schuld aangeduid³⁷. Dit wordt door N. De Pauw niet op de juiste wijze geïnterpreteerd. In zijn editie gebruikt hij het teken p. voor de p in de rol. In werkelijkheid zijn er twee tekens, nl. p en ., die samen maar ook afzonderlijk voorkomen. Indien ze samen bij één naam staan komt het .-teken steeds vóór het p.-teken. In de editie zijn de namen die enkel het .-teken hebben niet gemerkt, zodat bij het evalueren van de schuld één element verloren gaat.

32. *Gent, Rijksarchief, Oorkonden van de graven van Vlaanderen, Fonds J. de Saint-Genois, 1431 en 1433.* - N. De Pauw, *o.c.*, - *ibid.*, 673-688; 691-694.

33. N. De Pauw, *o.c.*, - *ibid.*, 680: «... sidert dat de pays van vor Arken ghemaect was ...».

34. *Id.*, *o.c.*, - *ibid.*, 683-684.

35. Het zijn Willem van der Stove, Jan Walkier, Jan Cortscoof, Jacop Alverdoen, Jan Coelwey, Jacop van der Roderduere, Ghisbrecht van Zomergem, Arnoud van Kaprijke, Jan Hooft, Bartholomeus van Hertsberge, Jacop Goederic, Christiaan van den Damme, Gillis Everaerd, Meus Gayen, Jan de Pinkere, Jan de Wese.

36. N. De Pauw, *o.c.*, - *ibid.*, 667.

37. Het p - teken is ongetwijfeld een afkorting voor «*portrait*». N. De Pauw, *o.c.*, - *ibid.*, 680: «... ende sonderlinghe, die de p . in hebben, die syn meest bedreghen ...».

Het gebruik van het p -teken laat toe een verband te leggen tussen de onderzoekslijst enerzijds en de rollen met de vervolgde opstandelingen van ca. 1328 uit het supplement Wyffels anderzijds ³⁸. Op de door N. De Pauw gepubliceerde lijst treft men eveneens het p -teken en niet het p. -teken, zoals de uitgever het voorstelt, aan ³⁹. Alle op de rol gemerkte namen zijn dat ook op de onderzoeksrol. Wegens het structureel verschil tussen beide soorten dokumenten komt de volgorde uiteraard niet overeen. Uit een komparatieve analyse van de namen blijkt dat beide types van dokumenten nauw verwant zijn. De schuldigen op de onderzoeksrol komen meestal voor op de lijsten met de vervolgde opstandelingen ⁴⁰. Ook de gijzelaars uit de supplementaire lijst zijn vaak terug te vinden op de onderzoeksrol ⁴¹. Het taalgebruik (middeleeuws frans en middelnederlands) en de frappante gelijkenis van het schrift onderstrepen het samenhangen van de onderzoeksrol, de lijsten met de vervolgde en niet-vervolgde opstandelingen en de bijkomende gijzelaarsrol, die blijkbaar alle uit dezelfde administratie afkomstig zijn ⁴².

De gevolgde procedure kan aldus samengevat. Op de oorkonde van 17 september 1328 worden met behulp van en op basis van het verslag van de onderzoekskommissie de namen met de te vervolgen opstandelingen aangestipt. De niet-aangestipte namen worden overgenomen op de drie gijzelaarslijsten uit het fonds de Saint-Genois, die verkeerdelijk gedateerd zijn op ca. 1305. De aangestipte namen worden gekopieërd op de rollen met de vervolgde opstandelingen uit het kronologisch supplement Wyffels. Bij het opmaken van de supplementaire gijzelaarslijst wordt eveneens

38. N. De Pauw, *o.c.*, - *ibid.*, 673-688; 688-691.

39. Er zijn geen uitzonderingen.
1879, 412-417: 183, 182, 184.

40. Cf. *infra*: alfabetische konkordantietabel.

41. Cf. *infra*: alfabetische konkordantietabel.

42. Cf. *supra*, p. 115-116.

rekening gehouden met het verslag van de onderzoekskommissie.

De lijst met de Bruggelingen, die zich aan de graaf onderwerpen, behoort niet rechtstreeks tot het dossier van de gijzelaars van 1328 maar sluit er wel bij aan ⁴³. De commissaris van de gijzelaars, Riquard le Ruede, regelt de onderwerping, die in regel door een schepenbrief geattesteerd wordt ⁴⁴. De rol, uitgegeven door N. De Pauw, telt 134 namen waaronder 2 poorters van Damme en 4 Brugse hagepoorters ⁴⁵. Het dokument heeft geen specifieke indeling. Meestal wordt bij elke naam de groep aangeduid.

Poorters	47	Snijders	1
Wevers	8	Kousscheppers	1
Volders	11	Schippers	3
Scheerders	8	Pluimkopers	1
Ververs	3	Zilversmeden	1
Vleeshouwers	2	Smeden	1
Vissers	1	Bakkers	8
Huidevetters	4	Makelaars	12
Schoenmakers	2	Taleman	1
Kinderschoenmakers	1	Poorters van Damme	2
Beurzenmakers	1	Brugse hagepoorters	4
Riemmakers	1	Zonder identifikatie	8
Oudkleedkopers	1		—
Oudgrauwwerkers	1		134

De rol is niet gedateerd. Aan de hand van de bewaarde attesten (1329-1331) kan 9 februari 1331 als terminus postquem vooropgesteld worden ⁴⁶.

43. *Gent, Rijksarchief, Oorkonden van de graven van Vlaanderen, Fonds J. de Saint-Genois, 1433.* - N. De Pauw, *o.c.*, - *ibid.*, 691-694.

44. Twee voorbeelden hiervan zijn uitgegeven door N. De Pauw, *o.c.*, - *ibid.*, 700-701.

45. In de uitgave van N. De Pauw ontbreken twee namen, nl. Thiris Coene en Lamsin d' Oudenbourgh qu'on dist Stierkin.

46. *Gent, Algemeen Rijksarchief, Oorkonden van de graven van Vlaanderen, Fonds J. de Saint-Genois, 1471-1649 (passim): 1329, 14 mei - 1331, 9 februari.* - *Gent, Algemeen Rijksarchief, Chronologisch supplement C. Wyffels, 630-631.*

Bij de sociale duiding van de Brugse troebelen rond 1302 en 1328 en bij het bepalen van de gezindheid der individuen en de evolutie ervan is met deze lijsten rekening te houden. Na het onderdrukken van de *Moerlemaye* eist de graaf dat een aantal Bruggelingen borg zou staan voor het naleven van de vrede ⁴⁷. Onder hen treft men zowel vooral tegenstanders van de graaf aan ⁴⁸. Dit is niet het geval met de gijzelaarslijsten. Hier worden, als onderdeel van de repressie, de opstandelingen gevisceerd, de aanhangers gespaard ⁴⁹. Wie op de lijsten voorkomt is een tegenstrever. Hoewel deze gijzelaarslijsten het meest uitgebreide continuë materiaal ter zake bevatten, zijn de gegijzelde contingenten eerder klein. In 1301 zijn er 466 gijzelaars, in 1305 353 en in 1328 maximaal 538 (494 + 44) ⁵⁰. Bij het verdrag van Athis-sur-Orge vordert de Franse koning 3.000 Bruggelingen op om een pelgrimstocht te ondernemen ⁵¹. In Ieper worden er na de slag bij Cassel 500 wevers en 500 volders gegijzeld ⁵². Het Brugse gemeenteleger van 1338-40 telt 7.234 manschappen, waaronder 981 poorters en 6.253 ambachtslieden ⁵³. Dit geeft een idee van de relatieve betekenis van deze gijzelaarslijsten. Over de grote meerderheid van de bevolking is geen informatie beschikbaar. Alleen de geëngageerden zijn gekend.

Op het vlak van de enkelingen heeft men het voordeel te beschikken over lijsten, die nominatim de opstandelingen vermelden. Op het niveau van de groepen beperkt het gering aantal gijzelaars in hoge mate de mogelijkheden van

47. C. Wyffels, *o.c.*, - *ibid.*, 112-127.

48. Id., *o.c.*, - *ibid.*, 77-78.

49. Cf. *infra*: alfabetische konkordantietabel.

50. Cf. *supra*, p. 116, 114, 108, 113.

51. H. Van Werveke, *Avesnes en Dampierre. Vlaanderens vrijheidsoorlog (1244-1305)*, - *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, 2, Utrecht-Antwerpen, 1950, 336.

52. J. Mertens, *De sociale troebelen te Brugge in de XIVde eeuw*, - *Geschiedenis in het onderwijs*, 60-61 (1961-62) 378.

53. J.F. Verbruggen, *o.c.*, 80.

een onderzoek naar de maatschappelijke geleding van de onlusten. Tegenover de totaliteit van de actieve mannelijke bevolking, die het dichtst benaderd wordt in 1338-40, beschikt men in 1301 over gegevens betreffende 6,44% van deze totaliteit, in 1305 bereikt men slechts 4,87% en in 1328 tenslotte maximaal 7,43% en minimaal 6,82%⁵⁴. Bij een procentuele verrekening per groep zijn deze cijfers voor de kleine ambachten nog minder beduidend en dus weinig relevant.

Het blijft nochtans mogelijk het aandeel van de diverse categorieën in de onlusten beter te evalueren. Bij het gijzelen worden sommige klassen harder getroffen dan andere, niet alleen omdat ze numeriek belangrijker zijn maar ook omdat hun aandeel in de troebelen groter is. Een vergelijking tussen de totale getalsterkte per groep en het aantal gijzelaars toont dit duidelijk aan. Het enige document dat toelaat deze totaliteit te benaderen is het *Register der Herevaerden* (1338-40)⁵⁵. Een komparatieve procentuele analyse geeft volgend resultaat⁵⁶.

54. Het onderscheid tussen minimaal en maximaal hangt af van het feit of men de supplementaire gijzelaarsrol (nr. 428 uit het kronologisch supplement C. Wyffels) al of niet verrekend.

55. J.F. Verbruggen, *o.c.*, 77-80.

56. De procentuele berekening gebeurt per document. Voor 1328 betekent het eerste cijfer de verrekening zonder de supplementaire gijzelaarslijst, het tweede cijfer met deze lijst.

	1338-40	1301	1305	1328
Poorters	13,56	6,00	18,13	11,94
Brouwers	—	3,43	—	—
Wevers	14,04	21,45	23,51	20,04
Volders	9,24	7,93	18,69	14,77
Scheerders	4,97	4,07	3,96	6,27
Ververs	1,70	2,36	—	1,61
Vleeshouwers	3,44	3,43	1,41	2,83
Visser	1,94	2,78	1,13	3,44
Timmerlieden	2,72	—	1,41	1,61
Metsers	1,47	5,57	2,26	—
Tegeldekkers	0,51	—	1,13	—
Strodekkers	0,59	—	0,56	—
Loodgieters	0,17	—	0,28	0,18
Plaafteraars	0,35	—	—	—
Smeden	2,62	2,78	0,28	1,01
Zilvermeden	0,74	—	1,69	0,60
Huidevetters	1,31	2,78	2,54	1,21
Schoenmakers	3,78	3,43	0,84	6,47
Ledertouwers van Spaans leder	0,71	—	—	—
Zwartledertouwers	0,51	—	—	—
Witledertouwers	0,45	—	—	—
Beurzenmakers	0,78	—	0,84	—
Handschoenwerkers	0,85	3,00	—	1,81
Zadelmakers	—	—	—	0,80
				1,67
				0,74

	1338-40	1301	1305	1328
Beelden- en zadelmakers				
Glaswerkers	0,84	—	—	—
Kousscheppers	—	1,71	—	—
Kleermakers	0,35	1,93	—	0,80
Matrasmakers	2,72	—	0,28	3,84
Wiltwerkers	1,20	1,28	1,41	0,37
Lammijnwerkers	0,29	1,93	—	0,20
Oudkleedkopers	0,76	—	—	—
Oudgrauwwerkers	2,54	—	0,84	—
Bakkers	0,99	2,14	—	3,03
Molenaars	2,22	2,78	1,41	—
Hoedenmakers	0,94	—	0,28	—
Kuipers	0,37	—	—	0,60
Wielwerkers	0,81	—	0,28	—
Draaiers	0,33	—	—	—
Schrijnwerkers	0,77	—	—	—
Bogenmakers	0,60	—	—	—
Wapenmakers	0,33	—	—	1,01
Zwaardvegers	—	—	—	1,21
Zagers	0,62	0,64	0,56	—
Kaarsengieters	0,40	—	—	—
Tapijtwevers	0,89	0,85	0,56	2,02
Tijkwevers	0,63	—	—	0,80
	1,09	—	—	0,40

	1338-40	1301	1305	1328
Wolslagers	0,45	—	—	—
Baardmakers	0,67	2,36	—	0,37
Riennmakers	—	—	0,28	1,11
Schedenmakers	—	—	—	0,80
Riem-, scheden- en paternostermakers	1,32	—	—	—
Pottenmakers	0,37	—	—	—
Aardenpottenmakers	—	—	—	—
Tinnenstooptmakers	0,38	—	0,28	0,20
Wijnmeters	1,06	—	—	0,20
Wijnschroders	0,44	—	0,28	1,61
Touwslagers	0,29	—	—	—
Schippers	2,14	0,64	1,41	0,20
Makelaars en hoteliers	5,95	6,65	10,76	0,20
Lakensnijders	—	1,93	—	7,28
Lakensnijders in de halle	—	2,78	—	—
Kruideniers	—	1,71	—	—
Merceniers	—	1,40	—	—
Fruitiers	0,58	—	—	—
Korenmeters	—	—	0,28	0,20
Superlatiëfs	—	—	2,26	0,18
Totaal: poorters:	13,36	9,43	18,13	11,94
ambachten:	86,44	90,57	81,87	88,06
				87,92

In 1328 is er volgende verhouding vast te stellen tussen de niet-vervolgde en vervolgde gijzelaars ⁵⁷.

1. Poorters	11,94	5,87	5,87
2. Wevers	20,04	11,74	7,89
3. Volders	14,77	6,47	7,89
4. Scheerders	6,27	3,84	2,22
5. Ververs	1,61	1,01	0,40
6. Vleeshouwers	2,83	0,80	1,82
7. Vissers	3,44	2,02	1,41
8. Huidevetters	1,21	0,60	0,60
9. Schoenmakers	6,47	4,45	1,61
10. Beurzenmakers en handschoenwerkers	1,82	0,60	1,21
11. Riemmakers	0,80	0,40	0,20
12. Tijkwevers	0,40	0,40	—
13. Tapijtwevers	0,80	0,60	0,20
14. Oudkleedkopers	3,03	3,03	—
15. Kleermakers	3,84	3,44	0,40
16. Kousscheppers	0,80	0,60	0,20
17. Zadelmakers	0,80	0,80	—
18. Schedenmakers	0,80	0,80	—
19. Hoedenmakers	0,80	0,60	—
20. Wiltwerkers	0,20	0,20	—
21. Kaarsengieters	2,02	1,41	0,80
22. Schippers	0,20	—	—
23. Bogenmakers	1,01	1,01	—
24. Aardenpotmakers	0,20	0,20	—
25. Tinnenstoommakers	0,20	0,20	—
26. Touwslagers	0,20	—	0,20
27. Fruitiers	0,20	0,20	—
28. Wapenmakers	1,21	0,60	0,60
29. Metsers en timmerlieden	1,61	1,61	—
30. Zilversmeden	0,60	—	0,60
31. Smeden	1,01	0,60	0,40
32. Wijnmeters	1,61	1,01	0,40
33. Makelaars en hoteliers	7,28	2,22	4,85
Verskil: 2,42			

57. Het eerste cijfer is de procentuele berekening van de oorkonde van 17 september 1328, het tweede de berekening van de rollen 1117, 1118, 1116 uit het fonds de Saint-Genois, het derde de berekening van rol 618 (de meest exhaustieve) uit het kronologisch supplement C. Wyffels.

De rol van Riquard le Ruede, kommissaris van de gijzelaars, is als volgt samengesteld ⁵⁸.

Poorters	35,07	Oudgrauwwerkers	0,74
Wevers	5,97	Snijders	0,74
Volders	8,20	Kousscheppers	0,74
Scheerders	5,97	Schippers	2,23
Ververs	2,23	Pluimkopers	0,74
Vleeshouwers	1,49	Zilvermeden	0,74
Vissers	0,74	Smeden	0,74
Huivevetters	2,98	Bakkers	5,97
Schoenmakers	1,49	Makelaars	8,95
Kinderschoenmakers	0,74	Taleman	0,74
Beurzenmakers	0,74	Poorters van Damme	1,49
Riemmakers	0,74	Hagepoorters van Brugge	2,98
Oudkleedkopers	0,74	Zonder aanduiding	5,97

Deze cijfers, die met de nodige omzichtigheid dienen geïnterpreteerd en o.i. zeker voor de kleine ambachten op zichzelf geen konklusies toelaten, geven een overzichtelijk beeld van de situatie. Ze tonen aan dat een belangrijk percentage poorters de opstand en steunt. Vooral in 1305 is hun relatief aandeel vrij groot. Bij de ambachten, die globaal genomen hun numeriek percentage enigszins overstijgen (niet in 1301), is het aandeel van de handwerkers uit de draperie en vooral van de wevers en de volders (niet in 1301) opvallend. Deze evaluatie bevestigt grotendeels de standpunten over de verdeeldheid van de poorterij en over de leidende rol van de wevers en de volders ⁵⁹. Maar ook het aandeel van de makelaars en hoteliers is opmerkelijk. In 1301 treden de baardmakers en de vissers en in 1328 de scheerders, vissers en schoenmakers duidelijk op het voorplan. De overige ambachten bereiken meestal hun numeriek percentage niet of overstijgen het, in enkele gevallen, minimaal. De verhouding tussen de niet-vervolgde en de vervolgde gijzelaars is zeer evenwichtig (b.v. de poorters) en valt meestal uit in het voordeel van de niet-vervolgde, met

58. Het betreft rol 1433 uit het fonds de Saint-Genois.

59. J. Mertens, o.c., - *ibid.*, 375-378. - J.F. Verbruggen, *Beschouwingen over 1302*, - *Hand. Emul.*, 93 (1956) 38-53.

uitzondering voor de volders, vleeshouwers, beurzenmakers en handschoenwerkers, touwslagers, zilversmeden en voor de makelaars en de hoteliers. Op de lijst van Riquard le Ruede valt het percentage poorters op, dat zich onderwerpt. Het dokument is echter te onvolledig om verdere besluiten naar voor te brengen.

De stellingname in een opstand blijft in laatste instantie een individuele zaak ⁶⁰. Bij de poorters, waar de tegenstellingen het scherpst tot uiting komen, wordt dit in de hand gewerkt door het ontbreken van een specifieke klasse-organisatie. Bij de ambachten daarentegen wordt de persoonlijke optie door het bestaan van een strakke kollektieve structuur, waardoor de leden moeilijker kunnen ontsnappen aan de opgelegde politiek, eerder afgeremd. Daarbij komt dat er voor de poorterie wel gegevens zijn over beide partijen. Voor de ambachten is dit veel minder het geval. Een alfabetische konkordantietabel met de namen uit de besproken dokumenten onderstreept het belang van deze bronnen. Voor de gezindheid van de Bruggelingen, vooral van de poorters, in de onlusten van 1302 dienen de publikaties van J. De Smet, C. Wyffels en J.F. Verbruggen eveneens gekonsulteed ⁶¹. Naast inlichtingen over de gezindheid van een niet onaanzienlijk aantal Bruggelingen, bevat een dergelijk register door de combinatie van de diverse gegevens nuttig identifikatiemateriaal over poorters en ambachtslieden. Tevens staft deze tabel de stellingen over datering en structuur van de besproken dokumenten ⁶².

D. VAN DEN AUWEELE

60. J. Mertens, *o.c.*, - *ibid.*, 382.

61. J. De Smet, *De inrichting van de poorterlijke ruiterie te Brugge in 1292 en haar indeeling in gezindheden in 1302*, - *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde*, Gent, 1930, 489-505. - C. Wyffels, *Een «opstand» te Brugge en de vlucht van Leliaards naar Sint-Omaars tussen 17 augustus en 18 september 1297*, - *Hand. Emul.*, 93 (1956) 38-53. - J.F. Verbruggen, *o.c.*, - *ibid.*, 38-53.

62. Er wordt naar gestreefd de grote diversiteit in de schrijfwijze zoveel mogelijk te bewaren en toegankelijk te maken. Alleen de plaatsnamen worden gerangschikt volgens de huidige schrijfwijze. De edities van de lijsten worden gekorrigeerd, zodat een aantal namen, die in de uitgaven ontbreken, hier wel voorkomen.

ALFABETISCHE KONKORDANTIETABEL

N.B. Bij de identifikatie van de personen worden bij enige twijfel de diverse mogelijkheden aangeduid.

- A = gijzelaarslijst van 1301 (editie L. Verriest).
 B = gijzelaarslijst van ca. 1305 (de Saint-Genois, 1115).
 C = gijzelaarslijst van 17 september 1328 (Lille, Archives départementales du Nord, B.263:5901).
 D = lijst van de vervolgte gijzelaars 1328 (Chronologisch supplement C. Wyffels, 618).
 E = lijst van de vervolgte gijzelaars 1328 (Chronologisch supplement C. Wyffels, 619).
 F = lijsten met niet-vervolgte gijzelaars 1328 (de Saint-Genois, 1116, 1117, 1118).
 G = onderzoeksrol 1328 (de Saint-Genois, 1431).
 H = supplementaire gijzelaarsrol (Chronologisch supplement C. Wyffels, 428).
 I = lijst met de Bruggelingen, die zich onderwerpen 1329-1331 (de Saint-Genois, 1433).
 * = komt op de lijst voor, maar is doorstreept.

Aalter, Aeltre, Haltere, Haltre: - *Jan van* (schedenmakers) C, F;
 - *Stacin de H., de steenbouwere* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.

Aardenburg, Ardenbourg, Ardenburch, Ardenburgh, Erdenburgh:
 - *Bouden (Boudenkin) van A. (die met Maes Danckarde plach te gane)* (wevers) G, H; - *Gherewijn d'* (poorters) A; - *Pieres d'* (wevers) A; - *Willame d'A., qu'on dist Touverlat* (poorters) I.

Aarsele, Aersele: - *Hannin van* (volders) B.

Aartrijke, Aerterike, Aertricke, Artrike: - *Bernaerd van* (poorters) B; - *Christiaen d'* (wever) A; - *Clais d'* (poorters) A; - *Gillis d'A. f. Symon* (poorters) A; - *Hannekin f. Godelieven d'* (wevers) A; - *Hannin van* (volders) GG; - *Jan van* (wevers) C, D, E; - *Jehan d'* (smeden) A; - *Louwers d'* (wevers) A.

Abeele, Abele, Abiele: - *Coppin f. Jans van den* (wevers) B; - *Gillis van den* (riemmakers) C, F; - *Jan van den* (wevers) C, F.

Abt: - *Coppin d'* (volders) C, D, GG; - *Hannin de (Jan d'A. de jonghe, Jan f. s. Abts)* (volders) C, D, GGG; - *Jan de A. haer vader (li peres, d'oude)* (volders) C, D, G; - *Moenekin (Meulin) de* (wevers) C, F.

Ackerman: - *Clais* (poorters) B, G; - *Jacob* (wevers) C, F; - *Jan* (wevers) B; - *Jan* GGGG.

- Adegem, Adengheem, Adenghem*: - *Jan van* (volders) C, F; - *Willem van* (volders) C, F.
- Adelaerd, Adelard*: - *Jan* (volders) C, F.
- Adengheem, Adenghem*: Adegem.
- Aechten, Veraechten, Vernaechten*: - *Jan (f. A.)* (wevers) C, F; - *Pieter (f. A.)* (wevers) C, D, E, GG.
- Aelbrecht, Alebrecht*: - *A.* (baardmakers) A; - *Jacop* (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A; - *Jan A., bi S.Jans kerke* (poorters) B.
- Aeltre*: Aalter.
- Aerlebeke*: Harelbeke.
- Aersele*: Aarsele.
- Aerterike, Aertricke*: Aartrijke.
- Aeukin, Haukin*: - *Jan* (kaarsengieters) C, F.
- Aken*: - *Reinare van* (hoedenmakers) C, F.
- Aket*: Lapscheure.
- Al*: - *Hannekin van* (wevers) B.
- Alerobe*: Haelrobe.
- Alaerds, Alarts*: - *Willem f. A.* (metsers, timmerlieden) C, F.
- Allinc*: - *Boudenkin A. de jongbe* (vissers) A.
- Aloud*: - *Hannekin* (kleermakers) G.
- Alrobe, Alerobe*: Haelrobe.
- Alverdoen*: - *(Bernard) Gillis* (poorters) A.
- Amman*: - *Reynart* (kruideniers) A.
- Ansaem, Ansame*: Handzame.
- Ansbeke*: Hansbeke.
- Anzekin*: - *Jehan f. A.* (vissers) A.
- Ardenbourg, Ardenburch, Ardenburgh*: Aardenburg.
- Arlebecque, Arlebeke, Arlebeque*: Harelbeke.
- Armentières, Armeters*: - *Colard de A. ou de Tornai, coriier* (merceniers) A.
- Arnekin*: - *Lieven* (brouwers) A.
- Arnouds*: - *Boudin f. Lammins f. A.* (wevers) B; - *Lammin syn broeder* (wevers) B.
- Arsebrouc*: Assebroek.
- Artrike*: Aartrijke.
- Assebroek, Arsebrouc, Harsebrouc*: - *Hannin van A. d'oude* (volders) B; - *Hannin (Jan) van A. f. Hannins (Jans) (de jongbe)* (volders) C, D, GG.
- Atrecht, Atracht*: - *Gerard van* (makelaars) B.
- Auwiec*: - *Gberkin van* (wevers) A.
- Avennes*: - *Jan van* (tegeldekkers) B.

- Baba*: - Jan (schoenmakers) B, I.
Babbart: - Jan (volders) B.
Bachin: - Gherard du (scheerders) A.
Bachtenmonstre: - Lexus (makelaars) B.
Bachterkist(e): - Coppin f. Willems (van) (korenmeters) G, H;
 - Jan G; - Jan B. f. Jans (poorters) H; - Maertkin G.
Backere, Backre: Bakere.
Baerd: - Michiel (schoenmakers) C, F.
Baes: - Jacop (makelaars en hoteliers) A.
Bakere, Backere, Backre, Bakre: - Ala(e)rd de B., (con dist Portere) (wijnmeters) C, D, E, G; - Jan de (scheerders) B; - Mewelin de (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A; - Pieter de (wevers) B, G; - Pieter (Pieres) de (le) (volders) C, D, GG.
Balde: - Lamsin (bakkers) A.
Baldre: - Lamsin (bakkers) A.
Balewaert: - Lamsin (baardmakers) A.
Balke: - Jhan (makelaars en hoteliers) A.
Balker: - Jhan B., de Male (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Ballaerd, Bollard: - Clais (scheerders) H, I.
Balling: - Anne (huidvetters) A; - Matheus (volders) B.
Bannin: - Stasin (ververs) C, E, G, I.
Baraet: - Francois (wevers) C, F.
Barbier: - Jhan li B., en le rue delle piere (baardmakers) A; - Jehan li B., d'encontre Pieres de Goezevorde (baardmakers) A.
Barre: - Henri de (glaswerkers) A.
Barmakere: - Gherard de B., devant Saint Sauveur (baardmakers) A; - Gilkin de B., in de Zouterstrate (baardmakers) A; - Lammekin de B., devant le maison sire Robbert le Chevalier (baardmakers) A.
Barrenvoere: - Willem (matrassenmakers) A.
Barsele, Barssele: - Jan van (de) (volders) C, D, G.
Bart: - Claikin de G; - Moenin (poorters) A.
Basseveld(e): - Arnoud (volders) A; - Claikin van B. de jonghe (vleeshouwers) C, F; - Clais van (vleeshouwers) A; - Coppin van (vleeshouwers) C, D, E. - Jacop van B. ch. f. Jans (vleeshouwers) G.; - Jacop van B. ch. Niclais zone, die deken was van de visschers (vissers) G; Jan van (vleeshouwers) A; - Jan van B., de boyscuddere (poorters) B; - Willekin van B., de boyscuddere (poorters) B.
Beernem, Bernem, Bernbeem: - Jacob van (poorters) C, F.
Begge: - Pauwels (volders) B.
Beiyaerd: Beyaerd.
Belle: - Riquard (Rike) van (wevers) C, D, E, G; - Willem van der (wevers) B.

Bellegem, *Bellengbeem*, *Bellenghem*: - *Fierin van B. syn broeder* (i.e. *Roeiaer*) (scheerders) C, F; - *Franchois van* (tijkwevers) G; - *Olivier de* (scheerders) I; - *Roeiaer (Rogier) de* (scheerders) C, F, I.

Belleman: - B. (lakensnijders) A.

Bellengbeem, *Bellenghem*: Bellegem.

Beniardskerke: - *Pieter de* (volders) A.

Benoyt: - *Willem* (kousscheppers) A.

Bere: - *Willem de* (smeden) C, F.

Berenpoot: - *Coppin (Robin)* (wevers) C, D, E; - *Hannin* (kousscheppers) C; - *Jan* (wevers) C, D, E, G; - *Robbrecht* (wevers) B; - *Robin* (wevers) C, D, E, G; - *Willem zyn broeder (frater eius)* (i.e. *Robin*) (wevers) C, E*; - *Willem* (kousscheppers) D; - *Willem* G.

Bergen, *Bergben*: - *Jan van B. de jonghe* (baardmakers) A.

Bernaerd, *Bernard*: - *Clais* (huidevetters) A; - *Clais B. f. Clais* G; - *Clais B. f.s. Pauwels* (poorters) C, F; - *Clais B. f. Pauwels Berenpoot* (kousscheppers) C, F; - *Coppin* (vissers) A; - *Pauwels B. f.s. Niclais* (poorters) C, D, E; - *Pauwels* G.

Bernem, *Bernbeem*: Beernem.

Beroud: - *Clais B. f. Heinrix* (vleeshouwers) A; - *Heinrix* (vleeshouwers) A.

Bertoen: - *Jan* (poorters) B, GGGGGG.

Bethune: - *Jehan de d'encoste Lecout* (baardmakers) A.

Beyaerd, *Beyaert*, *Beiyard*: - *Jan* (schoenmakers) C, F; - *Willem* (schoenmakers) A.

Beyn: - *Jacop* (makelaars en hoteliers) A.

Biese, *Bise*: - *Hannekin (Jan) B. de jonghe (le jouvene)* (volders) C, D, F*, G.

Biest: - *Veys delle* (brouwers) A.

Bindere, *Bindre*: - *Colard de* G; - *Coppin de* (makelaars en hoteliers) C, D, E, GG.

Bise: *Biese*.

Bisscop: - *Claikin de B. de jonghe* (makelaars) B.

Blaeuroc, *Blauroc*: - *Hannekin* (oudkleedkopers) C, F; - *Obin (Abbin)* (oudkleedkopers) C, F; - *Symoen (Symon)* (oudkleedkopers) C, F.

Blancard: - *Willem* (schoenmakers) A.

Blandere, *Blandre*: - *Lamsin de* (makelaars en hosteliers) C, F.

Blanke: - *Pieter* (wiltwerkers) A.

Blauroc: *Blaeuroc*.

Blawere: - *Annekin* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.

- Bleckere*: - *Arnoud* (ververs) A.
Blichier: - *Jan* (wevers) B.
Blic: - *Jan de* (volders) C, D, GG.
Bloc: - *Hannekin (Hannin) de B.*, (*die de stove bout*) (scheerders) C, D, F*; - *Pieter de* (wevers) B.
Bloeme, Blome, Bloume: - *Gosin* (wevers) A; - *Michiel* (wijnmeters) C, F.
Bloxin: - *B.*, *de sceerre* G.
Bochine: - *Pieter de* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Bochoud, Bochout: Boekhoute.
Bode: - *Matheus (Meus)* (schoenmakers) C, D, E, G.
Boekhoute, Bochoud, Bochout, Bouchhout, Bouchout: - *Heinric* (wevers) B; - *Jan* (wevers) B; - *Pauwels van (de)* (volders) C, D, G; - *Pieres de* (brouwers) A.
Boeie: *Boeye*.
Boemkine: - *Alexis de* (wevers) A.
Boengaerde, Boengarde: - *Melis van den* G; - *Pieter van den* (wevers) B; - *Pieter van den* G.
Boet: - *Jan de* (wevers) G.
Boeye, Boeie: - *Jehan B. d'oude* (glaswerkers) A; - *Weite* (vleeshouwers) A.
Boghemakere: - *Pauwels de* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Boit: - *Jan* (wevers) B.
Bollard: *Ballaerd*.
Bolle: - *Meester Jan* (superlatijfes) B; - *Pierekin delle* (wevers) A.
Bone: - *Arnout* (scheerders) B; - *Jan* (scheerders) B.
Bonin: - *Hannin B. zyn zone* (i.e. *Jacob*) (vleeshouwers) C, F; - *Hannin (Jan) B. de (le) bastart (bastard) f. Jacop (son til)* (vleeshouwers) C, D, E, G; - *Jacob (Coppin)* (vleeshouwers) C, D, E, GG; - *Jacob B. f. Jacop (zyn zone)* (vleeshouwers) C, D, E; - *Jacob* (hoedenmakers) C, F; - *Lambert B. f. Gillis B.* (poorters) A.
Bonte: - *Gillis de* (wevers) B; - *Heinric de* (wevers) B.
Borchgrave: *Burchgrave*.
Borghen, Borgon: - *Michiel* (kaarsengieters) C, F.
Bos: - *Hughes du* (ververs) A; - *Jacop du* (brouwers) A.
Bouchin: - *Joes* (wevers) A.
Bouchhout, Bouchout: Boekhoute.
Boudeloot: - *Bouden (Boudin, Baldewyn)* (poorters) C, D, E, GG.
Boudens: - *Jan f.* (metsers, timmerlieden) C, F.

- Boudin: Arnouds.*
Boukeline: - *Pieres van* (volders) A.
Bovekerke, Bouwinkerke: - *Clais de* (bakkers) A.
Brabant: - *Godin van B., Pieters cnap van Zomergbem* (volders) H; - *Hanne van B. f. Henri* (wevers) A.
Brake: *Clais de* (wevers) A; - *Jhan de* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Branche: - *Der Lieven buten G.*
Brant: - *Christiaan B. (de wynscrodere iof Jan)* (wijnmeters) C, D, E, G; - *Steven* (wevers) A.
Brant: Hurtere.
Brede: - *Jacob de B., de grauwerker* (poorters) H.
Bredene: - *Reinare f. Jans van* (volders) G.
Breidel: - *Jan B. f. Louwers* (vleeshouwers) B; - *Leurens B. f. Leurens* (vleeshouwers) A; - *Willem* (wevers) B.
Brest: - *Pieter* (volders) A.
Brettin, Brettyin: - *Hanne* (volders) A; - *Willekin G;* - *Willem* (volders) G.
Bricheem: - *Lamsin de* (lakensnijders) A.
Briele: - *Willem van den* (volders) B.
Brockere: - *Jan (Jehan) de (li)* (scheerders) C, F, I; *Jhan de* (ververs) A.
Broed: - *Jhan* (oudkleedkopers, oudgrauwwerkers) A.
Broucke, Brouke, Bruec: - *Gillis du* (poorters) A; - *Der Lievin uten* (superlatijfjes) B, G.
Brune: - *Jan de* (wijnschroders) B; - *Jehan* (wiltwerkers) A; - *Lamsin de* (schoenmakers) A.
Bruneel, Brunel: - *Jan* (kleermakers) C, F; - *Jhan* (wevers) A.
Bruninc: - *Heine* (wevers) B.
Buc: - *Hannin (Jan) de* (wevers) C, D, E, G; - *Willame de* (poorters) I.
Buerchgrave: Burchgrave.
Bucbeem: - *Pieterkin f. Jans* (volders) A.
Buersemakere: - *Bouden de G;* - *Willem de* (wevers) A.
Bul: - *Gillis de* (poorters) C, D, E, G; - *Pieter de B., in den Braembergh* (poorters) B.
Bultere, Bultre: - *Michiel de* (scheerders) C, F.
Burchgrave, Borchgrave, Buerchgrave, Burgrave: - *Boidin* (kouscheppers) A; - *Jan de B. (pelletier)* (poorters) C, F; - *Michiel* (volders) A.
Busere: - *Boudin de* (schoenmakers) A.
Bussche: - *Jacob van den* (poorters) H.

- Busschere*: - *Hannin de* (wevers) B.
But: - *Willem de* (poorters) C, F.
Caestekere: *Kaesstickere*.
Calf: - *Arnoud* (scheerders) A
Calfsvel: - *Jehan* (kruideniers) A.
Calcere, Calkers, Calcere, Kalkere: - *Michiel de* (volders) C, F;
Robbert li (poorters) A.
Cambrai: - *Willem de* (makelaars en hoteliers) A.
Camfere: - *Jan* (poorters) B.
Camfin: - *Jan* (makelaars) B.
Canche: - *Lourens delle* (brouwers) A.
Cannekin: - *Joos* (wevers) A.
Canin: - *Willem* (scheerders) C, D; - *Willem G*; - *Willem* (poorters) I.
Cant: - *Jehan C. f. Jehan* (poorters) A; - *Symoens (Symon) C. (de Vangherare)* (poorters) C, D, E, G.
Cantere: - *Jan de* (volders) B, G.
Capelle: - *Jhan van der* (wevers) A; - *Willekin van der* (scheerders) C, F.
Capoen: - *Jan* (wevers) C, F; - *Pieter* (wevers) G.
Caroen, Karoen: - *Jan* (metsers, timmerlieden) C, F.
Carpere: - *Boidin de* (ververs) A.
Carstiaen: *Christiaen*.
Carstiman, Charstiman, Karstiman, Kerstiman, Kerstinman: - *Christiaen* (wevers) A; - *Naes* (wevers) C, F; - *Naes (Naeskin) f. Naes C., bastard* (wevers) G, H; - *Nas* (poorters) I; - *Riquare* (wevers) B.
Casekin: - *Bouden* (poorters) B.
Casevoet: - *Willem* (matrassenmakers) B.
Cassel, Cassele, Kassele: - *Jhan van* (wiltwerkers) A; - *Lamsin du* (brouwers) A; - *Lamsin du* (schoenmakers) A; - *Loy van* (poorters) B; - *Loy van G*; - *Willame du* (brouwers) A.
Castelain, Castellain: - *Jehan* (poorters) I; - *Jhan C., bi Sinte Crus* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Cattere: - *Michiel de* (makelaars en hosteliers) A.
Cattevorde, Kattevorde: - *Pieter van* (molenaars) G, H.
Caudeleres: *Kersegheetere*.
Cauwe, Kauwe: - *Heine (Heinric, Henri)* (volders) C, D, G, I;
- *Jan* (vissers) B.
Centerin, Centrin: *Senterin*.
Chaperla: *Tsaperla*.
Charstiman: *Carstiman*.

- Chastellain*: - Jan C., de mede blandere G.
Chenterin: Senterin.
Chevalier: - Robbert C. f. Robbert (poorters) A.
Chiëre: Siere.
Christiaen, Carstiaen: - Jan (vleeshouwers) C, D, E, G.
Clais: - Colin (f.) Hannin (wevers) C, F.
Clais: Glorien, Weyts.
Clempittere, Clempittre: - Casin (Kasin) de (kleermakers) C, F.
Clemskerke: Klemskerke.
Clerc: - Jan de (schoenmakers) C; - Jhan de C., de Woestwincle Peter Pont (huidevetters) A; - Lamsin C., de Hontscote (wevers) A.
Clip: - Jhan (wevers) A.
Co: - Jehan de (lakensnijders in de halle) A.
Cockuut: Koekuut.
Codde: - Pieter (tegeldekkers) B; - Scabbekin (vissers) A.
Coddekin: - Heinric (lakensnijders in de halle) A.
Coene: - Christiaen (Christiaenkin, Carstiaen) C. f. Diederix (syn zone) (scheerders) C, F*, G; - Diederix (Thiris) (scheerders) C, D, G, I; - Jan (timmerman) B.
Coepman: Coopman.
Cohart: - Jhan (wevers) A.
Colin: Clais.
Colne: - C. (wevers) A.
Cokelare: Koekelare.
Colscamp: Koolskamp.
Colve, Kolve: - Jacob (Joes) van der (wapenmakers) C, F.
Compere: - Everard (makelaars en hoteliers) C, F.
Coninc, Coningb: - Hannekin de (oudkleedkopers) C, F; - Jan de (metsers) B; - Jan de C. (ch.) (f.) (Pieters) (wevers) C, D, E, G.
Colekerke, Colkerke, Coolkercke, Coolkerke: Koolkerke.
Coolscamp: Koolskamp.
Coopman, Coepman: - Clais (tijkwever) G; - Jan C., ou son fil (bakkers) A; - Jehan C., f. Tyri (poorters) A; - Martin (poorters) B, I.
Coppiere: - Lamsin (wevers) A.
Coppin: Laurens.
Corbeel, Corbel: - Jan (schoenmakers) C, F; - Lammekin (vissers) A.
Cordewaghencrudere: - Willem de (volders) G.
Cortayn: - Jan (volders) G.
Cortbeen: - Pieter (schoenmakers) C, F.

- Corte*: - *Fierin de* (tijkwever) G.
(Co)sere: - *Wauter de* (vissers) A.
- Coster, Costere, Costre*: - *Jan de* (volders) C, F; - *Steven de* (wevers) C, F; - *Wouterkin (Wouter) de* (volders) C, F; - *Woutrre* (wevers) B.
- Coudebrouc*: - *Gillis van* (poorter) B; - *Roegeir van C. d'oude* (poorters) B; - *Roeger van* G; - *Roeiaer (Roegier) van C. de jonghe* (poorters) C.F.
- Coukelare*: Koekelare.
- Courtegarbe*: - *Jehan* (schoenmakers) A.
- Courtrai*: Kortrijk.
- Cousen*: - *Lauwers van der* (makelaars) B.
- Coutere*: - *Pieter de* (wevers) A.
- Crakebeen*: - *Jhan* (volders) A.
- Craneekin*: - *Pauwels* (vissers) C, D, E, G.
- Cranenburch*: - *Watier de* (schoenmakers) A.
- Crepel*: - *Lammekin de* (wevers) A.
- Cruce*: - *Coppin van der C., Maes Danckaerts cnape* (makelaars) B, G.
- Cuerloos, Kuerloos*: - *Jan* (wevers) C, D, E, G.
- Cuertricke, Cuetrike*: Kortrijk.
- Cuper, Cupere, Cupre*: - *Coppin de* (wevers) A; - *Pieter de C., bitte Sinte Marien brigge* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A; - *Woubrecht (Obrecht) de* (wevers) C, F.
- Curterike, Curtrike*: Kortrijk.
- Dabbant*: - *Jehan* (volders) A.
- Daens*: - *Meewelin* (wevers) B.
- Damme*: *Pieter van den* (wapenmakers) C, F.
- Danckaert, Dankaert*: - *Maes* (makelaars) B, GGG.
- Danin*: - *Jhan f.* (kaarsengieter) A.
- Danwilt: Dauwilt.*
- Dapper*: - *Gillis* (oudkleedkopers, oudgrauwwerkers) A; - *Jhan* (wevers) A.
- Dauwilt, Danwilt*: - *Jan (Jehan) D. f. s. Jans (Jehans)* (poorters) B, I; - *Watier D. f. Watier* (poorters) A.
- Daverlo*: - *Jan van* (wevers) C, D, E, GG; *Jehan de* (kousschepers) A; - *Weitin van* (scheerders) C, F.
- Debboud, Debbout*: - *Boudin* (volders) C, D, GG*G; - *Jan* (volders) C, D, GGG; - *Jan D., van Dixmude* (poorters) B.
- Deddinct, Deddingh*: - *Clais* (wevers) B, GG.
- Deken, Doyen*: - *Claikin de* (makelaars en hoteliers) C, D, E, G; - *Clays de* (poorters) B; - *Ghildolf de* (poorters) C, D, E, G; - *Jan*

de D. f. *Woitins* (poorters) B; - *Der Niclais de G*; - *Willem de* (makelaars) B, GGG.

Denaerd, Denard: - *Meulin D. (f. Pieters)* (beurzenmakers, handschoenwerkers) C, D, G; - *Pieterkin D. (f. Pieters)* (beurzenmakers, handschoenwerkers) C, D, GG.

Denijs: - *Hannekin* (vissers) C, F.

Dickevust: - *Clais* (oudkleedkopers) C, F.

Diebaerd: - *Claikin D. f. Colaerts* (makelaars) B.

Diederix: - *Hannekin* (wevers) G; - *Jan f. D., witscerre* G; - *Willem (f.)* (volders) C, G.

Dierkin: *Gosin*.

Dierman: - *Boudin (Baudewin)* (poorters) C, F, I; - *Hannin (Jehan)* (schippers) B, G, I.

Dike, Dyke: - *Jan van den* (volders) B, G; - *Jhan* (handschoenmakers, zadelmakers, beurzenmakers) A; - *Joos de* (volders) A; - *Lamsin van den* (wevers) C, F.

Dobbelare: - *Clais de* (kleermakers) C, F.

Doedin: - *Jacop f. Jehan, que on dist D. I.*

Dofsche: - *Louwerkin* (wevers) A.

Donker: - *Gherard* (smeden) A.; - *Jehan D. f. Jhan* (wevers) A.

Donze: - *Pieres de* (vleeshouwers) A.

Doornik, Dorneke: - *Philips van* (poorters) C, F; - *Pieter van* (zilversmeden) H.

Dop: - *Pieres* (poorter) A.

Dordrecht: Dordrecht.

Dorne: - *Jehan de* (volder) A; - *Symon van den* (matrassenmakers) A.

Dorneke: Doornik.

Dorpe: - *Gillis* (brouwers) A.

Dortrecht, *Dordrecht, Durdrecht*: - *Willem van* (poorter) C, F.

Douai, Douway, Doway: - *Gherard van* (wevers) C, F.

Doyen: *Deken*.

Drieghe: - *Ghiselin (syn broeder)* (i.e. Jan) (smeden) C, D, E, G; - *Jan* (smeden) C, D, E, G.

Driessche: - *Claikin (Clais) van den* (wevers) C, D, E, G; - *Coppin syn broeder* (i.e. Hannekin f. Colins) (wevers) B; - *Hannekin f. Colins van den* (wevers) B; - *Hannin (Jan)* (wevers) C, D, E, G; - *Jan van den D., die Jan Heems dochter heeft* G; - *Jan van den* (riemmakers) G; - *Maertin van den* G.

Dudzele, Dudsele: - *Clais de* (volders) A; - *Clais van* (poorters) C, F; - *Hannekin de* (scheerders) A; - *Jan van* G; - *Loys van (de)* (vissers) C, D, E, G; - *Paulin van* (wevers) B; - *Pauwels van* (poor-

- ters) B, I; - *Pieter van* (poorters) C, F.
Dullaerd, Dullart: - *Jan* (kleermakers) C, F.
Dullekin: - *Meus* (wevers) A; - *Meus* (makelaars) B.
Dunere, Dunerre, Dunre: - *Clement de* (makelaars en hoteliers) C, F; - *Jan de* (vissers) B; - *Jehan de* (poorters) I.
Durdrecht: Dordrecht.
Dyke: *Dike*.
Eclo: *Eeklo*.
Ecout: - *Jhan del* (wevers) A.
Ede: *Hede*.
Eeklo, Eclo: - *Vromont de* (ververs) A; - *Vromont van* (poorters) B.
Ekart: - *Jan* (poorters) C, F; - *Philip* (poorters) C, F.
Ellin: - *Willem* (timmerlieden) B.
Elst: - *Jacob van der* (wevers) C, F.
Erdenburgh: Aardenburg.
Essen: - *Maertin (Martin) van* (poorters) C, F.
Essene: - *Zegberkin d'* (wevers) A.
Estades: - *Willame d' E. li jovene* (poorters) A.
Evene: - *France (Franke) van der* (schoenmakers) A, C, D, E, G.
Evenen: - *Moenin van der* (korenmeters) B.
Everaerd, Everard: - *Coppin* (bakkers) B; - *Wouter* (schoenmakers) C, F.
Everbout: - *Willem E., van Erdenborgh* (poorters) B.
Evin: *Nevin*.
Faibaert: - *Watier* (oudkleedkopers, oudgrauwwerkers) A.
Fermin: - *Boudin* (merceniers) A.
Fevre: *Smet*.
Fine, Five: - *Hannin (Jan)* (volders) C, D, G; - *Lammin* (volders) C, F.
Finiere: - *Willem* (makelaars en hoteliers) A.
Firmin: - *Jacop* (smeden) A.
Five: *Fine*.
Florens: - *Gillis* (wevers) A; - *Jhan* (vleeshouwers) A; - *Meus* (vissers) A.
Fockere: - *Clais* (zilversmeden) B.
Folcart: - *Lamsin* (schoenmakers) A.
Folin: - *Martin* (volders) A.
Folke: - *Willem* (makelaars en hoteliers) A.
Folker: - *Meus* (kousscheppers) A.
Fons: - *Lammin* (volders) C, G.
Francois: - *Jehan* (bakkers) I.

- Gabbaerd, Gabbaert, Gabbard*: - Jan (scheerders) C, F; - Pieter G; - Woutre (scheerders) B.
- Gaderpenninc*: - Boidin (vissers) A.
- Gale*: - Andrieskin van G. f. Jans f. Weyns (vleeshouwers) G.
- Gallin*: - Riquard (volders) C, D, G.
- Gand*: Gent.
- Gardine*: - Jan van den (makelaars) B.
- Garencopere, Garencopers*: - Jacop de (poorters) B, G; - Watiers li (poorters) A.
- Gartere*: - Colin de (oudkleedkopers, oudgrauwwerkers) A.
- Gartmakere*: - Christiaan de (wevers) A.
- Gavere*: - Gillis van (zilversmeden) B.
- Gelre, Ghelre*: - Lamsin de (kleermakers) C, F.
- Gent, Gand, Ghent*: - Bouden (Boudin, Baldwin) van (de) (volders) C, D, G*GG; - Clais f. Clais de (kousscheppers) A; - Diederick van (kruideniers) A; - Folkre van (volders) A; - Gillis de (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A; - Hannekin (f. Willems) van G. (f. Willems) (makelaars en hoteliers) C, G; - Heinric (Henri) van (de) (makelaars en hoteliers) C, F, I; - Jacob van (smeden) A; - Jan van (ververs) C, F; - Pieter van G. (f. Willems) (makelaars en hoteliers) F; - Symon de (wevers) A.
- Geraardsbergen, Grammont*: - Gherard de (schoenmakers) A.
- Ghardin*: Hove.
- Gheile*: - Rikewars f. Hughe f. I.
- Gheillard, Gbellard*: - Pieres I; - Rikewars I; - Willame I.
- Ghelre*: Gelre.
- Ghelsekin*: - Hannin f. Lammin G., van Oestburgh G.
- Ghent*: Gent.
- Gherolf*: - Pieter (volders) C, F; - Willem f. (volders) C, F, G.
- Gbildolf*: Nicole.
- Gbildolf, Guildolf*: - Hannin (volders) B; - Wouter (Wautier) (volders) B.
- Ghodekin, Godekin*: - Gillis (vissers) C, F.
- Ghoesevorde*: Goesevorde.
- Ghoetlief, Ghoetluf, Goedlief*: - Jacob (schoenmakers) C, D, E, G.
- Ghotheem*: Gottem.
- Ghys*: - Lamsin (schoenmakers) B.
- Gillis*: Vernoden.
- Glavie*: Clais van der (makelaars) B.
- Glorien*: - Clais f. (beurzenmakers) B.
- Gobbaert*: - Anne (wiltwerkers) A.
- Godekin*: Ghodekin.

Godscal: - *G.*, *die eft Michiels nichte van den Penne* (zwaardvegers) A.

Goederic: - *Jacop* (poorters) A.

Goedlief: *Ghoetlief*.

Goesevoorde, *Ghoesevorde*, *Goezevoerde*: - *Jhan de* (oudkleedkopers, oudgrauwwerkers) A; - *Loy van* (witledertouwers) G; - *Pieter van* (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A.

Gosewin: - *Lamsin* (wevers) C, F.

Gosin: - *Dierkin f.* (wevers) A.

Goskin: - *Pieter* (wapenmakers) C.

Gote: - *Matheus van der* (smeden) A; - *Pieter van der* (volders) A.

Gottem: *Ghotheem*, *Gothem*: - *Heinric (Henric) van* (schoenmakers) C, F.

Grammont: *Geraardsbergen*.

Grans, *Grant*: - *Gillis de* (makelaars) B; - *Jehan li* (makelaars en hoteliers) A.

Grave: - *Gillis de* (wapenmakers) C, F; - *Wouter de* (wevers) C, F.

Grauweel, *Graweel*: - *Jan* (volders) C, F; - *Lammekin (Lammin)* (volders) C, D, G.

Groene: - *Jan de* (wevers) C, F.

Groenevoorde, *Groenevorde*: - *Pieter van* (poorters) C, F.

Groetwerc: - *Clais* (smeden) A.

Guildolf: *Gbildolf*.

Gutere: - *Weitin de* (wevers) B.

Haelrobe, *Alerobe*, *Alrobe*, *Haelrube*: - *Hannin (Jan)* (makelaars en hoteliers) C, D, E, GG.

Haerlebeke: *Harelbeke*.

Hagbe, *Hage*, *Haie*: - *Boudin (Baudewin) van der (de le)* (poorters) B, I; - *Hannin van der H.*, *vor Sint Salvators* (matrassenmakers) G; - *Pieter (Pieres) van der (de le)* (smeden) C, F, I; - *Pieter (Pieres) van der (de le)* (poorters) B, I.

Haghebeeen: - *Jan* (wevers) B; - *Syn sone* (wevers) B.

Hagbelingb: - *Pieter G.*

Hagbelsteen: - *Wouter* (oudkleedkopers) B.

Haie: *Hagbe*.

Halewine: - *Heinric van* (tegeldekkers) B.

Halle: - *Pieter van der* (zilvermeden) B.

Hallekin: - *Lamsin* (wevers) A.

Hallinbroec: - *Pieter* (lakensnijders in de halle) A.

Halttere, *Haltre*: *Aalter*.

Hamer, Hamers: - *Jan de* (wevers) B; - *Jan (Jehan), de grote (li grans)* (poorters) B; - *Lamsin de* (oudkleedkopers) C, F, I.

Handzame, Ansaem, Ansame, Hansaem, Hantsaem: - *Heinric van* (scheerders) H; - *Jan (Jehan) van (de)* (makelaars en hoteliers) C, D, E, G; - *Willem (Willames) van (de)* (poorters) C, D, E, G; - *Wouter (Woutre) van* (volders) B, G.

Hanke: - *Segre* (bakkers) B.

Hannekin: *Robrecht*.

Hannin: *Laurens, Verpernelen*.

Hansaem: *Handzame*.

Hansbeke, Ansbeke, Hansebeke, Hanzebeke: - *Clais van* (wevers) C, F; - *Fierin van* (volders) H; - *Gillis van* (molenaars) B; - *Weiin de* (wevers) A.

Hantsaem: *Handzame*.

Hanzebeke: *Hansbeke*.

Harelbeke, Aerlebeke, Arlebecque, Arlebeke, Arlebeque, Haerlebeke, Harlebeke: - *Gerard (Gherard) van (de)* (bakkers) B, I; - *Jan van* (zilversmeden) B; - *Pieter (Pieres) van (de), (deken van den buerse makers, doyen de ce meisme mestier)* (beurzenmakers, handschoenwerkers) C, D, GG, I.

Harpe: - *Jhan de* (makelaars en hoteliers) A.

Harsebrouc: *Assebroeck*.

Haukin: *Aeukin*.

Hecht: *Heect*.

Hede, Ede: - *Boidin (Bouden) van der* (schoenmakers) C, F; - *Jan (Jehan) van der (de le)* (poorters) C, F, I; - *Willem (Willame) (zyn broeder, frater eius) (de le)* (i.e. Jan) (poorters) C, F, I.

Heect, Hecht: - *Hannekin (Jan, Jehan) de* (wevers) C, D, E, G.

Heile: *Heyle*.

Heine: - *H., de vannemakere* G.

Heine: *Marcelien*.

Heldebolle: - *Claikin f. Clais* (poorters) A; - *Symoen (Simon)* (vissers) C, F.

Hele: - *Pieter van* (matrassenmakers) B.

Helle: - *Kerstiaen van der* (wevers) B; - *Pieter van der* (wevers) B; - *Rike van der* (wevers) B.

Helme: - *Clais van den* (wijnmeters) C, F.

Heme: - *Jan (Jehan) H. (d'oude)* (volders) C, D, GG; - *Meulin (Yeulin) H. (syn zone, filius eius)* (volders) C, D, GG.

Hensincapere: - *Clais de* (wevers) B.

Herman: - *Jan* (zwaardvegers) B.

Hertberghe: *Hertsberge*.

Hertoghe: - *Jan de* (huidevetters) B; - *Lammin (Lamsin) de* (volders) C, D, GG.

Hertsberge, Herberghe, Hertsberghe: - *Ghildolf van (de)* (poorters) C, D, E, GGGG; - *Gillet de* (kruideniers) A; - *Gillis de* (lakensnijders in de halle) A; - *Jakes de* (poorters) A; - *Pieres de H. f. Jehan* (poorters) A.

Heyle, Heile: - *Boudenkin van* (scheerders) C, D; - *Boudekin van* (volders) D, G; - *Boudekin van G.*

Hibloet: Ybloet.

Hichtenghen: Ichtegem.

Hie: - *Jan H., de ballemakere* (poorters) B.

Hieme: - *Willekin* (wevers) A.

Hildebrant: - *Der Jan* (superlatijfjes) B.

Hille, Ille: - *Rike de* (wevers) A; - *Willem van den* (wevers) C, D, E; - *Willem van den H., in den Lane (Laye)* (wevers) C, F; - *Willame de le H. li vielles* (wevers) I.

Hodenkerke: - *Jhan de H., scipwerkere* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.

Hoed: - *Jhan* (makelaars en hoteliers) A.

Hoedekin: - *Jacop* (vissers) A.

Hoedeleem, Hoedelbeem, Hoedelhem: Oedelem.

Hoedemakere, Hoedemakre, Oedemakere: - *Clais de (le)* (poorters) C, D, E, G, I; - *Pieter de* (makelaars en hoteliers) C, E, G, I; - *Willem (Willames) de* (poorters) C, D, E, I; - *Willem de (le)* (kaarsengieters) C, D; - *Willem de G.*

Hoeft: Hooft.

Hoestburch, Hoestburg: Oostburg.

Hoestende: Oostende.

Hofstede: - *Jacob van der* (kleermakers) C, F; - *Jan van der* (poorters) C, F.

Hoft: Hooft.

Hondschoote, Hondescote, Ontscote: - *Gillis van* (bakkers) A; - *Michiel de* (wevers) A.

Honin, Onin: - *Boidin (Boudin, Baudewin)* (volders) B, G, I.

Hont: - *Clais de H. f. Roegeirs* (poorters) B; - *Roeger de* (wevers) B.

Hontin: - *Arnout* (wevers) B; - *Maertin (Martin)* (wevers) C, D, E, GG.

Hooft, Hoeft, Hoft, Hovet, Oeft: - *Claikin* (wevers) A; - *Gillis H. (f. Wouters) (van den Castele, dou Castel)* (poorters) B, G, I; - *Jacop (Jakemes) H. (f. Wouters H.) (van den Castele, dou Castel)* (makelaars) B, G, I; - *Jan H. syn neve* (i.e. Bernaerd van Aerterike)

f. Wouters (poorters) B; - *Jehan H. f. s. Gillon* (poorters) I; - *Wouter* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.

Hoste: - *Wouter* (*Wouterkin*) (poorters) C, D, E, F*, G.

Houdelbeem: Oedelem.

Houdenaerde, Houdenarde: Oudenaarde.

Houdenburch, Houdenburg, Houdenburgh: Oudenburg.

Houtave, Houthave, Outawe: - *Coppin f. Hug. van* (huidvetters) B; - *Hugbe syn broeder* (i.e. Coppin) (huidvetters) B; - *Joos de I.*

Hove, Ghardin: - *Jacob van den* (scheerders) C, F; - *Jehan dou* (makelaars) I.

Hovet: Hoofst.

Hoycopere: - *Arnoud de* (wevers) C, F.

Hoye: - *Hannekin van den* (matrassenmakers) G; - *Hannin van den* (wapenmakers) C, D, F*; *Jan (Jhan) (van den) H. (f. Jan H.), cleric van den wevers* (wevers) A, B, C, F; - *Pieter de* (wevers) A.

Hueleman, Huleman: - *Jan* (hoedenmakers) C, F.

Hulle: - *Willekin van den H., Willems neve van den H.* (wevers) G.

Hurtere, Urtere, Urters: - *Brant de* G; - *Heinric f. Brants* (volders) B; - *Jan Brant de* (volders) B.

Ichtegem, Hichtenghen, Ichtenghem: - *Heinric van* (schoenmakers) C, F.

Ieper, Ypre: - *Christiaen d'* (lakensnijders) A; - *Gillis van* (scheerders) C, F; - *Jacop d'* (brouwers) A; *Jhan d'* (wevers) A.

Ille: Hille.

Indowe: - *Stacin van* (volders) A.

Intghenbof: - *Waelkin* (kousscheppers) A.

Jabbeke: - *Coppin van* (oudkleedkopers) C, F; - *Jan van J. d'oude* (zadelmakers) C, F; - *Pieter van* (vleeshouwers) A.

Jacop: *Pieter, Verporticghen*.

Jan: J., *de cleric van de makelaers* G.

Jan: *Abt, Aechten, Boudens, Danin, Diederix, Pauwels, Robbins, Symoen, Wouters*.

Joeskin: - *Pieter* (wapenmakers) F.

Joiart: *Joyart*.

Jonchere: - *Claikin de J., (die men beet Baelin)* (makelaars en hoteliers) C, D, E, GG.

Jongbe, Jouwenin, Jovenin: - *Pieter (Pieres) de (li)* (poorters) B, I; - *Willem* (smeden) A.

Joyart, Joiart: - *Jehan* (wevers) A; - *Willekin* (wevers) A.

Juede: - *Claikin de J., der vinders cleric van der Halle* G.

Kaestickere, Caestekere: - *Weitin de* (wevers) A; - *Wouter* (ma-

kelaars) B; - *Wouterkin de GG.*

Kalkere: Calkere.

Karoen: Caroën.

Karool: - Coppin K., de ketelboetere (vleeshouwers) G.

Karstiman: Carstiman.

Kassele: Cassel.

Kattevorde: Cattevorde.

Kauwe: Cauwe.

Keiem, Keybeem: - Jan van GG.

Kelre: - Fierin de (kleermakers) C, F.

Kemonade: - Jhan (makelaars en hoteliers) A.

Kempe: - Coppin (wevers) A; Jhan (wiltwerkers) A; - Willem (Willekin, Willame) (poorters) C, D, E, F, G.*

Kersebome: - Clais van den (beurzenmakers, handschoenwerkers) C, F; - Jhan de (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A; - Pieter van den (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A.

Kersegbeeter(e), Kersegbietere, Kersegietere, Kersghietere, Kersghietre, Caudeleres: - Clais de (kousscheppers) C, F, I; - Colin de (makelaars) B; - Lauwers de G; - Pieter de (kleermakers) C, F; - Pieterkin de (kaarsengietter) A.

Kersemakere: - Colard le (makelaars) I.

Kerstiman, Kerstinman: Carstiman.

Keser: Keyser.

Ketelboetre, Ketelboeter, Ketelboetre: - Gherard de (smeden) C, F; - Willem f. Gheraerts (smeden) B.

Keus: - Willame li (wever) A.

Keybeem: Keiem.

Keyser, Keser: - Joes de (scheerders) C, D, G; - Lamsin de (wevers) A; - Wouter de (volders) GG.

Keyster: - Jehan de (merceniers) A.

Kic: - Jhan de (wevers) A.

Kiene, Kieve: - Lievin (Lippin) (scheerders) C, F.

Kint: - Jhan K. de jonghe (wevers) A.

Klemskerke, Clemskerke: - Boudin de (kruideniers) A.

Kockuut: Koekuut.

Koekelare, Cokelare, Coukelare, Kokelare: - Coppin van G; - Jacob van (poorters) C, D, E; - Jacob van (kleermakers) C, F; - Jacob van G; - Jan van (poorters) B; - Jan van (metsers) B; - Jehan de K. f. Veraechten I.

Koekuut, Cockuut, Kockuut, Kookuuc: - Wouter (makelaars en hoteliers) C, D, E, G.

Kokelare: Koekelare.

Kolnare: - *Coppin de K.*, *Jan Bertoens cnape G.*

Kolve: *Colve*.

Kookuuc: *Koekuut*.

Koolkerke, *Colekerke*, *Colkerke*, *Coolkercke*, *Coolkerke*, *Koolkercke*: - *Clais van G*; - *Coppin van* (scheerders) A; - *Jacob van (de)* (kleermakers) C, D, G; - *Lauwers van (de)* (kaarsengieters) C, D; - *Pierrekin van* (scheerders) H; - *Pieter van (de)* (wapenmakers) C, D, G; - *Robin syn zone* (i.e. Lauwers) (kaarsengieters) C, F; - *Willekin van* (scheerders) C, F.

Koolskamp, *Colskamp*, *Coolskamp*: - *Meus van* (tijkwevers) C, F; - *Symoen (Symon)* (tijkwevers) C, F.

Kortrijk, *Courtrai*, *Cuertricke*, *Cuertrike*, *Curterike*, *Curtrike*: - *Coppin van* (schoenmakers) C; - *Elyas de* (makelaars en hoteliers) A; - *Jan van G*; - *Lambert (Lambrecht) van* (schoenmakers) C, F; - *Lammin van* (baardmakers) H; - *Lamsin van C.*, *in de Hoghestrate G*; - *Lamsin* (poorters) B; - *Michiel van* (huidevetters) C, F; - *Robert de* (poorters) A.

Kuelnare: - *Jacop de G.*

Kuerloos: *Cuerloos*.

Laepsuere, *Laepsure*: *Lapscheure*.

Laie: *Laye*.

Lake: - *Colin van* (volders) B.

Lam: - *Clais* (poorters) A; - *Lonis L. (f.s. Jacop)* (poorters) B, I. *Lammerinvlesch*: - *Willem* (lakensnijders in de halle) A.

Lammin: *Arnouds*.

Lane: - *Soyier delle* (brouwers) A.

Langedonk, *Langhedonc*: - *Boidin de* (ververs) A; - *Hannin (Jan, Jehan) van (de)* (poorters) C, D, E, G; - *Jhan de* (ververs) A; - *Der Lievin van* (superlatijfjes) B, G; - *Veis van* (ververs) C, F.

Langevoorde, *Langevorde*: - *Hannin van* (volders) B.

Langhedonc: *Langedonk*.

Lant: - *Hannin* (wevers) B.

Lanthere: - *Claikin* (wevers) A.

Lapscheure, *Laepsuere*, *Laepsure*: - *Aernout van* (volders) B; *Jan van* (scheerders) C, F; - *Jehan de* (poorters) I; - *Joris (Aket, die men beet) van L.* (scheerders) C, D, G; - *Pieter (Pieres) van (de)* (volders) C, D, G, I.

Larre: - *Hughe van der* (vleeshouwers) G.

Laudaet: - *Clais* (volders) C, D, G; - *Clais* (wevers) D; - *Clais* (riemmakers) C, D; - *Clais G*; - *Clais G.*

Laurens: - *Coppin (f.) Pieters (Pieres) (ch.) (f.) L.* (zoens broe-

der (volders) C, D, G; - *Hannin f. Pieter f. s.* (volders) B; - *Pieter f. s.* (volders) B.

Lauwaerd: - *Clais* (volders) G.

Lauwerkin: *Reingher*.

Lauwers: - *L.* (kaarsengieters) F.

Lauwers: *Lisen*, *Reingher*.

Laye, Laie: - *Thierin* (*Thierkin*, *Thirkins*) (*de le*) (schippers) B, G, I.

Lecke: - *Jhan delle* (makelaars en hoteliers) A.

Ledegbeer: - *Jehan* (huidevetters) A.

Leffinge, Leffinghe: - *Gillis van (de)* (kleermakers) C, D, G.

Leie, Leye, Lis, Lys: - *Clais van der* (riemmakers) H; - *Coppin* (*Jacop, Jakemon*) *van der (de le) L. f. Reinaers* (*Reinars, Renards*) (poorters) B, G, I; - *Gillis delle* (lakensnijders in de halle) A; - *Gillis van der L. Pieters broeder* (poorters) B; - *Jacob van der (delle) L., die men heet (con apiele) Cakart* (*Kaectaerd*) (makelaars en hoteliers) C, D, E, G; - *Jacop van der* G; - *Jehan delle* (lakensnijders in de halle) A; - *Lammin van der* (kuipers) B; - *Lamsin delle* (bakkers) A; - *Pieres de le* (makelaars) I; - *Pieter van der* (poorters) C, F.

Leke: - *Clais van (de)* (kaarsengieters) C, D; - *Clais van* GGGG; - *Jan van* (kaarsengieters) B; - *Jan van* (schoenmakers) C, F; - *Jehan de* (poorters) I.

Lene: - *Jan van den* (kleermakers) C, F; - *Lamsin van den (de)* (poorters) C, D, E, GGG.

Lennot: - *Woutre* (poorters) B.

Lepe: - *Clais van der* G.

Leye: *Leie*.

Leyman: - *Jan* (wiltwerkers) C, F.

Leyscote: - *Jan van* (huidevetters) B.

Licen: *Lisen*.

Liebaert: - *Jan* (zilversmeden) B.

Lievaerd, Lievard: - *Clais* (kousscheppers) C, F.

Lievin: - *Pieres* (volders) A.

Lille: - *Jhan* (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A.

Linemakere, Linemakre: - *Jan de* (wevers) C, D, E, G.

Lippin: - *Jhan* (wevers) A; - *Joës* (volders) B.

Lis: *Leie*.

Lisen, Licen: - *Lauwers (f.) L. zone* (wevers) C, D, E, G.

Lissewege, Lisseweghe: - *Andries van* (wevers) H; - *Jan van L., buter Vlamincporte* (wevers) H; - *Jan van L., vor (van) den Wyn-*

gaerde (*Wyngard*) (wevers) C, F; - *Maes van* (metsers, timmerlieden) C, F.

Lo: - *Gherkin de L. f. Gerard* (scheerders) A; - *Jhan de* (scheerders) A; - *Joes (Joris) van L., (de blasebalchmakre)* (wevers) C, D, E, GG; - *Lammekin van (de)* (scheerders) C, D, G; - *Michiel (Michil) van (de)* (schoenmakers) C, F, I; - *Willekin van der* (poorters) B; - *Willekin van der* G; - *Witte de* (wevers) A.

Lobbe: - *Jan* (wevers) C.

Lobbin: - *Arnoud L., merseman* (scheerders) H. - *Arnout L., taflet draghere* G; - *Jan* (wevers) G.

Lochus: *Lokuse*.

Lodinbuuc: - *Michiel* (volders) B.

Loen: - *Lamsin de* (kruideniers) A.

Lokuse, Lochus: - *Pieter (Pieres) van den (dou)* B, I.

Lonis: - *Christiaen* (oudkleedkopers, oudgrauwwerkers) A; - *Lonis f. Christiaen* (oudgrauwwerkers) I.

Lood: *Lout*.

Lootgbieter, Lootgbieter: - *Franse de* (loodgieters) B; - *Hannin de* (loodgieters) H; - *Meulin de (le)* (poorters) C, D, E, GG.

Loppem, Lophem, Lopheem, Loppeem: - *Hannekin van* (wevers) B; - *Jan (Jehan) van (de)* (touwslagers) C, D, G; - *Michiel van* (schoenmakers) C, F.

Lormier: - *Pieres li L. le peres* (poorters) I.

Losekin: - *Basin* (wevers) B; - *Coppin* (wevers) B; - *Lammin* (volders) C, F; - *Willem* (volders) B, G.

Lout, Lood: - *Hannin* (wevers) C, F.

Louvin: - *Jehan L., li cours* (poorters) A.

Loys: - *Hannin* (strodekkekers) B.

Lucgard, Luggaerd: - *Christiaen* (metsers, timmerlieden) C, F.

Lye, Lyen: - *Wouter L. f. Loys* (vissers) C, F.

Lys: *Leie*.

Lystenayere: - *Jan de* (wevers) B.

Machenare: *Maetsenare*.

Madelare: - *Jacop* (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A.

Maech, Maets, Maghet: - *Hannekin (Hannin, Jan) de M., (vor Sente Obrechts)* (volders) B, C, F, GG; - *Jhan* (wevers) A.

Maelgewaerd, Melgewaerd, Melgeward: - *Robbin* (wevers) B; - *Robekin (Robin) M. (de jonghe)* (kaarsengieters) C, D, G; - *Robert* (poorters) I.

Maelstapel: - *Jacop M. f. Joes* (ververs) A.

Maerct: *Marcht*.

- Maartin: Martin.*
Maes: - Coppin (Jacob) M., de beeldmakere (metsers) B, G; - Pieter (wevers) C, D, E, G.
Maets: Maech.
Maetsenare, Machenare: - Pieter (Pieterkin) de (wevers) C, F.
Magbet: Maech.
Mabu: - Hane (vissers) A.
Maiere: Meyere.
Make: - Rameman (bakkers) A.
Makebart: - Jhan (schippers) A.
Maldegem, Maldengheem, Maldenghem, Maldingheem: - Jan (Jehan) van (de) M., (die in de merch woent) (in de merch) (scheerders) C, D, G, I; - Jhan van (ververs) A; - Willem van (wevers) B; - Wouter van (riemmakers) C.
Male: - Coppin van G; - Jehan de (bakkers) I; - Lamsin de (bakkers) A, I; - Rike van (wevers) B; - Willem (Willame) van (de) (ververs) C, D, E, G, I.
Malin: - Clais (glaswerkers) A; - Coppin (volders) C, D, GG; - Pauwelin (scheerders) A; - Willem (volders) A.
Man: - Gillis de M. syn zone (filius eius) (i.e. Pieter) (volders) C, F; - Hannekin de M. syn zone (filius eius) (i.e. Pieter) (volders) C, F; - Jan de (zadelmakers) C, F; - Pieter de (volders) C, F; - Trisen (volders) A.
Mane: - Coppin van der (scheerders) G; - Hannin (Jehan) van der (de le) (scheerders) G, I.
Marceel, Marteel: - Steven (schoenmakers) C, F.
Marcelien: - Heine f. (volders) A.
Marchant: - Bouden (Baudewin) (huidevetters) B, I.
Markt, Maerct: - Coppin van (timmerlieden) B; - Michiel van (timmerlieden) B.
Maroc: - Heine (tegeldekkers) B.
Marrescal: - Henri le M., an den Vindrachmart (smeden) A .
Marteel: Marceel.
Martin, Maartin: - Henric (Henri) (wevers) A, B; - Henri (poorters) I; - Jan (wevers) C, F.
Mast: - Wouter, (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Materne: - Jhan de (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A; - Pieter (Pieres) van (de) (volders) C, D, G.
Matte: - Coppin van der (metsers) B; - Hannin (scheerders) B; - Veys van der (wevers) A, B.
Maufin: - Arnoud (wevers) A.
Mebel: Meubel.

- Meetkerke*: - *Jacop f. Jans syn broeder* (i.e. Lotaert) (poorters) B; - *Lotaert van* (poorters) B; - *Willekin de* (wevers) A.
- Meeyr*: - *Jhan* (makelaars en hoteliers) A.
- Meiere*: *Meyere*.
- Meilmetre*: - *Reynare de* (bakkers) A.
- Melane*: Milaan.
- Melgewaerd, Melgeward*: *Maelgewaerd*.
- Menen, Menine*: - *Paul (Pauwels) van (de)* (poorters) B, I; - *Pieter van M., plumecopere* (poorters) B.
- Merendree, Merende, Merendre*: - *Jan van* (schedenmakers) C, F.
- Merscht*: - *Clais van den* (makelaars) B.
- Mesen, Mesine*: - *Jhan de* (wevers) A.
- Metteneye*: - *Jacop* (makelaars en hoteliers) A.
- Mettenghelde*: - *Rike* (volders) A.
- Mettenkinde*: - *Willem* (volders) C, F.
- Meubel, Mebel, Muebel*: - *Hannekin (Jan)* (wevers) C, D, E, G.
- Meus*: - *Hannekin* (oudkleedkopers) C, F.
- Meyart*: - *Jhan* (huidvetters) A.
- Meyere, Maiere, Meiere*: - *Heinric de* (wevers) A, B, GGGGG.
- Michiel, Michiels*: - *Hannin* (smeden) A; - *Jan* (poorters) C, F.
- Milaan, Melane*: - *Joes de* (makelaars en hoteliers) A.
- Miniaerd*: - *Arnoud M., van Oudenburgh* G.
- Minne*: - *Jhan de M. de jonghe* (scheerders) A.
- Minnenbode*: - *Willem der* (schoenmakers) A.
- Miral*: - *Jehan M. f. Jehan M.* (poorters) A; - *Lamsin* (makelaars en hoteliers) A.
- Mochiare*: *Muelnare*.
- Moederziele*: - *Carstiaen (Christiaen)* (kleermakers) C, F.
- Moenec*: *Monec*.
- Moenin*: - *Grote* (schippers) A.
- Moer*: *Moor*.
- Moere*: - *Hannekin van den* (oudkleedkopers) C, F; - *Willem van den* (wevers) C, F.
- Moerinc, Moeringh, Moeront, Moerringb*: - *Ghiselin* (volders) C, D, G; - *Ghiselin* (wevers) I; - *Hannekin* (wevers) C, F; - *Jehan* (volders) I.
- Moerkerke, Mourkerke*: - *Der Niclais van* (superlatijfes) B; - *Wouter van* (strodekkers) B.
- Moeront, Moerringh, Moerinc*.
- Moid*: - *Jan* (wevers) G, H.
- Moir*: - *Moenin de* (vissers) A.
- Mol*: - *Clais* (scheerder) A; - *Maertin de* G; - *Mattheus de* (vol-

ders) A, B, G; - *Pieter de* (volder) B.

Molenbrouc, Muelnebrouc: - *Maartin (Martin) van* (makelaars en hoteliers) C, F.

Molin, Mollin: - *Jacop du* (poorters) A; - *Jacob (Jakemon) ver*vers) C, D, E, G, I; - *Jan M. f. Willems* (poorters) B.

Mond: Mont.

Monec, Moenec: - *Clais de M., (tennors de nor quier)* (huidevetters) C, F; - *Heinric (Henric) de M., (swartledertouwere, tennors de nor quier)* (huidevetters) C, D, E, G; - *Heinric de* (schedenmakers) C, F; - *Jan de M. (f. Jans)* (makelaars) B, G; - *Jan de M. f. Boudens (Boudins)* (volders) C, F; - *Willekin (Willem) de* (beurzenmakers, handschoenwerkers) C, D, G.

Mons: - *Der Niclais van* (superlatijfes) B, G.

Monstre: Muenstre.

Mont, Mond: - *Gherwin* (vissers) B, C, D, E, G; - *Heine* (glaswerkers) A.

Moor, Moer: - *Mijnbeer Gheraerd de* (poorters) B; - *Jan de M., van Poperinghe* (makelaars en hoteliers) C, F.

Morie: - *Hugbe* (matrassenmakers) A.

Mortier: - *Maes* (makelaars en hoteliers) C, D, E, G.

Mostaerd, Mostaert, Mostard: - *Jan* (wevers) C, D, E; - *Jan M. d'oude* (makelaars en hoteliers) C, D, E, GG; - *Jan M. de jonghe* (makelaars en hoteliers) C, D, E, G.

Mourkerke: Moerkerke.

Moustier: Muenstre.

Moye: - *Hannin de* (volders) B.

Muebel: Meubel.

Muedel: - *Gillis de* (schoenmakers) C, F.

Muelnackere: - *Pieter van den* (riemmakers) H.

Muelnare, Mochiare: - *Jan de* (kleermakers) C, F; - *Jonghe de* (molenaars) H.

Muelnebrouc: Molenbrouc.

Muenstre, Monstre, Moustier: - *Jan (Jehan) van den (delle, dou)* (volders) C, D, G, I; - *Lammin van den (van der)* (volders) C, F; - *Symoen van den* (zwaardvegers) B.

Muere: - *Jan* (wevers) H.

Mueys: - *Lauwers* (baardmakers) H.

Mulaerd, Mulard: - *Clais* (volders) B; - *Coppin* (vissers) A; - *Maertin (Martin)* (zadelmakers) C, F.

Mulle: - *Hannin (Jan) van den (de)* (vissers) C, D, E, G.

Mursepain: - *Clais* (wevers) B.

Museconinc, Museconingb: - *Jan* (makelaars en hoteliers) C, D,

- E, GG; - *Pieter* (makelaars en hoteliers) C, D, E, G.
Musfin: - *Willem* (makelaars) B.
Mussin: - *Blocsin M. neve* (scheerders) A; - *Willekin* (scheerders) G.
Muters: - *Renare Jans M. Swaselinc* (volders) B.
Naes: - *Jan* (wapenmakers) C, F; - *Pieter* (matrassenmakers) A; - *Pieter* (metsers) B.
Naghelsverre: - *Clais* (vleeshouwers) A.
Neckere: - *Boudekin* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Neum: - *Arnout N., van Oudenborgh* (volders) B.
Nevekin: - *Clais* (tapijtwevers) C, D; - *Clais* (tijkwevers) G; - *Daneel (Daniel)* (tapijtwevers) C, F.
Nevele: - *Mewelin van N. Jans broeder van N.* (tinnenstooptmakers) B.
Nevin iof Evin: - *Willem* (aardenpotmakers) C, F.
Nicole: - *Ghildolf f. s.* (poorters) A.
Niemen: - *Jhan* (volders) A.
Nieuwmunster, *Nuefmoustier*: - *Jehan du* (brouwers) A.
Nieuwpoort, *Niewerpord*, *Niewerport*, *Nuefport*: - *Clais de* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A; - *Lammin van der (de)* (volders) C, D, F*, G.
Niewelin: - *Jhan N., de Vulhuse* (huidevetters) A.
Niewerpord, *Niewerport*: Nieuwpoort.
Noid, *Noit*: - *Boidin f. Lammins N., con dist d'Ardenbourch* (wevers) I; - *Gberard de* (scheerders) A; - *Gilkin* (wevers) A; - *Gille* (wevers) B; - *Jan* (volders) G.
Nokersone: - *Jehan* (vissers) I.
Nootgber: - *Gillekin* (volders) G.
Nouwelare, *Nuwelare*: - *Jan de* (makelaars) B; - *Jan de N., de clerc* G.
Nuefmoustier: Nieuwmunster.
Nuefport: Nieuwpoort.
Nuwelare: *Nouwelare*.
Ockers: - *Jan f.* (vissers) B.
Oedemakere: *Hoedemakere*.
Oedelem, *Hoedeleem*, *Hoedelbeem*, *Hoedelhem*, *Houdelbeem*, *Oedeleem*, *Oedelen*, *Oedelhem*: - *Boudekin d'O. f. Pieters* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A; - *Boudin (Bouden) van* (wevers) C, D, E, G; - *Hannin* (wevers) G; - *Lammekin van* (wevers) B, G; - *Lammin van* (metsers) B; - *Lamsin van O. de jonghe* (wapenmakers) C, F; - *Pauwels van* (wevers) C, D, E, G.
Oem: *Ghildolf de* (poorters) B; - *Pieter de O., die men beet*

Waermoes (makelaars) H.

Oestburgh: Oostburg.

Oestende: Oostende.

Oesterlinc: Jhan (oudkleedkopers, oudgrauwwerkers) A.

Onin: Honin.

Ontscote: Hond schoote.

Oostburg, Hoestburch, Hoestburgh, Oestburgh, Ostburch: - Jan van (wevers) C, D, E, F*; - Jan van (d') O., die men heet Ghelzekin (con apiele Ghelsekin) (wevers) C, D, E; - Jan van O., der stede gaersoem G; - Wouter van G; - Wouterkin van G.

Oostende, Hoestende, Oestende, Ostende: - Gosin (f. Marien) van (d') (wevers) C, D, E, G.

Oostkamp, Orscamp: - Heine de (huidevetters) A; - Jan (Jehan) van (de) (poorters) C, F; - Willem van (huidevetters) B; - Willem van G.

Oostkerke, Ostkercke: - Jan van O., deken van den Solaesse (makelaars) H.

Orscamp: Oostkamp.

Orsle: - Lippin de (schoenmakers) A.

Ostburch: Oostburg.

Ostende: Oostende.

Ostkercke: Oostkerke.

Oudenaerde, Houdenaerde, Houdenarde, Oudenaerde, Oudenarde, Oudennarde: - Gosin de (smeden) A; - Gosin van (kaarsengicters) C, F; - Heinric van (kaarsengicters) B; - Joes (Josse) van (de) (bakkers) B, I; - Joes van G; - Lamsin van (de) (bakkers) B, I; - Lamsin van G; - Pieres (Pieterkin) d' (van) (makelaars in de halle) G, I.

Oudenburg, Houdenburch, Houdenburg, Houdenburgh, Oudenborch, Oudenbourg, Oudenburch, Oudenburgh: Arnoud (Arnout) van (wevers) C, F; - Syn II broeder (wevers) CC, FF; - Boudeloet de (glaswerkers) A; - Clais d' (kousscheppers) A; - Clais d' (kruideniers) A; - Hannin van G; - Hannin zyn broeder (frater eius) (i.e. Pieterkin) (makelaars en hoteliers) C, D, E; - Hannin (Jan) van (de) (zilversmeden) C, D, E, G; - Jacob van (wevers) C, D, E, G; - Jan (f. Symoens) van (wevers) C, D, E, G; - Jhan d' (wevers) A; - Lamsin van (wevers) C, F*; - Lamsin van (d') O., (qu'on dist Stierkin) (schoenmakers/kinderen) C, D, E, G, I; - Michiel van (wevers) D, E, G; - Pieterkin van (makelaars en hoteliers) C, D, E, G; - Wouter van (schoenmakers) C, D, E; - Wouter zyn broeder (frater eius) (i.e. Pieterkin) (makelaars en hoteliers) C, D, E; - Wouterkin van G.

Overacker, Overackre: - *Willem (Willame) van (d')* (schoenmakers) C, F, I.

Overdraghe: - *Pieter van der* (wevers) B.

Pacgaren: - *Willem* (wevers) C, F.

Paelding: - *Claykin* (volders) B.

Paelkine: - *Hannin van den* (oudkleedkopers) C, F.

Paedze, Paetze: - *Pieter* (vleeshouwers) C, F.

Page: - *Jacop* (wevers) A.; - *Pieter* (wevers) A.

Paie: - *Hanne* (wevers) A.

Paiere: - *Jhan* (wevers) A.

Paneel, Panel, Panneel: - *Joel* (oudkleedkopers) C, F; - *Pieter* (schoenmakers) A.

Pap: - *Pieter* (wevers) A.

Pape: - *Pieter de* (volders) A; - *Willem (Willekin) de (le) P., (triboit le predicare de son siege)* (volders) C, D, GGG.

Papendrecht, Papenbrecht, Papentrecht: - *Clais van* (makelaars) G, I.

Paridaen: - *Jehan* (brouwers) A.

Parijs: - *Jan van* (kleermakers) C, F.

Parvis: - *Jan* (matrassenmakers) B.

Pascalis, Paschalis, Pascaris: - *Jacob* (wevers) C, F; - *Jakemon* (poorters) I.

Paselin: - *Clais* (wapenmakers) C, D; - *Clais* (matrassenmakers) G; - *Clais G;* - *Jhan* (matrassenmakers) A; - *Michiel* (wevers) C, F.

Pauwels: - *Jhan f.* (makelaars en hoteliers) A.

Perempoet: - *Dere P. vader* (wevers) B.

Perone: - *Jacop van* (makelaars) B; - *Jan (Jhan) (van) (f. dame)* (makelaars en hoteliers) A, B.

Pervijze, Pervise: - *Willekin van* (scheerders) H.

Petegem, Petengheem: - *Christiaen van* (kuipers) H.

Peutevin: - *Clais* (wevers) A.

Piere: - *Nicholaus P., Zoetins man van Wait* (kleermakers) G.

Pierin: - *Hannekin* (volders) B.

Piete: - *Hannekin van der* (volders) G.

Pieter: - *Jacop ch. f.* (volders) G; - *P., Jans cnape van Dudzele* G;

- *Pietrekin frere Jehan Pietersone* (poorters) A.

Pieter: *Aechten, Laurens, Robesoets, Vergoedanen.*

Pieterman: - *Pieterman f.* (volders) B.

Pietkin: - *Jhan* (baardmakers) A.

Pike: - *Jacob* (zadelmakers) C, F.

Pille: *Spille.*

- Piltre, Piltre*: Willem de, 'e jonghe (tinnenstoommakers) C, F.
Pinard: - Christiaen I.
Pinckere, Pinkre: - Willem de (wevers) C, F.
Pitte: - Weitin van den (volders) B.
Pleyere: - Gherard de (kaarsengieters) A.
Plockerose: - Jan (wevers) G.
Poelard, Poelart: - Hannin (Jan) P. (f.) (ch.) (Symoens) (poorters) C, D, E, GG.
Poele: - Hannin (Jehan) van den (de le) P. (ch.) (f.) (s.) Jans (Jehan) (poorters) C, F, I; - Jehan de le P. le jovene (brouwers) A; - Joris van den (makelaars en hoteliers) A.
Poelenoir: - Jehan de (wevers) I.
Poelvoorde, Poelevorde: - Jan (Jehan) van (de) P., (Winnins) (wevers) C, F, I.
Poortere: - Thierkin de (makelaars) B.
Poperinge, Poperinghe: - Coppin van (makelaars en hoteliers) C, D, E, GG; - Pauwels van P., Jan Bertoens cnape G.
Porte: - Canin (Kanin) van der (schoenmakers) C, D, E, G; - Willem van der P. f. Willems (poorters) C, F.
Portkine: - Michiel van den (wevers) C, F.
Portre: - Alaerd (Alard) de (wijnmeters) C, E, G.
Posterne: - Hannin (Jan) van der (volders) B, G; - Pieter van der (makelaars) B.
Poteman: - Jan P. de jonghe (volders) B.
Potmaker: - Inghel f. Robbrechts (poorters) B.
Potsboeft: - Willem: A.
Potterie: - Christiaen (wevers) A; - P. (vissers) A.
Pottere, Pottre: - Gillis de (makelaars en hoteliers) C, D, E, GG.
Pottin: - Lamsin (brouwers) A.
Pottre: *Pottere*.
Pratere: - Hannin de (scheerders) B.
Prest: - Pieter (Pieterkin) (schippers) B, G.
Priem: - Jhan de (volders) A.
Proofst: - Paulin de (wevers) B.
Provende: - Jan van P. f. Pauwels Wachaerme (wevers) B; - Jan van (wevers) C, F.
Provensyn: - Pieter (Pieres) (poorters) G, I.
Pud: - Wautier le I.
Pudin: - Gillis (makelaars) B.
Puppe: - Hannekin (vissers) G.
Quade: - Jan de (volders) B.
Quaedibuer: - Andries (wevers) A.

- Quaethanc*: - *Willem* (timmerlieden) B.
Quic: - *Jhan* (lakensnijders in de halle) A.
Quittere: - *Jehan li I.*
Radolf: *Waye.*
Raepsaed, Raepsaet, Rapesaet: - *Clais* (poorters) H, I; - *Meester Jan* (poorters) C, F.
Ram: - *Wyt le* (bakkers) I.
Rameporte, Ramerporte: - *Coppin van (der)* (wevers) C, F; - *Hannin zyn broeder (frater eius)* (wevers) C, F.
Rapesaet: *Raepsaed.*
Rascart: - *Gosin* (bakkers) A.
Rase, Rose: - *Hannekin* (volders) B; - *Hannin R., de scrodere* (wijnmeters) C, F.
Raven, Ravens, Ravents: - *Coppin (syn broeder) (frater Hannins), (uppe 't Sant, over 't Sant) (sour Savelon, sour le Sablon)* (vleeshouwers) B, C, D, E, F*, G, I; - *Hannin (Jan) R. (ch. f. Pieters), (over 't Sant, uppe 't Sant)* (vleeshouwers) B, C, D, E, G; - *Jan* (vleeshouwers) B; - *Jan* (vleeshouwers) G; - *Jhan R. f. R.* (vleeshouwers) A.
Raveschoot, Ravenscote: - *Arnoud van* (wapenmakers) C, F; - *Hannin van* (volders) B; - *Symoen van* (wevers) B.
Refin: - *Hannoot* (poorters) B.
Regbe: - *Pieter van der* (volders) B.
Rehage: - *Boidin van der R. li jovene* (volders) A.
Reingber, Rengber, Reygher: - *Lauwerkin R. de jonghe* (volders) B; - *Lauwers f. R. de jonghe* (volders) B; - *Lowers R. sone* (volders) A.
Reingoot, Renghoot: - *Lauwers* (wijnmeters) C, F.
Renac: - *Wouter* (kleermakers) C, F.
Rengber: *Reingber.*
Renghoot: *Reingoot.*
Reuse: - *Jan de* (wevers) B; - *Jonghe R. f. Jans R.* (wevers) B.
Reyber: *Reingber.*
Riddervoerde: *Ruddervoerde.*
Ries: - *Clais de (li)* (wevers) G, I.
Rike: - *Lammin de* (wevers) B; - *Pieris li* (brouwers) A; - *Symoen* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Riketale: - *Jan* (wevers) B; - *Jan G.*
Rikewars: *Gbeile.*
Riquard, Riquaerd: - *Gillis* (makelaars) B; - *Jacop* (makelaars en hoteliers) A; - *Paulin* (schoenmakers) C, F.
Robboets: *Robzoets.*

Robbin: Robin.

Robe: - Hannekin (wevers) G.

Robesoets, Robbezoets: - Colaerd (Colard) (wevers) C, F; - Coppin f. (huidevetters) A; - Pieter f. Clais f. (wevers) B.

Robin(s), Robbin: - Jan (wevers) C, D, E, F; - Jhan f. (brouwers) A.*

Robrecht: - Hannekin f. (volders) C, F.

Rochelare: - Jan de (matrassenmakers) B.

Rode: - Pauwels de (makelaars) B; - Pauwels de (wevers) B.

Roeland, Roelant: - Jan (kuipers) H; - Jehan (wevers) A.

Roeselare, Roeselaere: - Jhan van (oudkleedkopers, oudgrauwwerkers) A.

Roetaerd, Roetard: - Lammin G; - Lamsin (wevers) I.

Roger: - Hannekin (wevers) A.

Roksem, Rouxem: - Willem van (metsers) B.

Romain, Romayn, Romein, Rumain: - Clais (schoenmakers) C, D, E, G; - Jan (schoenmakers) C, F, G.

Roompot: - Willem (huidevetters) B.

Rose: Rase.

Rose: - Maes (wevers) A.

Rosebeke: Rozebeke.

Rosedale: Rozendaal.

Rosseel, Rutseel: - Hannekin (Hannin) R. (f. Lamsins) (vissers) C, D, E, G; - Hannin (wevers) C, D, E; - Hannin G; - Syn stiefzone (i.e. Hannin, de wever) (wevers) C, D, E, G; - Lamsin G.

Rotsaerd, Rotsart, Routsaerd: - Gherard (wevers) C, F, I.

Rouloke, Roulooc, Rouweloce: - Jan (Jehan) R. de jonghe (li juvenes) (poorters) B, I; - Michielkin (makelaars) B.

Routsaerd: Rotsaerd.

Rouweloce: Rouloke.

Rouxem: Roksem.

Rovere: - Jacop de G; - Joris de (oudkleedkopers) H.

Rozebeke, Rosebeke: - Pieterkin de (wevers) A.

Rozendaal, Rosedale: - Woutre (Woutir) van (de) (huidevetters) B, I.

Rudderkin: - Jacob (kruideniers) A.

Ruddervoorde, Riddervoorde: - Boudin de (schoenmakers) A.

Rudde: - Coppin de (huidevetters) A.

Ruiselede, Ruselede, Ruseleide, Russlede: - Jacop de (lakensnijders) A; - Jan (Jehan) van (de) (poorters) C, F, I.

Rumain: Romain.

Rumbeke, Ruumbeke: - Gillis van (poorters) B, GG.

- Ruselede, Ruseleide, Russlede*: Ruiselede.
Rutenaghel: - *Henri* (zwaardvegers) A.
Rutseel: *Rosseel*.
Ruumbeke: *Rumbeke*.
Ruuschiere: - *Jan de* (kleermakers) C, F.
Rynvisch: - *Everaerd* (*Everars*) R. (f.) (s.) (*Everaerd*) (f. dame Olive) (poorters) C, D, E, G, I.
Saiewin: - *Jhan* (wevers) A.
Saint: *Sint*.
Salin: - *Jan* (schoenmakers) C, F.
Sansoie: - *Lippin* (riemmakers) B.
Santberghe: *Zandbergen*.
Santvorde: *Zandvoorde*.
Sappart: - *Watier* (scheerders) A.
Sarrasyn: - *Thomaes* (wevers) C, F.
Scachtère: - *Jehan le* (zwaardvegers) A.
Scaep: - *Pauwels* (ververs) C, F.
Scaerlaken, Scarlaken: - *Colard* (*Clais*) (wevers) C, D, E, G.
Scaerslipere, Scarclipre: - *Meester* (*Maistre*) *Jan* (*Jehan*) *de* (*le*) G, I.
Scakere: - *Coppin* (wevers) A.
Scarclipre: *Scaerslipere*.
Scarlaken: *Scaerlaken*.
Sceefbeen: - *Christiaen* (volders) B.
Sceepstale: - *Pieter van* (volders) G.
Scelewaert: - *Hannin* (makelaars) B.
Scelleuliet: - *Woutre van* (volders) B.
Sceppere, Sceppre: - *Claikin de* (wevers) C, D, E, G; - *Claikin de S., ten hoye* (scheerders) C, F; - *Gherard de* (makelaars en hoteliers) A; - *Hannekin de* (wevers) A; - *Hannekin* (*Jan*) *de* (beurzenmakers en handschoenwerkers) C, D, G; - *Jan de* (makelaars) B; - *Jan* (*Jehan*) *de* (*le*) (riemmakers) C, F, I; - *Lamsin de* (*li*) (huidevetters) C, D, E, G, I; - *Lexus de* (wevers) C, E, G; - *Lippin de* (wevers) A; - *Pieter de S.,* (*deken van den hantscoemakers*) (beurzenmakers en handschoenwerkers) C, D, F*, G.
Scerre: - *Seukin de* (scheerders) B.
Schebeen: - *Boudin* (volders) A.
Schildere, Scildre: - *Hannekin de* (oudkleedkopers) C, F; - *Martin de* (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A.
Schinkel, Scinkel: - *Jacob S. f. Margrieten* (poorters) C, D, E; - *Jacop S. f. Vergrielen* G; - *Jan* (*Jehan*) *S. (ch.) f. (s.) Jans* (*Jehan*) (*S.*) (poorters) C, D, E, G, I; - *Jan S. f. Margrieten* (poorters) C,

D, E; - *Jan S. f. Vergrielen* G; - *Wouter (Wautier) S. (ch.) f. (s.) Jans (Jehan)* (makelaars en hoteliers) C, F, I; - *Wouter (Wautier) S. f. Vergrielen* (poorters) B, I.

Sciitvelde: *Stytvelde*.

Scildekine: - *Jan van den* (scheerders) B.

Scildre: *Schildere*.

Scinkel: *Schinkel*.

Schu: *Sore*.

Scobbe: *Sobbe*.

Sconeamis, Sconeamys: - *Clais* (wevers) G; - *Jehan* (volders) A.

Sconeogiene: G; - *Andries f.* (wevers) A.

Sconeogbe, Sconogbe: - *Pieter* (volders) C, D, G.

Scor: - *Wouter* (volders) C, F; - *Syn stiefzone* (volders) C, F.

Scotelare, Scuetelare: - *Clais de* (schoenmakers) C, F; - *Clais de* (wapenmakers) C, F.

Scotte: - *Colard* (glaswerkers) A.

Scrivere: - *Jan de S., bi Sconinx brugge* (poorters) B; - *Jehan li* (bakkers) I.

Scu: *Sore*.

Scuetelare: *Scotelare*.

Scuteman: - *Clerxkin de* (schippers) C (v. *Wouterkin*).

Sedelghem: *Zedelgem*.

Seepsiedere: *Zeepsiedere*.

Selverin: *Zelverin*.

Senterin, Sentrin, Centrin, Chenterin: - *Coppin* (zilversmeden) C, D, E, G, I; - *Dominges* (makelaars en hoteliers) B, C, F.

Serkenghem: *Zerkegem*.

Sichene: - *Henri de* (lakensnijders) A.

Sie: *Sijsele*.

Siere, Chiere: - *Claikin S., de rauwe (li ruwe)* (vleeshouwers) C, D, E, G.

Sijsele, Siessele, Stezele, Ziesele, Ziessiele: - *Bauduin de* (huidvetters) A; - *Jacob van (de)* (huidvetters) C, D, E; - *Jan (Jehan) van (de) S. f. Boudens (Boudins)* huidvetters) C, F, I; - *Jan van S., Jacobs f. Verportinghen cnape* (makelaars) G, H; - *Jehan de S., varlet Jehan Christiaan* I; - *Jban van* (volders) A; - *Joris van (de) S. (frater (frere) Gilis de S. (de valkenare)* (poorters) C, D, E, F*, G; - *Wouter (Wouterkin) van (de)* (zilversmeden) B, C, D, E, G.

Sineman: - *Jehan* (wevers) A.

Sinnebeke: *Zonnebeke*.

Sint-Baafs, Sinte Baefs, Sinte Baves, Saint Bavon: - *Gillis van*

- (wiltwerker) A; - *Willem (Willame) van (de)* (volders) B, G, I.
Sint-Kruis, Sinte Cruus: - *Coppin van* (wevers) B; - *Jan van* (kaarsengieters) C, F.
Sint-Omaars, Sint Omaers: - *Boudin van* (matrassenmakers) B.
Slabbard: - *Jhan* (wevers) A.
Sleepstaf: - *Lamsin S. de sone* (scheerders) A.
Slipinc: - *Austin* (wevers) A.
Sloetmakere: - *Lamsin die S., die woent in Jhans huus van Uutkerke* (smeden) A.
Smedekin: - *Broeder Jan G.*
Smet, Smit, Fevre: - *Clais* (wevers) A; - *Hannekin S. f. Jehan* (wevers) A; - *Jan de S., die Lamsins dochter hevet van den Leene* (wevers) B; - *Jan (Jehan) de (li) S., de taleman (auparlers)* (wevers) C, F, I; - *Pieter (Pieterkin) de S., Henric Meyers cleric (cnape)* (wevers) C, D, E, G; - *Willem* (wiltwerkers) A.
Smoud, Smout: - *Jacob* (schoenmakers) C; - *Jan* (schoenmakers) F; - *Jan* (vissers) C, F; - *Jhan* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Snaggbe: - *Canin (Kanin)* (schippers) B, G, I.
Sneepaerd: - *Hannekin* (scheerders) B.
Snelle: - *Jhan* (huidevetters) A.
Snellgem: *Snellinghem*: - *Willem de* (schoenmakers) A.
Snoer: - *Hannin* (volders) B.
Sobbe, Scobbe: - *Anthonis S. sin sone (filius eius)* (i.e. Jacob) (wevers) C, F; - *Jacob* (wevers) C, F; - *Maes* (vleeshouwers) A.
Soeteluut: - *Symoen* (volders) B.
Somer, Somere: *Zomer*.
Somergem: *Zomergem*.
Sore of Schu, Soor of Scu: - *Jan* (schoenmakers) C, F.
Sopperkin: *Jakes* (poorters) A.
Souveye: *Suveye*.
Soy: - *Maes* (wevers) C, F.
Soykin: - *Pieter* (volders) B, C, D, G.
Spaen: - *Jacop* (makelaars) B.
Spaengen, Spainge: - *Weitin van (de) S., (die men heet burghmeester)* (makelaars) H, I.
Spegbele: - *Pieter van (den)* (beurzenmakers, handschoenwerkers) C, F.
Spegbelmackere, Spegbelmakere, Spegbelmakere, Spighelmakere: - *Gillis de* (schedenmakers) C, F; - *Gillis de* (poorters) C, F.
Speldier: - *Hannin* (matrassenmakers) H; - *Lodewyc syn broeder* (matrassenmakers) H.

Speye: - *Pieter van der* (schoenmakers) B; - *Pieterkin van der S. Lexus Sceppers* neve G.

Spighelmakere: *Speghelmackere*.

Spille, Pille: - *Gillis* (wevers) C, F.

Splette: - *Riquard (Ryxin)* (poorters) C, D, E, G.

Sporkin: - *Heine* (wevers) B.

Springhere: - *Willem de* (volders) G.

Sprute: - (*Jan*) *S.* (poorters) C, D, E, F*, G.

Staden: - *Coppin van* (vleeshouwers) A; - *Hannekin van* (vleeshouwers) A.

Stalhille: - *Willem van* (kuipers) H.

Stameraerd: - *Pieter S., d'oude* (kaarsengieters) C, F.

Stavere: - *Meus de* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) B.

Steenbrugge, Steenbrugghe: - *Gille de* (volders) B.

Steenkin: - *Coppin* (makelaars en hoteliers) B.

Steente: - *Jan van der* (scheerders) C, F.

Steghere: - *Pieterkin van den* G.

Steggaerd, Stertegard: - *Willem S., van Oudenburch* (wevers) C, F.

Stene: - *Jan van den* (wevers) G; - *Jan van den* (scheerders) G; - *Michiel van den* (vissers) C, F.

Stertegard: *Steggaerd*.

Stevart: *Stovaert*.

Steven: - *Lammin* (wevers) B.

Stienader: - *Heine* (volders) A.

Stier: - *Jan de* (volders) G; - *Willem de* (volders) G.

Stonaerd: *Stovaert*.

Storem: - *Jacob (Jakemon)* (poorters) C, D, E, G, I; - *Lamsin* (poorters) B, I; - *Pieter* (huidevetters) B; - *Willem* (huidevetters) A.

Stotere: - *Clais de* (metsers, timmerlieden) B.

Stovaert, Stevart, Stonaerd, Strovaerd: - *Boudin* (scheerders) A; - *Boudin* (scheerders) C, F; - *Jan* (volders) G.

Stove: - *Clais van der* (metsers, timmerlieden) C, F; - *Jan van der* (poorters) C, F.

Straten, Strates: - *Bouden (Boudin, Baudewin) van (de)* (beurzenmakers, handschoenwerkers) C, F, I; - *Jan van* (poorters) H; - *Jeban de* (smeden) A; - *Jehan de* (merceniers) A; - *Meus van* (lakensnijders in de halle) A; - *Willekin van S., der stede gaersoem* G.

Strovaerd: *Stovaert*.

Struulre: - *Hannin* (wevers) B; - *Pieter de* (wevers) B.

Stuer: - *Wouter de* (volders) G.

Stullaerd, Stullard: - *Arnold (Arnoud)* (vissers) C, F; - *Hannin* (vissers) C, F.

Stupart: - *Pieter* (schippers) A.

Stuutvelde: Stytvelde.

Stuve: - *Jan delle* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.

Stytvelde, Sciitvelde, Stuutvelde, Stydveld: - *Andries van* (wevers) B; - *Heiniken de* (wevers) A; - *Lamsin de* (scheerders) A; - *Willekin de* (wevers) A; - *Willem van S., muersepein* (wevers) C, F.

Sueringh, Zuerinc: - *Michiel* (vleeshouwers) C, D, E, G.

Sunnebeke: Zonnebeke.

Suduut: Zuutbuut.

Suevensele: Zwevesele.

Surs: - *Gherard de* (makelaars en hoteliers) A.

Suveye, Souveye: - *Clais* (vleeshouwers) C, E, G; - *Joris* (vleeshouwers) B, G.

Swaerdvaghere: Zwertfagbre.

Swanekin: Zwanekin.

Swardvaghere: Zwertfagbre.

Swaselinc: Muters.

Swevensele: Zwevesele.

Swepaerd: - *Jan G.*

Symoens: - *Jan f.* (wevers) C, D, E.

Sys: - *Lammin (Lamsin)* (wevers) C, D, E, G.

Taerwin, Tarwin: - *Boidin* (volders) A; - *Bouden (Boudin, Baudewin)* (volders) C, D, G, I; - *Hannin (Jan) T. (f. Boudins)* (volders) B, G.

Tamist: - *Jehan le T. le giovane* (merceniers) A.

Tanghe: - *Jhan de* (makelaars en hoteliers) A; - *Pieter delle* (makelaars en hoteliers) A.

Tanke: - *Pieter* (poorters) B.

Tardelant: - *Clais* (oudkleedkopers, oudgrauwwerkers) A.

Tarwin: Taerwin.

Tegbelare: - *Clais de* (volders) B.

Thielt: Tielt.

Thoroud: Torhout.

Thrent: - *Willem* (volders) G.

Tibert: Tyberd.

Tielt, Thielt: - *Coppin van* (tapijtwevers) C, F; - *Gillis van* (scheerders) B; - *Jan van* (scheerders) B; - *Jan van* (tapijtwevers) C, F; - *Jan van* (schoenmakers) C, F; - *Jhan de* (wevers) A; - *Lammin (Lamsin) van (de)* (volders) B, C, D, F*, G, I; - *Willem van* (volders) G.

- Tierkain, Tierkin*: - *Henric* (metsers, timmerlieden) C, F.
Tillegem, Tillegbem, Tillengheem: - *Hannin van T., die men heet van Meetkerke* (volders) B; - *Willekin (Willem) van* (volders) B, G.
Tinke: - *Jehan* (volders) A.
Tobbias: - *Annekin* (makelaars en hoteliers) A.
Tobbin: - *Louwers T. f. Louwers* (poorters) B.
Todde: - *Arnoud van den* (volders) A.
Toeverlaet, Touverlaet: - *Coppin* (vleeshouwers) A; - *Jacop* (poorters) B, I; - *Jhan T. juvenes* (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A.
Tollemotte, Tolmote: - *Hannin (Jehan) T. de jonghe (li juvene)* (vleeshouwers) G, I.
Tolnare: - *Jan (Jehan) (de) T., cleric van de makelars (clers des colletiers)* (makelaars en hoteliers) C, D, E; - *Segre (Zegher) de* (poorters) B, G.
Tonse: - *Pieres delle* (bakkers) A.
Toolnbuse: - *Pieter van den* (vissers) C, F.
Torhout, Thoroud: - *Lauwers van* (kleermakers) C, F.
Torvekin, Tuervekin: - *Coppin* G; - *Jacop* (makelaars) B.
Tornai: Armentières.
Touverlaet: *Toeverlaet*.
Touwere: - *Matheus de* (poorters) B.
Toytin: - *Martin* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Trier, Trieren, Tryeren: - *Boudekin (Bouden)* (schippers) B, G.
Trisen: - *Willem f.* (makelaars en hoteliers) A.
Trossain: - *Pieter* (makelaars) B.
Tryeren: Trier.
Tsaperla, Chaperla: - *Hannekin* (makelaars en hoteliers) C, D, E, GG.
Tuervekin: *Torvekin*.
Tunis: - *Clais van* (scheerders) B.
Tyberd, Tibert: - *Willem* (vissers) C, D, E, G.
Tymmerman: - *Jhan* (wevers) A; - *Jhan* (oudkleedkopers, oudgrauwwerkers) A; - *Pieter* (kousscheppers) A.
Tyri: - *Tyri f.* (lakensnijders) A.
Uitkerke, Uutkerke: - *Robbers d'U. f. Jehan* (poorters) A.
Urbaen: - *Wouter* (scheerders) C, F.
Ursel, Ursele, Urselle: - *Pieter van* (volders) C, F.
Urtere, Urters: *Hurtere*.
Usen: - *Wouter van* (beurzenmakers) B.
Utermeed, Utermeet: - *Lauwers* (volders) C, F.

- Uutkerke*: Uitkerke.
Vacht: - *Jhan V. li jovene* (scheerders) A.
Vaerdingh: *Vlaerdinc*.
Valenciennes, Valenchine, Valenchieres: - *Jan van V., die men heet (van Messine) (Riest)* (poorters) C, F.
Vallemour: - *Jan V. de jonghe* (volders) B.
Vanidu: - *Jan V. f Jans* (volders) B.
Varschinc, Varschingh, Varscinc: - *Willem (Willame)* (volders) C, D, G, I.
Varsenare, Versenare: - *Jan van* (volders) C, F; - *Weinin van* (beurzenmakers) B.
Vaskin: - *V., Jan Bertoens cnape* G.
Veidekin: *Hannin* (kousscheppers) A.
Veldacker, Veltacker: - *Boidin (Boudin)* (volders) C, F; - *Jan* (volders) C, F.
Velde: - *Coppin van den* (zagers) G, H; - *Jan van den (delle)* (volders) C, D, GG; - *Lammin* (metsers) B.
Veldekin: - *Fierin* (metsers) H.
Veltacker: *Veldacker*.
Veltere: - *Jhan de* (schoenmakers) A.
Veraechten: *Aechten*.
Vere: - *Jhan de* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Vergoedanen: - *Pieter f.* (makelaars en hoteliers) A.
Vernaechten: *Aechten*.
Vernoden: - *Gillis f. Jans f.* (poorters) B.
Verpernelen: - *Hannin f. Heins f.* (wevers) B; - *Heine syn broeder* (wevers) C, F.
Verportichghen, Verportinghen: - *Jacob f.* (makelaars en hoteliers) C, D, E, G.
Verse: - *Jan* (volders) C, F.
Veys: - *Clais* (wevers) A.
Vinc: - *Boudin* (wiltwerkers) A.
Vinne: - *Jan V. f. Jacops* (poorters) B.
Visael: *Vysael*.
Visch: - *Pieterkin* (scheerders) A.
Visole: - *Tbomaes* (makelaars) B.
Vive en Drie: - *Jan* (makelaars) B.
Vivien, Vive: - *Jan V., die men heet van Poelevorde (Poelevoerde)* (wevers) C, F.
Vlaerdinc, Vaerdingh: - *Lotin V., de lossche* (fruitiers) C, F.
Vlaminc: - *Willem* (lakensnijders) A.
Vlamincporte: - *Bauduin de* (bakkers) A; - *Boudin (Baldewyn,*

Balduins, Bouden (poorters) C, D, E, GG; - *Symoens (Symon)* (makelaars en hoteliers) C, D, E, G, I.

Vliegbe: - *Clais* (wevers) A.

Vliegbere: - *Lamsin de* (kaarsengieters) A.

Vloggaard: - *Hannin* (wevers) G.

Voet: - *Joris* (brouwers) A.

Voghelare: - *Jan de* (wevers) B.

Volcard, Volcart, Volkard: - *Clais* (wevers) C, F; - *Coppin* (wevers) A; - *Jhan* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A; - *Louwers* (matrassenmakers) A; - *Meeuwelin V., die begaerd was* (wevers) B.

Volpont: - *Jan V., Oemkin* (makelaars) B.

Voorde: - *Christiaen van den V., f. Bernaerts* (makelaars) B.

Vos: - *Coppin de* (wevers) C, F; - *Hannekin V. f. Liejarden (Lyejarden)* (makelaars en hoteliers) C, F; - *Jan de V., buten Oudermolen* (wevers) B; - *Jan de* (volders) C, D; - *Jan de V., van Bredene* (volders) G; - *Jan de V. f. Jans* (scheerders) C, D; - *Jan de V., Maes Danckaerds cnape* G; - *Jehan* (lakensnijders in de halle) A; - *Symoens (Symon) de* (oudkleedkopers) C, F; - *Willem V., Pilker* (makelaars en hoteliers) A.

Vromond: - *Hannekin (Hannin)* (vleeshouwers) G, H.

Vrowin: - *V.* (lakensnijders in de halle) A.

Vulhuse: - *Jacop van den* (huidevetters) A.

Vulre: - *Annin de* (wevers) A; - *Jehan de* (volders) A; - *Joes de* (volders) B.

Vysael, Visael: - *Jan (Jehan)* (poorters) C, D, E, F*, G; - *Wouter* (volders) C, D, GG.

Vyt: - *Jhan* (wevers) A.

Wachtère: - *Willem de* (wevers) A.

Waerd, Weerd, Weert, Werd, Wert: - *Ghiselin de* (wevers) B; - *Gillis de* (wevers) C, F; - *Gossin de* (wevers) C, F; - *Jan de* (wevers) B; - *Jan de W., bastaerd* (wevers) G; - *Joeskin de* G; - *Losekin de W., in Groeningbe* (volders) G; - *Olivier de* (wevers) C, F.

Waermoes: - *Pieter W., die men heet de waerd* G.

Wale: - *Hannekin de W., (metter lyxbeme)* (wevers) B, G; - *Jackesin van den* (wevers) B; - *Jhan de W., devant les Jacopins* (baardmakers) A; - *Pierot de* (wevers) A; - *Willem van den W. syn broeder* (i.e. Jackesin) (wevers) B.

Walekin: - *Christiaen* (wevers) A.

Walle: - *Banghein van den (delle)* (poorters) B, I; - *Christiaen van den* (wevers) C, F; - *Clais van den W. f. (ver) Katelinen* (poorters) C, F; - *Gilkin de* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A; - *Hughe van den* (volders) C, G; - *Weitn delle* (scheerders) A.

- Wallekine*: - *Hughe van den G.*
Wandelaerd, Wandelaert, Wandelare: - *Andries (Andriu)* (poorters) C, E, F*, G, I; - *Pieter* (poorters) H; - *Willekin* (makelaars en hoteliers) C, D, E, G.
Wante: - *Daniel* (bakkers) A.
Ware: - *Maertin (Martin)* van C, F.
Waschere: - *Clais de* (volders) A.
Waye: - *Meester Jan* (scheerders) B, G; - *Zegher Radolf, (die men beet)* W. (wijnmeters) C, F; - *Zegher* (poorters) C, D, E, G.
Weerd, Weert: *Waerd.*
Weidighe: - *Pieter* (wevers) A.
Werd: *Waerd.*
Werin: - *Willekin* (poorters) B.
Wert: *Waerd.*
Wery: - *Willem W., verman* G.
Wesele: - *Gerard van* (kleermakers) B.
Wevel: - *Jan de W., Jans knape van den Zwane* (makelaars en hoteliers) C, F.
Weyts: - *Clais f.* (vleeshouwers) A.
Wide: - *Boudin de* (volders) B.
Wielkaye, Wielikine: - *Arnold (Arnoud) van den* (oudkleedkopers) C, F; - *Jan van den* (oudkleedkopers) B.
Wielmakere: - *Ghiselin de* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Wielwerkere: - *Pieter de* (timmerlieden, metsers, dakwerkers) A.
Willaerd, Willard: - *Hannin (Jan) W. (de jonghe)* (volders) B, G; - *Jan* (metsers, timmerlieden) C, F.
Willem: *Alaerds, Diederix, Gherolf.*
Willin: - *Pieter W., van Ghistele* (volders) B.
Wingene, Wingbine, Wingbyne, Wyngbine: - *Clais van W. f. Jans* (volders) C, F; - *Coppin (Jacop) van* (scheerders) C, D, G; - (*Coppins broeder Syn broeder (van)* (scheerders) C, F; - *Gillis van (de)* (vissers) C, D, E, G; - *Hannekin van W., de wynscrodere* (oudkleedkopers) C, F; - *Jan van* (volders) C, F.
Winthalm, Winthalme, Wintalmen: - *Lauwers (Louwers, Laurains)* (makelaars en hoteliers) C, D, E, G, I.
Witbaerd, Witbaert: - *Jan W. d'oude* (vleeshouwers) C, F.
Witbroot: - *Boidin* (wevers) B.
Witte, Wytte: - *Boudin* (scheerders) A; - *Gillis Ie* (wevers) A; - *Pasekin (Pselin) de* (volders) C, F, I.
Wittebolle: - *Pieter* (wiltwerkers) A.
Woestelant: - *Jan W. d'oude* (oudkleedkopers) B.
Wouterman: - *Gherard* (poorters) I; - *Jehan* (poorters) I.

- Wouterkin*: - *W.*, *de cleric van de scutelieden* (schippers) D, G.
Wouters: - *Jan (f.)* (wevers) C, D, E, F*, G.
Wulfer: - *Willekin de G.*
Wulfsbergbe: - *Philips van* (poorters) B; - *Willem* (poorters) B.
Wullepond, Wullepont: - *Heinric* (poorters) C, F.
Wyngaerde, Wyngarde: - *Clais f. Jans van den* (volders) B; -
Broeder Jacop van den G; - *Pieter van den* (volders) C, F.
Wynghine: Wingene.
Wytte: Witte.
Ybloet, Hibloet: - *Pieter* (wevers) C, F.
Ypre: Ieper.
Ysac: - *Claikin* (volders) B; - *Pieter* (volders) B; - *Willem* (volders) B.
Yserine: - *Jhan d'* (ververs) A.
Ywaerbloet: - *Lamsin* (wijnmeters) H.
Zach: - *Wouter* (wevers) A.
Zadelare: *Gillis de* (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A.
Zalondre: - *Daniel* (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A.
Zandbergen, Zantbergbe, Santbergbe: - *Willem van (de)* (make-
 laars en hoteliers) C, D, E, GG.
Zandvoorde, Santvorde: - *Henri de* (glaswerker) A.
Zedelgem, Sedelghem, Zedelgheem: - *Boudin van* (scheerders) B; -
Clais de (merceniers) A; - *Jehan de* (merceniers) A.
Zeepsiedere, Zeepsiedre, Seepsiedere: - *Jan de* (volders) C, D, GG.
Zeerkengheem: Zerkegem.
Zegaerd: - *Wouter* (poorters) C, D, E, G.
Zelverin, Selverin: - *Hannin Z., voet* (wevers) G; - *Jan* (wevers)
 C, F.
Zerkegem, Serkenghem, Zeerkengheem: - *Jhan de* (timmerlieden,
 metsers, dakwerkers) A; - *Obrecht van* (wevers) B.
Zevekote, Zevencote: - *Clais van Z., int Ghistelhof* (scheerders)
 C, F; - *Pieres de Z. f. s. Niclais I.*
Ziesele, Ziessele: Sijsle.
Zünkin: - *Michiel* (makelaars en hoteliers) A.
Zomer, Somer, Somere: - *Jan de* (vissers) C, F; - *Pieter (Pieres)*
de (le) (beddecopere) (poorters) B, I.
Zomergem, Zomergheem, Zomergheen, Zomergem: -
Bouden (Boudin) van (ververs) C, F; - *Syn zone (filius eius)* (i.e.
 Bouden) (ververs) C, F; - *Fierin van* (wevers) B; - *Ghiselin de*
 (handschoenwerkers, zadelmakers, beurzenmakers) A; - *Jaques de*

(lakensnijders in de halle) A; *Jehan de* (smeden) A; *Pieter van* (kleermakers) C, F; - *Pieres de Z. f. Willame de Z.* (kleermakers) I; - *Willem de* (lakensnijders) A.

Zonnebeke, Sinnebeke, Sunnebeke: - *Meester Pieter van* (superlatijfes) B, GGGG.

Zuanekin: Zwanekin.

Zuutbuut, Suduut: - *Jan* (poorters) B, G.

Zwane: - *Pieter van den* (zilversmeden) H.

Zwanekin, Zuanekin, Swanekin: - *Z.* (lakensnijders) A; - *Arnoud (Arnout)* (wevers) C, F.

Zweepforde, Zwejord: - *Lamsin van* (schoenmakers) C, D, E, G.

Zwertfagbre, Swaerdvaghere, Swardvaghere: - *Willem de* (poorters) C, D, E, G.

Zwevezele, Suevensele, Swevensele, Zevenensele, Zuevensele, Zuevensiele, Zwevensele: - *Clais f. Symoens van* (volders) B; - *Clais van* (volders) G; - *Der Gillis van* (superlatijfes) B, G; - *Gillis van* (volders) C, F; - *Hannin van* (scheerders) C, D, G; - *Jacop van* (huidvetters) G; - *Jan van* (volders) B; - *Jan van Z. f. Jans* (volders) B; - *Jan van* (volders) G; - *Moenekin van* (volders) B; - *Symoen (Symon) van (de) Z. (d'oude)* (volders) C, D, G, I; - *Weitin de* (poorters) I.

Oorkonden en Mededelingen

TWEE ONBEKENDE 15de-EEUWSE DOKUMENTEN IN VERBAND MET DE BRUGSE «BEILDESNIJERS»

Terwijl er reeds veel geschreven werd over de Brugse schilderkunst in het algemeen en ten tijde van Jan van Eyck in het bijzonder, werd er tot nu toe geen algemene studie gewijd aan de beeldhouwkunst te Brugge tijdens deze periode ¹.

Bij een dergelijke studie rijst onmiddellijk de vraag op welke ambachtslieden mogen beeldhouwen ², en, wijzen we erop, dat er tot nu toe geen bevredigend antwoord gegeven

1. Wel werden er enkele studies gewijd aan de sculptuur van het Brugse stadhuis. Vermelden we o.m.: A. Louis, *Les consoles de l'hôtel de ville de Bruges*, in *Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art*, 7 (1937), pp. 199-210; A. Louis, *La petite sculpture à l'hôtel de ville de Bruges. Clés de voûte et quadrilobes*, in *Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art*, 9 (1939), pp. 201-217; A. Louis, *La petite sculpture à l'hôtel de ville de Bruges. Corbeaux de pierre de la salle échevinale*, in *Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis*, 13 (1943), pp. 239-252; A. Janssens de Bisthoven, *Het beeldhouwwerk van het Brugsche stadhuis*, in *Gentsche Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis*, 10 (1944), pp. 7-81; A. Janssens de Bisthoven, *De bovenzaal van het Brugsche stadhuis en haar beeldhouwde kalender*, in *Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis*, 14 (1944), pp. 113-126; L. Devliegheer, *De 14de-eeuwse profetenconsole van de Brugse stadhuisgevel*, in *Handelingen van de Société d'Emulation te Brugge*, 97 (1960), pp. 237-239.

2. De ambachten winnen vanaf 1302 aan belang om in de 15de eeuw een ongekende bloei te kennen. Het ambacht kan beschouwd worden als het overkoepelend orgaan waarbij een bepaald soort handwerkers dienden ingelijfd om in een stad vrij te kunnen werken. Lid zijn van het ambacht betekende dat men beroep kon doen op rechten doch, hiernaast diende men zich te houden aan bepaalde plichten. Vandaar, het belang van de kennis der statuten van het ambacht daar deze ons nauwkeurig omschrijven welke de rechten en de plichten van de ambachtslui waren.

werd op de vraag van welk ambacht de beildesniders te Brugge deel uitmaken tijdens de 15de eeuw ³.

Een ander aspect van de Brugse beildesniders, in deze bepaalde tijd, waarover slechts weinig is gekend, betreft hun relatie met de schilders.

We hopen door de publicatie van twee onbekende documenten deze twee aspecten van de Brugse beildesniders te verduidelijken.

Tijdens de 15de eeuw kunnen te Brugge volgende personen in aanmerking komen voor het maken van beeldhouwwerk, hetzij zelfstandig of ondergeschikt, hetzij figuratief of ornamenteel, hetzij in hout (a) of in steen (b): a) de beildesnider, de timmerlieden, de schrijnwerkers; b) de steenhouwers.

Terwijl de timmerlieden en de schrijnwerkers vóór 1762 ⁴

3. In een groot ambacht zijn vaak diverse beroepen verenigd zonder het zelfs noodzakelijk is dat men het onderling verband ervan inziet. Cfr. o.m. A. Van de Velde, *Het ambacht van de timmerlieden en de schrijnwerkers te Brugge*, Gent, 1909, p. 10, en Idem, *Het schildersgild te Brugge*, Brugge, 1905, p. 4. Te Antwerpen weten we uit een ordonnantie van 1382 dat de houten beildesniders samen met de goud- en zilversmeden, schilders, glazenmakers en borduurwerkers besloten hadden een ambacht te vormen. Zie: Ph. Rombouts en Th. Van Lierus, *De liggeren en andere historische archieven der Antwerpsche St.-Lukasgilde*, Antwerpen en 's Gravenhage, 1864-72, p. XI. De leerjongens, die harde steensoorten leerden bewerken, dienden ingeschreven te worden bij de metselaars. Zie: M. Casteels, *De beeldhouwers de Nole te Kamerijk, te Utrecht en te Antwerpen*, Verh. Kon. Vl. Acad. Wetensch., Letter., Schone Kunsten van België, 1961, p. 50. Te Brussel behoren de beeldhouwers samen met de steenhouwers, metselaars en schaliedekkers tot het ambacht der steenbickelers. Zie: J. Duverger, *Brussel als kunstcentrum in de XIVde en XVde eeuw*. Bouwstoffen tot de Nederlandsche Kunstgeschiedenis, III, Antwerpen-Gent, 1935, p. 9. In Gent dienen we een onderscheid te maken: Enerzijds zijn er de steenhouwers, welke behoren tot het ambacht der metselaars en steenhouwers, en die alle soorten steen mogen bewerken en hieruit zelfs figuren mogen maken. Anderzijds zijn er de beildesniders, aangesloten bij het ambacht der schilders en, die mochten «houwene ende snidene in houte en in steene alle manieren van ronden beelden...». Zie: V. Van der Haeghen, *Enrouète sur les dalles, lames de cuivre et autres monuments funéraires provenant d'ateliers de tombiers gantois, XIVe-XVe siècle*, in *Annales du Congrès*, Gent, 1914, p. 30. Te Kortrijk behoren de beeldhouwers samen met de schilders, de glazenmakers en de steenhouwers tot de Sint-Lukasgilde. Zie: P. De Brabandere, *Geschiedenis van de beeldhouwkunst te Kortrijk*, Kortrijk, 1968, p. 17.

4. Decreet van 15 september 1762 uitgevaardigd door Maria-Thérésia waardoor deze 2 ambachten geunifieerd worden. Zie: A. Van de Velde, *De ambachten der timmerlieden...*, p. 190.

behoren tot de gelijknamige ambachten (respectivelijk het ambacht der timmerlieden en het ambacht der schrijnwerkers), en de steenhouwers hoogst waarschijnlijk lid zijn van het ambacht der metselaars ⁵, werden er wat de beildesnidrs betreft verschillende vooropstellingen gemaakt door de auteurs die zich met het probleem hebben bezig gehouden.

J. Gailliard ⁶ meent dat de beildesnidrs, samen met de «saele stoelmakers», afhankelijk zijn van het ambacht van de schrijnwerkers. Hij baseert zich daarvoor op een tekst, echter zonder bronvermelding. In feite gaat het hier om het decreet van 30 januari 1737 ⁷. Volgens de auteur is dit het enige dat men in de keuren aantreft aangaande deze ambachten.

Volgende feiten laten A. Van de Velde toe te besluiten dat de beildesnidrs een onderdeel vormen van het ambacht der schrijnwerkers: in 1524 ⁸ wordt nader bepaald dat «een vrijmeester-schrijnwerker zoude op zijn wijncle moghen houden één snijdere zonder meer»; uit een verzoekschrift van 1684 ⁹, waarin de schrijnwerkers zich richten tot het college der schepenen, vernemen we dat de beildesnidrs ressorteren onder de schrijnwerkers. Daar deze feiten respectivelijk uit de 16de en 17de eeuw stammen menen we dat ze niet ipso facto gelden voor de 15de eeuw.

A. Duclos ¹⁰ beroept zich op het gezag van Gailliard en Van de Velde om op zijn beurt te schrijven dat de beildesnidrs behoren tot het ambacht der schrijnwerkers.

In zijn betoog dat de schilder Jan van Valenciennes, die in 1364 vermeld wordt in de registers der vernieuwing van de wet en de eden van de ambachten, zou te vereenzelvigen zijn met de gelijknamige beildesnider, stipt A. Janssens de Bisthoven ¹¹ verschillende argumenten aan. Uiteindelijk

5. R.A. Parmentier, *Documenten betreffende Brugsche steenhouwers uit de XVIde eeuw*, Brugge, 1948, p. XIII e.v.

6. J. Gailliard, *De ambachten en neringen van Brugge of beschrijving hunner opkomst, bloei, werkzaamheden, gebruiken en voorregten*, Brugge, 1854, p. 79.

7. Dit decreet wordt volledig afgedrukt bij A. Van de Velde, o.c., p. 186.

8. Idem, p. 109.

9. Idem, p. 120.

10. A. Duclos, *Bruges. Histoire et souvenirs*, Brugge, 1910, p. 380.

11. A. Janssens de Bisthoven, *Het beeldhouwwerk van het Brugsche stadhuis*, in *Gentsche Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis*, 9 (1944) p. 36.

wordt er als doorslaand bewijs aangehaald dat de beeldhouwers bij het ambacht der «beeldmakers en zadelaers» thuis hoorden.

De stelling dat de beildesniders in hout¹² deel uitmaken van het ambacht der schrijnwerkers wordt ook verdedigd door R.A. Parmentier¹³. Hij steunt zich op een 17de-eeuws feit, bijgevolg, net als reeds hoger het geval, laten we deze stelling omwille van de datering, buiten beschouwing.

L. Devliegher¹⁴, handelend over 18de-eeuwse Brugse beeldhouwers, laat deze ambachtslieden terecht, voor wat deze latere periode betreft, deel uitmaken van het ambacht der schrijnwerkers.

Was het tot nu toe niet met zekerheid gekend tot welk ambacht de beildesniders te Brugge behoren tijdens de 15de eeuw, thans laat een tot nu toe ongepubliceerde en onbestudeerd gebleven 15de-eeuwse keure, welke we vonden in het Rijksarchief te Brugge¹⁵, ons toe met zekerheid te kunnen schrijven dat de beildesniders (samen met de orgelmakers) deel uitmaken van het ambacht der timmerlieden¹⁶: «Item dat de oorghelmakers en de beildesniders die den ambachte van de temmerlieden toebehoren...» zo luidt de aanhef van art. 26 van de gevonden keure, waarvan de tekst en van de daarop volgende ordonnantie van 28 maart 1431 (o.s.) hierna in bijlage wordt afgedrukt.

Wat betreft de beildesniders stellen we volgende feiten vast bij vergelijking van de nieuwe keure der timmerlie-

12. Het is merkwaardig dat R.A. Parmentier, *o.c.*, p. XIII, met nadruk vermeld «de beildesniders in hout». Dit is de eerste maal dat het materiaal waarin door bewuste ambachtslui gewerkt wordt uitdrukkelijk vermeld wordt. We sluiten ons hierbij aan en menen dat verder nog te kunnen staven door de ordonnantie van 28 maart 1431 (o.s.) welke in dit artikel volgt.

13. R.A. Parmentier, *o.c.*, p. XIII.

14. L. Devliegher, *Problemen betreffende 18de-eeuwse Brugse beeldhouwers*, in *Handelingen van de Société d'Emulation te Brugge*, 95 (1958) p. 65.

15. Brugge, Rijksarchief, Amb. n° 453. Deze keure geschreven op 2 perkamentbladen (1ste blad 75 x 33; 2de blad 61 x 33), bestaat uit 33 artikelen en is in vrij goede staat bewaard gebleven. In tegenstelling met de keure is de ordonnantie die volgt op het 2de perkamentblad onderaan gedateerd: 28 maart 1431 (o.s.). Dit alsmede de overeenkomst tussen het geschrift van beide teksten laten ons toe de keure te dateren nl. 28 maart 1431 (o.s.) of ervoor.

16. Tot het ambacht der timmerlieden behoren te Brugge op dat ogenblik ook de scipwerkers, Brugge, Rijksarchief, Amb. n° 1, f° LII'.

den (= keure A) met deze van 1441 (= keure B) ¹⁷. Artikel 26 van keure A vermeld expliciet dat de beildesnid-ers samen met de orgelmakers deel uitmaken van het ambacht der timmerlieden ¹⁸. Uit dit artikel blijkt dat de beil-desnid-ers en de orgelmakers, in tegenstelling met de tim-merlieden, de toelating krijgen te lijmen doch enkel datgene wat tot de orgels en beelden toebehoort, anders niet. Het is een belangrijke uitzondering, want lijmen was het voor-recht van het ambacht der schrijnwerkers ¹⁹. Dit artikel komt niet langer voor in keure B. Er is geen sprake meer van de orgelmakers, er wordt niet vermeld dat orgelmakers en beildesnid-ers deel uitmaken van het ambacht der timmer-lieden en evenmin komt er de toelating in voor tot lijmen binnen, de in de vroegere keure, welbepaalde omstandig-heden.

In keure B is er slechts op één plaats sprake van beilde-snid-ers: namelijk in artikel 17, waar voor hen een uitzonde-ring gemaakt wordt wat de werkuren betreft. Terwijl het de timmerlieden verboden wordt te werken 's nachts, wordt er bepaald dat de beildesnid-ers dit wel mogen in het geval het een werk betreft waarvoor zij een contract hebben af-gesloten met een vreemde koopman en, besluit men «daer scepen naer ligghen en beiden». Dit artikel is het bijeenvoe-gen van art. 15 en 17 van keure A met dit verschil, dat in deze oudere keure: 1) de beildesnid-ers toelating krijgen, naast 's nachts, ook op vigelien te werken; 2) tevens be-paald wordt dat de beildesnid-ers geen ander werk mogen maken vooraleer dat bepaald werk voltooid is en goed be-vonden door de koopman.

De ordonnantie van 28 maart 1431 (o.s.) is bijzonder rijk aan gegevens.

— De beildesnid-ers vervaardigen beeldhouwwerk in hout ²⁰: houten «outaertafelen» (= retabels), houten beelden e.a. werk dat echter niet nader bepaald wordt.

17. Afgedrukt bij A. Van de Velde, *o.c.*, pp. 22-30.

18. Wat de ambachtelijke situatie van de beildesnid-ers betreft in enkele centra buiten Brugge, zie voetnoot 3.

19. A. Van de Velde, *o.c.*, pp. 67-69, 85.

20. Tijdens de opzoekingen hebben we ook de term «beildesni-der» ontmoet waar het echter ging over een beeldhouwer die werkte in steen (o.a. Jan van Valenciennes). We sluiten ons aan bij de me-ning van R.A. Parmentier, *o.c.*, p. XIII, dat de beildesnid-ers in hout die in steen wilden werken zich bij de corporatie der metselaars dienden aan te sluiten.

- Niemand mag vreemd beeldhouwwerk dat behoort tot het domein van de beildesniders en schilders (hiermede is waarschijnlijk bedoeld het polychromeren van het beeldhouwwerk, dit blijkt uit dezelfde uitspraak, zie verder) van buiten binnen de stad Brugge te brengen om er te verkopen tenzij tijdens de «drien toochedaghen vanden brugghemarct»²¹. Er was dus duidelijk bescherming van de Brugse productie tegen de import van vreemd beeldhouwwerk.
- Het is buiten deze welbepaalde dagen iedereen — de beildesniders en de schilders uitgezonderd — toegestaan beeldhouwwerk dat behoort tot de beildesniders: 1) binnen de stad Brugge te brengen om er te laten stofferen (= polychromeren); 2) buiten de stad te voeren zonder dat vooraf een verkoopcontract werd gesloten binnen de stad Brugge.

Verder wordt omschreven wat met betrekking tot beeldhouwwerk mag gerealiseerd worden door respectievelijk beildesnider en schilder. Het is de schilder namelijk niet toegestaan een verbintenis aan te gaan om een werk, dat behoort tot het domein van de beildesniders, zelf te snijden of te doen snijden om het daarna zelf te polychromeren. Gelijkaardig mag de beildesnider geen overeenkomst sluiten om werk zelf of te laten stofferen en te snijden. Wie enig punt van deze ordonnantie niet naleefde kreeg een geldboete van 10 lb. parisis en tevens zou het werk in kwestie niet binnen de stad mogen verkocht worden.

M. VANROOSE

BIJLAGEN

I

Keure van het ambacht der timmerlieden

Op de plaatsen waar de tekst onleesbaar is geworden hebben wij aangevuld in vergelijking met de keure van 1441 (zie A. Van de Velde, *Het ambacht der timmerlieden en schrijnwerkers...*, p. 22-30). Deze aanvullingen bevinden zich tussen haakjes.

1. Eerst zo wat temmermanne die vrij ware ende (eenen) vreymd te weerke dade die (zoude verbueren VI lb. parisis) also dickent als ment bevonde metter goeder waerheden.

21. De brugse jaarmarkt werd gehouden van 23 april - 22 mei. Ter gelegenheid van de brugse jaarmarkt konden grondstoffen en

2. Item zo wat manne die zine vryhede niet en hadde ende temmerde binder stede ende scependomme van Brughe die sal verbueren X lb. paris is also dickent als ment bevonde.
3. Item zo wat temmermanne die men daecht omme torbore ende profite vanden voorseide ambochte diere niet ne comdt en sal verbueren II groten.
4. Item zo wat temmermanne die enen temmerman te werke dade ende hi hem min gave dan hi daer of rekende ende daer over claghe (come), die verbuert VII lb. paris is also dickent als ment bevonde metter waerhede.
5. Item zo wat temmermanne die over den eed vanden ambochte es dat hi daer (vuer) niet commen ne sal binnen twee jaren daer naer behouden dies dat zy haren deken kiezen ende maken moghen zo daer hemlieden ghelieft vry temmerman wesende int voorseide ambocht.
6. Item zo wat manne die een huus buten dade temmeren vreimde temmerlieden dat hi dat niet up zetten ne sal binnen der stede noch scependomme van Brughe, en zy dat hi de ghemoede heift van den deken ende vanden ghezwoorne vanden ambochte.
7. Item zo wat temmermanne die dief es ende dat scepenen kenlic ghemaect word metter goeder waerheden dat hi nemmermeer te gheenen daghen temmeren zal binden voorseide ambochte.
8. Item zo wat temmermanne die tas werc neimt ende hi dat mesmaect ende daer over claghe comdt dat hi dat sal moeten betren biden ghezwoorne vanden ambochte.
9. Item zo wat temmermanne die taswerc neimt dat daer ni gheen ander temmerman te werke gaen ne sal ende zy bi oorlove vanden ghenen die twerc ghenomen heift op ene boete van zesse ponden paris is.
10. Item zo wat temmerman die taswerc neimt ende daer buten ghinge eer dit taswerc vuldaen ware, het ne ware bi oorlove vanden ghenen dien taswerc es, of bi fauten van stoffen of bi fauten van payementen, hi sal cesser en van zinen ambochte toter tyt dat hi dat voorseide werc vuldaen sal hebben.
11. Item zo wat cnapen die tambocht vanden temmermans leeren willen dat hi sal moeten hebben de ghemoede vanden ambochte van deken ende vanden ghezwoorne ende dat hi leeren sal IIII jaer ende als hi vulleert sal hebben ende bliven wille int voor-

produkten vrij verhandeld worden zonder tussenkomst van de inheemse koopman. Wat betreft het ambacht der schilders komt een gelijkaardige regeling voor in art. 8 van de keure van 1444. Zie A. Van de Velde, *Het schildersgild te Brugge*, p. 17, 20, alsmede J. Penninck, *Het schildersambacht te Brugge*, Brugge, 1965, p. 14.

- seide ambocht zo sal hi moeten gheven der ghilde vanden voorseide ambochte VI lb. parisis ende mids dien zo es hi veinoot an alle die juweelen die den ambochte toebehoren.
12. Item zo wat manne die wille leeren grouven dat hi sal moeten hebben de ghemoede vanden deken ende vanden ghezworne vanden ambochte.
 13. Item zo wat temmermanne die wrochte tsaterdaghes achternoens of up onser vrouwen avonde of up alle vighelien avonde naer der noenen hi verbuerde V s. parisis also dickent als ment bevonde hute ghedaen der stedewerc dat bevolen ware bi buerchmeesters.
 14. Item zo wat temmermanne die tasweerc neimt ende dat voort besteide enen andren in tasweerde dat hi sal verbueren zesse ponden parisis also dickent als ment bevonde metter goeder waerhede.
 15. Item dat de beildesnidens ende oorghelmakers gheoorlovet es te weerkene up vigielien of bi nachte daer coop of voorworde of ghemaect es jeghen den coopman daer scepen naer licghen up haer zeilen. Ende dat zy anders gheen weerc doene sullen danne datte, ende dat te verclaersene bi haren eede. Waerd dat zy ander weerc daden eer dat die coopman vernoucht ware up alsulke boete als daer toe staet.
 16. Item zo wat temmermanne die wrochte up ghebodene mesdaghen hi verbuerde X s. parisis also dickent als ment bevonde.
 17. Item zo wat temmermanne die wrochte bi nachte hi verbuerde XX s. parisis also dickent als ment bevonde.
 18. Item zo wat temmermanne die valsch gheprouft ware dat hi nemmermeer commen sal over den eed vanden ambochte.
 19. Item zo wat temmermanne die verwaten es dat hi nemmermeer weerken sal binden voorseide ambochte eer hi dat ghebetert heift.
 20. Item zo wat temmermanne die enen leercnape neimt dat hi ne gheenen nemen sal binnen twee jaren daer na dat die vulleert sal hebben hute ghedaen meesters kindren.
 21. Item alle gheschillen die vallen sullen binden ambochte daer die heere gheen recht an heift die sal men betren biden ghezworne vanden ambochte.
 22. Item zo wat temmermanne vanden voorseide ambochte ende poorter es binden stede ende sine vreyhede lossen wille int voorseide ambochte hi moet hebben die ghemoede vanden deken ende van sine ghezwoorne vanden ambochte.
 23. Item dat gheen man staedsen maken no temmeren ne sal binnen

- der stede ende scependomme van Brucghe hi ne zy vry temmerman up ene boete van X lb. paris is also dickent als ment bevonde.
24. Item zo wat temmerman die huus houd met enen andren wive danne met zinen ghetrauweden wive of woukerare ware of bordeele verhuerde of husen daer men quaet pleit in hilde, die ne sal niet moeten doen zyn ambochte toter tijt dat hijt wel ghebetert heift.
 25. Item zo wat temmermanne die sculdich es van etene ende van drinkene ende daer over claghe comdt men sal hem zyn ambocht verbieden toter tyt dat hijt wel ghebetert heift.
 26. Item dat oorghelmakers ende beildesnidrs die den ambochte vanden temmerlieden toebehoren wel moeten limen dat oorghelen ende beilden toebehoort ende anders niet.
 27. Item zo wat temmermanne die stoffe ghehaelt heift dat den huuswerke toebehoort ende dat ghelt in zine buerse steict ende claghe der over comdt men sal hem zyn ambocht verbieden toter tijt dat hijt welghebetert heift.
 28. Item dat ne gheen man speyhoudere ten Damme wesen mach hi en zy poorter ende vry temmerman binnen der stede van Brucghe.
 29. Item zo wat temmermanne die stoffe coopt met enighen man dat gheen ander temmerman die stoffe te werke doen ne sal noch werken voorder tijt dat die gone die de stoffe cochte zinen loon heift van dat hire over pynde op ene boete van zesse ponden paris is.
 30. Item dat ne gheen man tasweerc no leveringhe maken ne sal dat der temmeraedse toebehoort of husinghen hine zij vry temmerman op ene boete van X lb. paris is also dickent als ment bevonde.
 31. Item zo wat temmermanne die zyn ambocht verboden es biden ghezwoorne vanden ambochte ende daer boven te werke gaed dattene de ghezwoorne vanden ambochte machtich zyn te doene in den steen metten heere.
 32. Item dat ne gheen man mate halen ne sal dat den huuswerke toebehoort ende eerdvast ende naghelvast an es noch vederieren in veinstren te doen stane no van trailgen voor glasveinstren an keerken dat den houtwerk toebehoort hine zy vrij temmerman up ene boete van X lb. paris is also dickent als ment bevonde.
 33. Item zo wat manne die bevriet es binder ambochte vanden temmermans binnen Brucghe dat die werken moghen in allen smalen steden ende casselrien van Brucghe die der stede van Brucghe toebehoren.

Ende alle dese cueren te meersene ende te mijnderne biden heren ende bider wet also hemlieden goed sal dinken.

Ende alle dese boeten die ghevalen sullen binden voorseide ambochte te gane daer zy sculdich zijn te gane ende ter Sluus de heere dene helt die van der Sluus tvierendeel ende der deken ende gheswoorne van den voorseide ambochte binder voorseide stede van Brughe tvierendeel.

II

Ordonnantie van 28 maart 1431 (o.s.)

Upten XXVIII sten dach van maerte int jaer .M.CCCC.XXXI. so was gheordonneirt bider ghemeenre wet dat niemende en gheorlooft, eeneghe houtine outaertafelen houtine beilden cleene noch groot, noch eenich ander werc dat den beildesniders ende den scilders toebehoordt, van buten binder stede van Brughe te brijnghene, omme binder voorseide stede te vercoopene, danne binden drien toochedaghen vander brughemaerct. Dies es wel gheorlooft elken huute ghesteken scilders ende beildesniders te brijnghene binder voorseide stede, beylden, outaertafelen ende werc dat den beildesniders toebehoort omme binder voorseide stede te doen stoffeirne elc te zinen bejghene of buten der stede te voerne zonder binder stede te vercoopene anders danne binne den voorseide drien tooghedaghen. Ende dies ne sal gheen scildre, eenich werc dat den beildesniders toebehoort nemen te snidene noch te doen snidene ende te stoffeirne. Ende in gheliken zo ne zal gheen beildesnidere eenich werc dat der scilderije toebehoort nemen te stoffeirne noch te doen stoffeirne ende te snidene. Ende die in eenich point van dat voorseide es de contrarie dade dat ware up de boete van X lb. paris is also dickent als ment bevonde of der up bedregghen worde bider goeder waerhede voor scepenen ende bovendien ne zoude men tselve werc niet binder voorseide stede vercoopen moghen. Hier over waren here Jan vander Buerze, here Morissis van Varssenare, Buerchmeesters, here Victoor van Lessinghe, here Clais de Calkere, here Ledenaerd Volkaerd, here Pieter van Campen ende here Symoen vander Bane, scepenen, here Zeghere de Neve, here Jacop Onghereede ende heer Joos van Wielssberghe, raden.

Nota: In de marge van deze tekst staat in hetzelfde geschrift bijgeschreven «Sluus niet». Dit betekent dat de verordening niet van kracht was voor de ambachtslui — beildesniders en schilders — van Sluis. In die tijd was Brugge namelijk het wettelijk hoofd van de stad Sluis en het ambacht van Sluis was afhankelijk van dat van Brugge (cfr. A. Van de Velde, *Het schildersgild te Brugge*, p. 5).

HET GRAF
VAN GRAAF ROBRECHT VAN BETHUNE
IN DE SINT-MAARTENSKATEDRAAL
TE IEPER

Op 18 maart 1973 zou de Jef Lesage-kring uit Ieper in het koor van de Sint-Maartensskatedraal aldaar een nieuwe grafsteen onthullen op het graf van graaf Robrecht III van Bethune († 1322). Op vraag van de heer Daniël Merlevede, voorzitter van de inrichtende vereniging, had op 12-13 februari 1973, in het kader van de provinciale inventarisatie van het kunstpatrimonium, een klein bodemonderzoek plaats teneinde de juiste ligging van dit graf vast te stellen.

Robrecht III van Bethune, geboren in 1247 als zoon van graaf Gwij van Dampierre en Mathilde van Bethune, volgde in 1305 zijn in Franse gevangenschap overleden vader als graaf van Vlaanderen op. Graaf Robrecht had in zijn testament van 27 augustus 1298 het verlangen uitgedrukt begraven te worden in de kerk van de door gravin Margareta van Konstantinopel gestichte Cisterciënserinnenabdij van Flines (bij Douai) waar reeds zijn grootouders Willem van Dampierre († 1231) en Margareta van Konstantinopel († 1280), zijn moeder Mathilde († 1263) en zijn eerste echtgenote Blanca († 1269) rustten ¹, en waar in 1305 ook zijn vader zou begraven worden ².

Als gevolg van het verdrag van Athis-sur-Orge (1305), waarbij Robrecht uit Franse gevangenschap vrijgelaten werd, kwam Waals-Vlaanderen, waarin de abdij van Flines lag, in 1312 aan Frankrijk.

Toen graaf Robrecht III in 1322 stierf, werd hij begraven in de kapittelkerk van Sint-Maartens te Ieper, op voorwaarde nochtans dat hij te Flines zou bijgezet worden als Waals-Vlaanderen bij het Graafschap zou terugkeren ³.

1. «Et à Felines, en ledite capiële là où nostre chière compaignne gist, nous eslisons nostre sépulture». E. Hautcoeur, *Cartulaire de l'abbaye de Flines*, Rijsel, 1873, blz. 378.

2. Cfr. A. Viaene, *Abdijen en kapittelkerken als laatste rustplaats van de graven van Vlaanderen, 879-1455*, in *Biekorf*, 74 (1973), blz. 5-38.

3. Op 1 oktober 1322 verbindt Petrus, proost van Sint-Maartens te Ieper zich het stoffelijk overschot van de graaf naar Flines te laten

Alhoewel deze gebieden in 1369 door het huwelijk van Margareta van Male met Filips van Bourgondië terug bij Vlaanderen kwamen, behield graaf Robrecht zijn laatste rustplaats toch in Ieper.

In de loop van de 14e eeuw werd boven het graf een verheven tombe van zwart marmer met het albasten ligbeeld van de graaf in harnas opgericht; rondom de tombe stonden kleine figuren. In het midden van de 16de eeuw beschrijft Cornelis Gailliard het graf als volgt: «Dese tombe is van touchesteen verciert met marbre; zijn figure (onder een) tabernacle van albastre, int' harnas, waepenrock, cranslet met cleene rooskens an zijn hoofd (ghelijc de graeve, te Brugghe, van Loo, ten Fremineuren), met een rieme onder zijn schouders daer zijn zweert anhangt, ende noch een ketene commende uut zijn slincker borst, daer zijn poignaert an hanght; den schilt op zijn waepenzweert; met blooten hoofde, lanck haer crunckelende»⁴.

Het opschrift wordt weergegeven door Gailliard en, blijkbaar beter, in het franstalig hs. uit dezelfde tijd; na vergelijking luidde het waarschijnlijk aldus: «Chy gist noble puissant prince de bonne memoire monsg^r Robert comte de Flandres, qui trespassa lan de grace 1322 au mois de septembre le jour St Lambert. Priez pour lame a Dieu».

overbrengen als Douai en Rijsel terug tot het graafschap horen. «Vobis omnibus et singulis notum facimus per presentes quod cum bone memorie Robertus, dudum illustrissimus comes Flandrie, honorifice, ut ejus magnificentie decuit, in choro nostro traditus sit ecclesiastice sepulture, sub hac tamen conditione quod si contingeret in posterum Duacum et Insulam terre Flandrensi readunari et Flandriam reintegrari, et similiter a comite Flandrie pacifice possideri, nos tunc ejusdem illustrissimi principis corpus, ad voluntatem et beneplacitum comitis qui tunc Flandrie presideret traderemus et pacifice deliberaremus ad ecclesiam de Flines juxta Duacum transferendum ubi nobilissimi principis Guidonis patris sui corpus venerabiliter est sepultum». E. Hautcoeur, *o.c.*, blz. 534.

4. J.-B. Bethune, *Epitaphes et monuments des églises de la Flandre au XVIe siècle, d'après les manuscrits de Corneille Gailliard et d'autres auteurs*, Brugge, 1900, blz. 195. In een Franstalig hs., omstreeks dezelfde tijd opgesteld, wordt het graf als volgt beschreven: «Au mitant du cueur est une tumbes eslevée de pierre noire, alentour sont petits capiteaux dalbastre, où aultrefois y a eu petites personnaiges, mais elles sont perdues. Dessus la tumbes est ung homme couché les mains iointes, vestu d'ung lon saion à lanticque, desicqueté en bas par fueillaige, sur son chief ung cranselin, ayant barbe, il est armé et porte ung grand escu de Flandres sur luy». J.-B. Bethune, *o.c.*, blz. 195.

Op vrijdag 16 augustus 1566 plunderden de Beeldenstormers de kerken binnen de stad Ieper⁵; ook het grafmonument van Robrecht van Bethune werd vernield. Later werd een nieuwe zerksteen — in wit marmer — op het graf in het hoofdkoor gelegd. Het opschrift luidde: «CY GIST / NOBLE PUISSANT PRINCE / DE BONNE MEMOIRE / MON SEIGNEUR ROBERT / COMTE DE FLANDRE / QUI TREPASSA L'AN DE GRACE / M CCC XXII / LE JOUR ST' LAMBERT / PRIE POUR SON AME / A DIEU »/⁶.

Ter hoogte van het graf bevond zich in een blindvenster in de noordelijke langsmuur van het koor een muurschildering die in een architecturaal kader de knielende graaf voorstelde (afb. 3-4); deze schilderij ging misschien wel tot in de 14de eeuw terug, maar was reeds enkele malen geres-taureerd geworden. Langs boven stond: «ROBERTVS / DE BETVNIA / PRINCEPS VIRTUTE CLARVS / AVDAX ET BELLICOSVS / FLAN. COMES 23 / YPRIS OBIIT 17 SEPT 1322 AET. SVAE 82 / IN HVIVS CHORI MEDIO / SEPVLTVS IACET»⁷. Langs onder las men: «RESTAVRATVM 1628. ITEM 1837».

Door de eerste wereldoorlog verdwenen ook deze getuigen over Robrecht van Bethune. Na de oorlog werd in 1929, tijdens de heropbouw van de kerk, in het koor een graf gevonden dat men aanzag als dat van de graaf. A. van Zuylen van Nyevelt en J. Verbeke zijn namens het Provinciaal Comité van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen ter plaatse geweest; ze maakten op 25 juli

5. *Relation de ce qui est arrivé à Ypres depuis juin 1566 jusqu'au mois août 1567*, in *Annales de la Société d'Emulation*, 6 (1844), blz. 208-260; J. Diegerick, *Archives d'Ypres. Documents du XVIIe siècle, faisant suite à l'inventaire des chartes*, I, Brugge, 1874; G. Des Marez, *Documents relatifs aux excès commis à Ypres par les iconoclastes les 15 et 16 août 1566*, in *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire*, 89 (1925), blz. 95-127.

6. Cfr. P. Beke, *Quelques lettres de personnages remarquables du XVI et du XVII siècle, extraits des archives d'Ypres*, in *Annales de la Société historique, archéologique et littéraire de la ville d'Ypres et de l'ancienne West-Flandre*, 1 (1861), blz. 169; E. Feys en A. Nélis, *Les cartulaires de la Prévôté de Saint-Martin à Ypres*, I, Brugge, 1884, blz. 107; C.M., *Wat dat er stond op grave Robrecht's grafsteen*, in *Biekerf*, 35 (1929), blz. 272-273.

7. Cfr. P. Beke, *o.c.*, blz. 170; A. Vandenpeereboom, in *Ypriana*, IV, Brugge, 1880, blz. 249; E. Feys en A. Nélis, *o.c.*, blz. 107.

1929 een verslag op (*Bulletin Provinciaal Comité*, 8 (1925-1931), blz. 302-305) waarin o.m. staat: «De tegel met het opschrift [betreffende Robrecht van Bethune], alhoewel zeer beschadigd, werd behouden en bij het plaatsen van een nieuwen marmeren vloer in de kerk werden er opzoekingen gedaan. Onder deze tegel werd er een grafkelder gevonden, gebouwd in zandsteen van Arras, metende binnen 2 m 75 lengte, 0,90 m breedte en 1 m 45 diepte; deze afmetingen zijn zeer benaderend. De hoogte der steenen meet 16 cm. Het metselwerk is regelmatig uitgevoerd en de steenen vertoonen op geen enkele plaats het vroeger bestaan van plak- of schilderwerk zoodat de steenen altijd zuiver gebleven zijn. Er is ook nievers geen spoor van sleet te bespeuren. Binnen deze grafkelder waren er enkel eenige beenderen.». Volgens L. De Wolf⁸ was het graf gemetseld met «grauwsteen van Bethune»; hij vermeldt drie ijzeren roeden en het ontbreken van elk spoor van beschildering op de binnenwanden. Het graf bevond zich «wel half tot onder 't steentje van Jansenius». Deze gedenksteen van Jansenius ligt thans niet meer boven een graf van natuursteen, maar boven een bakstenen graf waarin een volledig geraamte lag (cfr. infra). De gedenksteen zou nu niet meer op de oude plaats liggen ?

Dit wordt bevestigd door de vondst in 1921 van de graf-tegel met de datum 1638 en een graf eronder dat men aanzien heeft als het graf van bisschop Jansenius (1585-1638)⁹. Het graf was gemetseld met zandsteen; boven de vloer bevonden zich vier ijzeren roeden waarop de doodkist gestaan heeft. Van deze kist was enkel de onderste plank bewaard waarop de schedel en enkele beenderen lagen. De beenderen werden in een houten bakje gelegd en

8. L. De Wolf, *Wat is dat te Yper van dat graf van Robrecht van Bethune ?*, in *Biekorf*, 35 (1929), blz. 197-199.

9. De grafsteen van Jansenius werd in 1655 weggenomen; het is niet geweten of er toen ook iets met het stoffelijk overschot van de bisschop gebeurd is. In 1672 werd op de achterzijde van de oude zerksteen een nieuw inschrift gebeiteld en opnieuw op het graf gelegd. Deze steen werd het volgend jaar verwijderd. Later heeft men in de vloer een tegel met de datum 1638 en een kruisje gelegd. A. Vandenpeereboom, *Jansenius*, in *Ypriana*, VI, Brugge, 1882, blz. 1-240; A. Legrand, *Jansenius' grafzerken te Yper*, in *Annales de la Société d'Emulation*, 61 (1911) blz. 244-253: 't Graf van Jansenius in S. Maarten's te Yper, in *Biekorf*, 27 (1921), blz. 25-27.

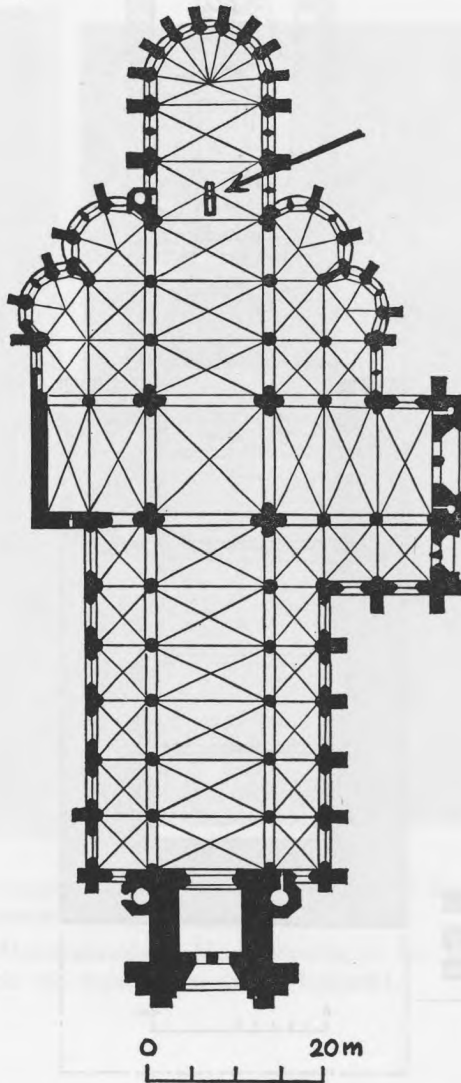
dit op zijn beurt in een zinken kistje; op een zinken plaat werd een inschrift geslagen met de vermelding dat men in 1921 de stoffelijke resten van Jansenius heeft opgehaald.

Het is opvallend dat de twee graven enkele opmerkelijke punten van gelijkenis vertonen: het gebruik van natuursteen, drie of vier ijzeren roeden, de plaats van het gedenksteentje van Jansenius (dat zich thans boven een bakstenen graf bevindt!).

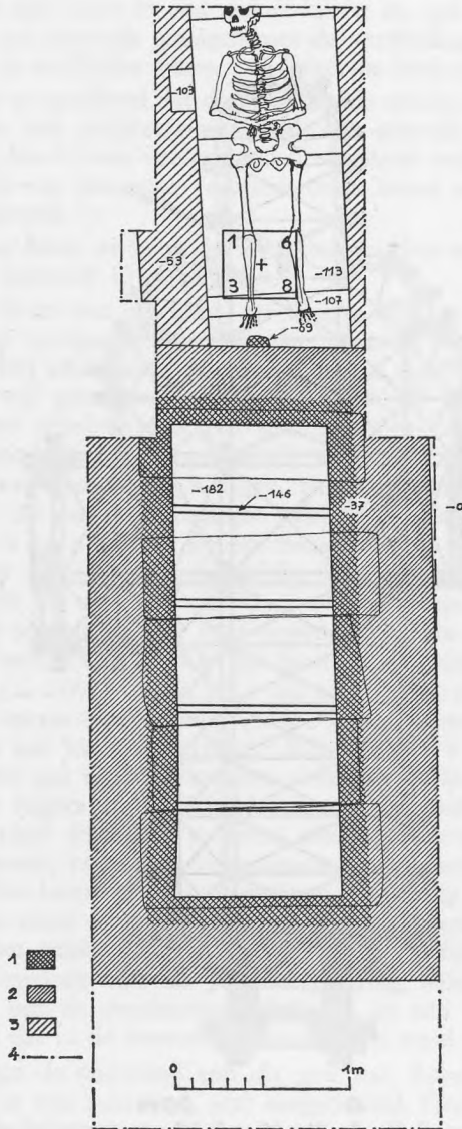
Maar laten we eerst de resultaten van het onderzoek van 12-13 februari 1973 bekijken.

In de as van het koor, ter hoogte van het blindvenster waarop vroeger graaf Robrecht geknield afgebeeld was, werd een sleuf aangelegd van 4 m x 2 m. Onder de vloer lagen vijf grote stenen (130-147 x 46-54 x 19 cm) die een graf afdekten. Dit graf is 271-273 cm lang en 88-100 cm breed; het is langs binnen zorgvuldig gemetseld met Atrechtse zandsteen (9 lagen, ieder gemiddeld 12-14 cm hoog) die aan de buitenzijde bekleed is met gele baksteen (21,5 x 10 x 5 cm). De bovenkant van de muren bevindt zich op - 37 cm onder de huidige koorvloer; de bodem van het graf ligt op - 182 cm. Op - 146 cm bevinden zich vier ijzeren staven (5 x 4 cm) waarop eens een doodkist gestaan heeft (afb. 2). Op die dwarsijzers stond een houten kistje (L. 100,5 cm, B. 30,5 cm, H. 28 cm), daar geplaatst na de eerste wereldoorlog (afb. 5); het bevatte een loden plaatje met inschrift «GKAAF ROBRECHT VAN BETHUNE» en een aantal beenderen door dr. Et. Roussel en dr. H. de Sagher in 1973 geïdentificeerd als een schedelfragment (met de neus), rotsbeen, ribben, twee wervels, twee voorarmen, twee bekkenfragmenten, twee femora, twee tibiae, één humerus. Deze beenderen, afkomstig van een volwassen mens — groot 162 à 164 cm —, werden op voorstel van deken Karel De Wilde op 13 februari 1973, door toedoen van de Jef Lesage-kring, samen met het relaas van de vondstomstandigheden in een zinken kistje gelegd dat in de houten bak in het graf werd geplaatst.

Tegen de oostwand van dit graf van Robrecht van Bethune is een bakstenen graf aangebouwd. Het materiaal is helrode baksteen van 21,5 x 11 x 5 cm. De breedte bedraagt binnenwerks 80 cm; daar het graf niet volledig vrijgelegd werd, is de lengte ons niet bekend. De bovenkant van de muren ligt op - 53 cm. De binnenwanden zijn niet bepleis-

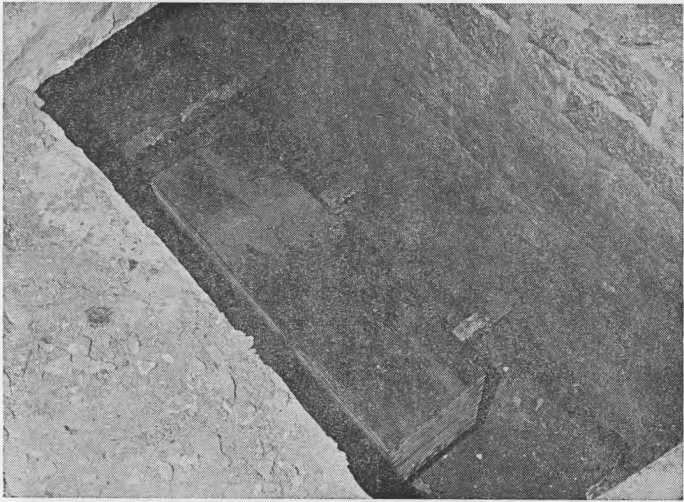
1. Ieper, Sint-Maartenscathedraal. Grondplan met de ligging in het koor van de twee graven.

2. Ieper, Sint-Maartenscatedraal. Opgravingsplan van de twee graven. 1 (zandsteen van Atrecht) en 2 (baksteen); graf van Robrecht van Bethune; 3. bakstenen graf van Jansenius.

3. Ieper, Sint-Maartenskatedraal. Muurschildering in het koor voorstellend Robrecht van Bethune (toestand in 1914).
4. Ieper, Sint-Maartenskatedraal. Muurschildering in het koor, detail: Robrecht van Bethune (opname C. Tulpinck).

5. Ieper, Sint-Maartenskerk. Graf van Robrecht van Bethune en kistje met het gebeente.

terd noch beschilderd. In de 37,5 cm brede noordmuur bevindt zich op - 103 cm een rechthoekige nis van 25 x 14 cm, waarschijnlijk bedoeld voor een priesterkelkje. Op de bakstenen vloer (- 113 cm) bevinden zich drie muurtjes (bovenkant op - 107 cm) van één baksteen breed waarop de lijkstijl gestaan heeft (afb. 2). Het graf was met aarde gevuld. Op de bodem lag het ongeveer volledige geraamte; de beenderen werden — op aandringen van meerdere belangstellenden — in een zinken koffertje gelegd en op 14 februari in het graf geplaatst; het graf werd met stenen afgedekt. In de vloer boven dit graf duidt een tegel met de datum 1638 de plaats aan waar het graf van de 7e bisschop van Ieper Cornelius Jansenius zou geweest zijn.

Over dit laatste punt bestaat echter geen volstrekte zekerheid, aangezien men in 1921 een ander graf voor dit van Jansenius aanzien heeft. Als men het eerste van de twee door ons onderzochte graven vergelijkt met de in 1921 en 1929 gevonden graven, zou men geneigd zijn te besluiten dat men hier met één en hetzelfde graf te doen heeft. Maar in 1929 wordt geen vondst van gebeente vermeld, in 1921 wel: in het laatste geval worden de beenderen in een houten en zinken kistje (met plaat betreffende Jansenius) geplaatst. En in het eerste, in 1973 geopende graf wordt een houten bakje met beenderen en een plaat betreffende Robrecht van Bethune gevonden !

De geloofwaardigheid van de getuigen speelt hier ook een grote rol. Heeft men wel degelijk in 1921 een zinken kistje en een plaat betreffende Jansenius in het graf gelegd ? De opsteller van de nota in *Biekorf* (1921, blz. 26) beschrijft het graf en voegt erbij: «weet ik van een vriend van aldaar». Hij heeft dus klaarblijkelijk het graf niet gezien. Of heeft men in 1929 het plaatje vervangen omdat men er van overtuigd was dat men toen het graf van graaf Robrecht gevonden had ?

L. DEVLIEGHER

DE BOUWGESCHIEDENIS
VAN DE BURGERLIJKE GRIFFIE
TE BRUGGE

Het elegante en zo karakteristieke bouwwerk dat ons op het burgplein opvalt door zijn schilderachtigheid is tot op heden zelden of niet van nabij bestudeerd geworden ¹. Het ligt in onze bedoeling hieraan te verhelpen door een grondig onderzoek in te stellen naar de oprichting en de evolutie van dit merkwaardig monument dat te Brugge één der weinige getuigen is van renaissancearchitectuur.

De huidige constructie werd opgericht in vervanging van een ander gebouw dat lange tijd deel had uitgemaakt van het kasteel «de Loove» en dat in 1434 aan de stad werd afgestaan om er haar burgerlijke griffie te installeren. Omdat dit bouwwerk, dat wellicht zeer oud was, zulke tekenen van verval vertoonde besloot men het af te breken. Karel V in persoon gaf hiervoor zijn toestemming.

Deze eerste fase werd waarschijnlijk begin 1534 uitgevoerd. De stadsrekeningen verschaffen ons wat dat betreft geen waardevolle inlichtingen.

De eigenlijke opbouw verloopt in verschillende schijven. De financiële toestand was in die tijd immers niet zo schitterend.

Aan Christiaen Sixdeniers, die Jan de Maech als meester-metselaar van de stad had opgevolgd, werd opgedragen met het opgaande werk te beginnen ² «... ende maecken vanden maetswercke vanden voorhuuse vander greffe deser stede met eenen comptoire ofte camere over de straete tusschen den scepenhuuse deser stede ende den huuse ter greffe...».

1. Vermelden we evenwel het artikel van L. Gilliodts Van Severen, *l'Ancien greffe de la ville de Bruges*, in *La Flandre*, X, 1879, p. 425 e.v. Deze bijdrage is echter onvolledig en we ontdekten talrijke foutieve verwijzingen.

2. *Stadsrekening 1534-35*, fol. 66, nr 3: «Den voors. de somme van acht hondert guldenen van XL gr. tstick in minderinghe van XVIIe gelycke guldenen by hem bevoorwaert omme tleveren ende maecken vanden maetswercke vanden voorhuuse vander greffe deser stede met eenen comptoire ofte camere over de straete tusschen den scepenhuuse deser stede ende den huuse ter greffe, naer tverclaers vander voorwaerde daerof zynde te betalene VIIIe guldenen ghereedt, IIe guldenen te Bamesse vivendertich ende de reste ghelt naer werck die hier over teerste ghereet payment de voorn. VIIIe guldenen».

Wat de betekenis is van de hier gebruikte term «voorhuuse» weten we niet. Het blijkt in ieder geval om een gedeelte der werken te gaan waarbij men van plan was de volgende schijf later te ondernemen. Wellicht gaat het hier enkel om de gevelpartij.

Sixdeniers zal voor de opbouw 1.700 gulden krijgen, uit te betalen in drie schijven te weten: 800 gulden bij de aanvang van het werk, 200 gulden op het feest van St.-Bavo (1 oktober) en de rest na de voltooiing.

Deze meester-metselaar, hoe bedreven in zijn vak ook, werd evenwel niet aangezocht om de plannen te vervaardigen. Hij fungeerde enkel als aannemer. De «architect» was een vreemdeling: Jan Wallot, steenkapper ³.

Verschillende auteurs deden reeds opzoekingen naar de herkomst van deze man. Talrijke hypothesen werden vooropgezet maar geen enkele was doorslaggevend. Dit is voornamelijk te wijten aan het gebrekkige bewijsmateriaal waaruit men moet putten. Onze persoonlijke opzoekingen leverden evenmin een onweerlegbare oplossing voor het probleem op. Onze gedachtengang is bijgevolg ook hypothetisch en laat een nieuwe studie naar de oorsprong van genaamde Jan Wallot open.

Prof. D. Roggen meent Jan Wallot te kunnen vereenzelvigen met Jan Mone ⁴. Deze laatste heeft de nieuwe vormgeving der Renaissance in onze gewesten verspreid. Omstreeks 1530 was hij vermoedelijk te Brugge, daar in de rekeningen van het Vrije van 1529-30 een betaling voorkomt aan «meester Jan l'Artiste» ⁵. Hij werd dus geraadpleegd en gaf wellicht aanwijzingen voor de esthetische vormgeving. In datzelfde jaar wordt hij in bedoelde rekeningen een tweede maal vermeld wanneer hij het stadsbestuur aanraadt Andries Monnon aan te zoeken voor het leveren van het zwarte marmer ⁶. Jan Mone was in deze periode woonachtig te Mechelen en genoot groot aanzien als «artiste de l'Empereur».

3. *Stadsrekening 1534-35*, fol. 68 v., nr 4: «Jan Wallot, steenhauwere, over tmaecken van eenen patroone vanden werke omme tbesteden van tmaecken vanden huuse ter greffe deser stede by zyne quitantie XXIII s. IIII den.».

4. D. Roggen, *Jehan Mone, Artiste de L'Empereur*, in *Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis*. XIV (1953), p. 228.

5. Zie tekst bij D. Roggen, *o.c.*, p. 224.

6. Zie tekst bij D. Roggen, *o.c.*, p. 224.

Het is wel van belang, zo menen we, op te merken dat Jan Mone in bovengenoemde stukken steeds als «Jan Artiste» of «Jan Lartist» wordt beschreven.

Deze toevoeging van «l'Artiste» komt trouwens in de meeste stukken betreffende zijn persoon voor. Hij was immers in dienst van Karel V en in officiële stukken zal men zeker niet nagelaten hebben de kunstenaar als zodanig te vermelden. Hierom reeds durven we zeggen dat de Jan Wallot uit de rekeningen van 1534-35 niet Jan Mone is. Wanneer men een kunstenaar met zulk een faam als Mone had aangezocht om de plannen te tekenen voor een gebouw dat toch op de burgplaats moest worden opgetrokken dan zou men ons inziens zeker niet nagelaten hebben dit in de officiële stukken te vermelden.

Een tweede argument waarmee we de stelling van Prof. D. Roggen menen te mogen bestrijden is dit: Jan Mone kennen we enkel als beeldhouwer. De opdrachten die hem worden toevertrouwd betreffen bijna alle decoratief beeldhouwwerk. De genaamde Jan Wallot wordt uitdrukkelijk als «steenhouwere» omschreven, een betiteling die we nooit bij Mone aantreffen. Op dit tijdstip had de benaming «architecte» in onze gewesten zeker nog geen ingang gevonden. Het was regel de opdracht voor het tekenen van plannen toe te wijzen aan een «meester maetsenare» of een «steenhouwere». Het lijkt ons bijgevolg duidelijk dat het hier niet om Mone gaat maar om een vreemdeling waarover we verder geen nauwkeurige gegevens konden verzamelen. Wellicht is hij dezelfde als de «Jan Wallo steenhouwere» die in 1552 te Brugge werkzaam was ⁷.

De financiële toestand was te Brugge op dat ogenblik niet zo rooskleurig dat men de beurs kon openen om «l'artiste de l'empereur» te betalen voor het ontwerpen van de plannen voor hun burgerlijke griffie.

Dat in de versiering van de gevel zekere kenmerken van de stijl van Jan Mone aanwezig zijn valt niet te loochenen. We zegden reeds dat hij bij ons de belangrijkste vertegenwoordiger van de nieuwe richting was. Hij zal dus veel epigonen gehad hebben die in min of meerdere mate zijn specifieke werkwijze copiëerden. Zijn invloed is dus mogelijk maar niet onbetwistbaar zeker. We menen met Prof.

7. Zie D. Roggen, *o.c.*, p. 224-225.

J. Duverger dat Mone «... *Niet de eerste, noch de eenige is, die de kunstrichting vertegenwoordigt...*»⁸.

Dat het niet gewettigd is de hand van Mone te zien in de opbouw en de structuur van de gevel zelf is naar ons gevoel overduidelijk. Het geraamte is nog zuiver gotisch en de bekroning door drie puntgevels sluit daar direct bij aan.

Zo Mone, zó vertrouwd met en onderlegd in de vormgeving naar Italiaanse normen, rechtstreeks bij de opbouw betrokken was geweest, dan had hij ook de structuur in die zin omgevormd. Dat men integendeel inspiratie is gaan zoeken bij reeds bestaande voorbeelden (b.v. woonhuis Vlamingstraat 11, Brugge) pleit nog meer voor onze hypothese.

We menen derhalve dat men hier op een dwaalspoor zit en in een andere richting dient gezocht. We behouden ons een nieuwe studie naar de herkomst van deze Jan Wallot voor.

Ondertussen kenden de werken enige vertraging door alerhande factoren:

1) de uitbater van de groeve waar de te gebruiken steen vandaan moest komen, Liévin van Male, was te laat met het leveren van de blokken. Er werd zelfs een proces aanhangig gemaakt en het was Joos de Boodt die hierbij de belangen van de stad moest verdedigen⁹.

2) het oorspronkelijke opzet werd gewijzigd¹⁰.

3) tegenstand kwam er ook vanwege de instelling van het

8. J. Duverger, *Conrat Meyt*, Gent, 1934, p. 62-63.

9. *Stadsrekening 1535-36*, fol. 65, nr 1: «Den selven Meester Joos XXV scellinghen grootten van dat hy by laste ende ordonnancie vanden college reysde binder stede van Ghendt, omme aldaer te betreckene in justicien ende upte roupene Meester Lievin van Male, steenhauer, voor die van der wet der zelve stede, omme hem bedwonghen 'thebbene ter leveringhe van den steene dienende omme 'tmaecken van der greffe civil deser stede, daerinne hy vachierde V dagen, te wetenen: van den XXen totten XXVen van der voor-noemde maent van meye ten V scellinghen grooten sdaechs».

10. *Secrete Resolutiën van de Stad Brugge, 1535-36*, fol. 35 v., nr 2: 22 maart 1535 vóór Pasen: «Ten zelve daghe was gheresolveert of te brekene de zyetmuur vanden huuse vande greffe commende in de Blende Ezelestraetken vanden zyde van der oude sale tot de eetcamere, ende die van ouders nieuwe up te makene ende met ordune steenen totter eester staige ende de reste te rycken, ende was ghelast bede tresoriers 'zelve werck te bestedene ten meesten prouffyte deser stede, zonder nochtans mr. Christiaen Sydeniers eenighen langheren dach te consenteren noopende zijn eerste aangenomen werck dan hem by voorwarde gheconsenteert es gheweest».

Vrije die beweerde als zou de fundering van de griffie op die van het «Loove» staan ¹¹.

Hierbij werd evenwel overeengekomen dat de werken konden voortgezet worden. De delegatie van het Vrije laat het verder bebouwen op haar grondgebied toe indien de stad haar geen nadeel berokkent. Dit wordt vastgelegd en goedgekeurd, doch de stad eist tevens dat ze het bewijsstuk zou te zien krijgen waaruit blijkt dat het Vrije wel degelijk deze grond eerder bezat dan de stads oude vierschare bestond en of bijgevolg haar rechten juist zijn.

Hoewel de afgevaardigden dit beloofden lezen we op datum van 5 april 1536 dat aan deze wens nog steeds niet was voldaan. Het stadsbestuur stelt nu zelf paal en perk aan het bouwland, geen rekening houdend met de mogelijkheid dat het Vrije dit stuk eerder bezat ¹².

Het is dus niet verwonderlijk dat de werken enige ver-

11. *Secrete Resolutiën van de Stad Brugge, 1535-36*, fol. 38, nr 1, 31 maart 1535 vóór Pasen: «Ten zelven daghe compareerden voor 't college joncheere Jacop de Voocht, Adriaen Louis, scepenen vanden Vrijen, en mr. Jooris Horenboul, pensionaris vanden Landen vanden Vrijen, vertooghende dat die vanden Vrijen naer diversche ramynghen ghehouden up 't versouck ende vertooch hemlieden ghedaen by die van Brugghe, noopende zekere fundementen ende pilaeren ghemaect an de greffe deser stede omtrent heurlieder galerye, up heurlieder erfve, omme die van Brugghe te ghelieveue waren te vreden den zelven van Brugghe te consenteeren voort te gaene met heurlieder werck, hebbende van die van Brugghe lettren van non-prejudicie naer 't uutwysen van zekere minute die zy exhibeerden, daer inne die van Brugghe met zekere veranderinghe daerinne ghedaen consenteerden ende bedancten den zelven vanden Vrijen van heurlieder goetwillichey, behoudens nochtans dat zy alvorens begheerden te zien de lettren die zy hebben van dat de erfve vande voorseide plaetse hemlieden verdere toebehoorde dan heurlieder oude vierschare ghestaen heeft van 't welcke zy last namen den college te adverteeren».

12. *Secrete Resolutiën van de Stad Brugge, 1535-36*, fol. 38 v., nr 4, 5 april 1535 vóór Pasen: «Was gheresolveert by den college dat men die vanden Vrijen gheven ende leveren zoude de lettren van consente ende van non-prejudicie, naar 't uutwysen vande minute by hemlieden up den laetsten dach van maerte overghebrocht metter ampliatie daertoe ghevoucht in meerdere versekert hede van elcken daertoe voughende, ende adjousterende dat de plaetse daer heurlieder oude vierschare up ghestaen heeft, ende die zy weder zoude meughen betemmeren, lanck es vichtien voeten, beghinnende vande galerie diere nu staet ende hendende an de zydtmeur vander greffe, al eyst ooc zoo dat die vanden Vrijen van gheen advyse en waeren die van Brugghe te tooghene de briefven van erfvachtiche de ende proprieteyt, die zy verclaerst hebben daerof hebbende».

traging kenden. Niettemin is de stad toch zeer streng. Op 19 mei 1536 laat ze Christiaan Sixdeniers weten dat ze niet langer enige vertraging kan dulden en dat hij zeker de in het bestek voorziene uitvoeringstermijn niet mag overschrijden. Hierin stond beschreven dat de werken moesten beëindigd zijn tegen eind augustus 1536¹³. Zo hij binnen deze tijdslimiet niet klaar kwam zouden hem honderd gulden van zijn wedde afgetrokken worden.

De maatregelen konden echter niet baten. Op 2 september moet Sixdeniers zich voor de stadsregering verantwoorden: hij voert aan dat hij niet kon vorderen omdat de steen niet bijtijds werd aangevoerd. Ondanks dit geldige excuus veroordeelt het college hem tot honderd gulden boete¹⁴.

Op dezelfde zitting worden de andere bijkomende werken toegewezen. Aan Liefvaart vander Biest, meester timmerman, wordt al het timmerwerk toegewezen. Het contract wordt even nadien gesloten¹⁵.

13. *Secrete Resolutiën van de Stad Brugge, 1535-36*, fol. 45 v., nr 2, 19 mei 1536: «Was ghelast mr. Christiaan Sixdeniers met alder diligentie te vervolghene dat hy leverynghe ghecryghe vande steenen die hem behouden omme 't muurken vande greffe ende de Braemburchbrugge deser stede, hem waerschuwende dat 't collegie van gheenen advyse was hem te renunchieren ofte quyte te scheldene de boete by hem te verburen ende die hy noch apparent es te verburen by ghebrecke van 'tvulcommen van zynder voorwaerde, ende nietmin 't zynen neersten versoucke was by den college ghedeputeert mr. Joos de Boodt, omme met hem te reysene te Ghendt uuter naeme van den college, ende hem aldaer te assisteerne alzowel by die vande wet indien 't noodt wordt als anderssins».

14. *Secrete Resolutiën van de Stad Brugge, 1535-36*, fol. 61 v., nr 4, 2 september 1536: «Ten zelven daghe was mr. Christiaan Syxdeniers, ten versoucke vande tresoriers deser stede, ghehoort zyne kenesse ende excuse ende ghezien de voorwaerde 't anderen tyden ghemaect tusschen hem ende de tresoriers deser stede noopende't maecten ende vulmaecken vander greffe deser stede, omme dieswille dat hy deselve greffe niet vulupghemaect en heeft binnen de maendt van ougst laetsleden, metsgaders ooc omme dieswille dat hy in de maendt van ougst in 't jaer voorleden alle 't hardsteen hier binnen der stede niet ghebrocht en hadde al naer 't uutwysen vander zelve voorwaerde, ghecondemneert ten prouffyte vander zelve stede de somme van hondert Carolus guldenen ende bovendien waren de tresoriers der zelve stede ghestelt onverlet omme in tyden ende wylen up hem te verhalene alle costen, scaden ende interesten die de voorseide stede ghedoocht ende gheleden heeft ende noch zal moeten lyden ende dooghen van ghebrecke vande vulcomminghe vander zelve voorwaerde».

15. *Ferieboecken der Stedelijke Schatmeesters, 1526-41*, fol. 93, nr 1.

Ook deze ambachtsman kan niet op de voorziene datum (12 april) met het werk beginnen om de eenvoudige reden dat het metselwerk nog niet ver genoeg gevorderd was. Omdat hij ondertussen reeds veel schade had geleden werden hem de 96 lb. gr. vooraf betaald ¹⁶.

Op 16 augustus 1536 wordt in de stadsregering beslist dat Simoen de schilder 20 s. gr. zal ontvangen voor patronen die hij maakte voor de beelden die de gevel zullen bekronen ¹⁷. Hierbij wordt nergens gewag gemaakt van de voorstelling van deze beelden. Mogen we de auteurs geloven die beweren dat het gaat om de beelden van Mozes en Aaron en allegorische voorstellingen van de vier hoofddeugden? Waar zij hun bronnen vandaan hebben weten we niet. Wij vonden er althans geen schriftelijke bevestiging van.

Tijdens de jaren 1536-37 wordt de gevel volledig afgewerkt. Christiaan Sixdeniers wordt verder afbetaald en hij krijgt nog 28 lb. gr. extra omdat hij het oorspronkelijke ontwerp uitgebreid had «... 't voornhuus XX voeten langhere te makenen dan de eerste voorwaerde...» ¹⁸.

Wellicht wordt hier de gevel bedoeld. Hij had tevens de kelders overwelfd en een trap gebouwd ¹⁹.

16. *Stadsrekening 1535-36*, fol. 71 v., nr 3: «Lyfaert vander Biest, themmerman, de somme van IIII^{xx}XVI lb. X s. gr. over ghelycke somme by hem bevoorwaert omme tleveren ende maecken vanden houtwercke vanden huuse ter greffe civil deser stede, volghende der voorwaerde ende bestedinghe daerof ghedaen, te betaelene een derde ghereet, een ander als twerck ghereet es ende de reste ten vulmakene vanden wercke. Dus hier hoewel twerck niet gherecht en es dat bij zynen schulden niet en es de voors. IIII^{xx}XVI lb. X s.».

17. *Secrete Resolutiën van de Stad Brugge, 1535-36*, fol. 57 v., nr 2, 16 augustus 1536: «Was by den college my ghelast over te commene met mr. Simoen de scildere, woonende up St.-Jansplaetse, noopende zynen loon van de patroonen vande beelden ende personaigen die up de greffe civile staen zullen, by hem ghemaect, ende hem daeraf consenteeren totter somme van XX s. gr. ende daer onder, ende was den tresorier ghelast dezelve te betalene zulcke somme als daermede ic hem zal connen tevreden stellen tot de voors. somme van XX s. gr. ende daer onder». (*In margine*): Dezelve es tsydert gheconsenteert gheweest met XVI s. VIII d. gr.

18. *Stadsrekening 1536-37*, fol. 69, nr 1: «Alvooren Christiaan Syxdeniers, Mr. maetsenare, deser stede de somme van LX lb. gr. als reste, ende over de vulle betalinghe van XVII° gulden by hem bevoorwaert omme tleveren ende maecken vanden maetswercke vanden voorhuuse vander greffe deser stede volghende der voorwaerde ende den voorgaende rekenynghen, dus hier by zyne quictancie de voorn. LX lb. gr.».

19. *Stadsrekening 1536-37*, fol. 69, nr 2: «Den voors. de somme

Aan de verdere afwerking werkten mee: Adriaan de Vos, herkomstig uit Dordrecht, voor de leibedekking; Jacob de Witte, schipper, levert de schaliën en 1.700 «duughen» uit de Rijnstreek²⁰; Antoon van Lombrouck, meester timmerman, levert deuren en vensterramen²¹.

De patronen door schilder Simoen Pieters vervaardigd werden uitgevoerd door Willem Aerts, steenhouwer²². Het is duidelijk dat de beelden die de toppen der gevel bekroonden in steen werden gekapt.

Op 16 februari 1537 besluit het schepencollege de hogergenoemde beelden; zowel als de gehele gevel te laten po-

van XXVIII lb. gr. als reste ende over de vulle betalinghe van LVIII lb. gr. by hem bevoorwaert van voorn. huus XX voeten langher te makene dan de eerste voorwaerde, metgaders onder tgeheele huus een vaulte te makene ende de stoffe daertoe te leverne, volghende der zelve voorwaerde ende der voorgaende rekenynghe dus hier de zelve XXVIII lb.». - nr 3: «Den zelve ter causen van tleveren ende maecken van eenen wentelsteeghere van ordune inde plaetse vanden voorn. huuse, dienende ten zelve huuse van onder tot boven inde opperste staige by voorwaerde met hem daerop ghemaect ende zyne quictance de somme van XXXIII lb. VI s. VIII d.».

Randnota: «by affirmatie van burchmeesters, scepenen ende tressorsiers, metgaders de bewysen inde text ghementionneert ende andere bewijsen ghenoteert up de marge, behoudens nietmin de lasten hier achter».

20. *Stadsrekening 1536-37*, fol. 71 v., nr 1: «Jacop de Witte, cuupere, vuer de leveringhe van XVII rynsche duughen by hem ghelevert ende verbesicht int decken vanden huuse ter greffe met scaillen.» - *Stadsrekening 1535-36*, fol. 72 v., nr 1: «Adriaen de Vos, scippere van Dordrecht, over den coop ende leveringhe van XXX^{cc} scaillen te Dordrecht ghecocht ten XIX s. VI d. gr. tduust, XXIX lb. V s. gr., over den tol te Dordrecht V lb. gr., van thallen vanden zelve scaillen V s. gr., vuer den tol terminde II gr. ende II lb. XIII s. gr., vuer de vrecht van daer tot binnen deser stede ghecocht, omme tdecken vanden huuse ter greffe deser stede bedraghende tsamen de voornoemde partijen ter somme van XXXII lb. XIX s. II d. gr.».

21. *Stadsrekening 1536-37*, fol. 71, nr 1: «Anthuenis van Lambrouck, meester themmerman deser stede, van tleveren ende maken vande zolders, cassynen, dueren ende veynsters vande huuse ter greffe upden burch deser stede, volghende der voorwaerde ende bestedinghe daerof ghedaen LXIII lb. XVI s. gr. - Den zelve van voorn. werck te ghelde te stellene blyckende byder zelve voorwaerde ende zyne quictance, de somme van XXVI s. VIII d. gr. bedraghende tsamen de voorn. partijen ter somme van LXV lb. II s. VIII d. gr.».

22. *Stadsrekening 1536-37*, fol. 69, nr 5: «Willem Aerts, steenhauwere, van dat hy de ymaigen, staende upden ghevele vander greffe, meerder ghemaect heift dan de voorwaerde naer dat hij eenighe ghemaect hadde by laste vander tresorie ende zyne quictance III lb. gr.».

lychromeren ²³. Het is Jan Zutterman die het werk uitvoert voor 32 lb. gr. ²⁴.

We kunnen hieruit dus besluiten dat het gebouw volledig was afgewerkt. Dat alle moeilijkheden hiermee van de baan waren is evenwel overdreven.

Immers op 12 juli 1537 verschijnen voor het schepen-college van de stad Brugge, de burgemeester van het Vrije, Jan de Cherf en zijn raadslid Noël Caron om klacht neer te leggen voor het feit als zou in de muur toebehorend aan het Vrije twee stenen zijn gemetseld als steun voor de balken die dienden om een klein bureautje te installeren boven de keuken van de griffie ²⁵. Ze eisen een bekentenisbrief en schadevergoeding. Ditmaal moet het stadsbestuur de duimen leggen. Op 21 augustus ondertekent het een schadevergoedingsakte ²⁶. Toen reeds zorgde naijver voor dergelijk politiek gekibbel!

We hebben de stadsrekeningen verder onderzocht om na te gaan of het gebouwtje in de daaropvolgende eeuwen tot zijn restauratie in 1877 aan noemenswaardige verbouwingen of andere wijzigingen onderworpen werd.

In het jaar 1551 wordt de griffie hersteld. Jooris Wittebroot «meester matsenare» wordt hiervoor aangesteld en betaald ²⁷. Waarop die reparaties betrekking hebben weten we echter niet.

23. *Secrete Resolutiën van de Stad Brugge, 1536-37*, fol. 27 v., nr 2, 16 februari 1536 (1537): «Was gheresolveert dat men de beilden die staen zullen up de nieuwe greffe deser stede zal stoffeeren ende scilderen, metgaders ooc de ghevele naer den heesch vanden wercke midts dat die vande tresorie den college te kennen ghegheven hebben dat 't zelve maer costen en zal omtrent II^c Carolus guldenen, daerinne begrepen de beelde van wylent coninck Philips, salegher memorie, staende voor t' scepenhuys».

24. *Stadsrekening 1536-37*, fol. 71 v., nr 5: «Jan Zutterman, schildere, van gheschildert ende ghelootwit thebbene de voorghevele ende ymaigen vanden huuse vander greffe deser stede metter ymaige vanden conync Phelipe van Castillen, staende voort scepenen huus... met syne quictancie de somme van XXXII lb. gr.» - *Stadsrekening 1537-38*, fol. 68, nr 3: Jan Zutterman, schildere, van eenighe partien van schilderien by hem voor de stede ghedaen, binden tyde van deser rekenynghe metten overwercke ghedaen, anden ghevele ende huus ter greffe by eene rekenynghe ende twee zyne quictancien V lb. VI s.».

25. *Secrete Resolutiën der Stad Brugge*, fol. 63, nr 2.

26. *Procuratiën 1536-37*, fol. 164.

27. *Stadsrekening 1550-51*, fol. 74 v., nr 1: «Alvooren Jooris Wittebroot, meester matsenare deser stede, van zekere wercken ende

Jan Boone «Scailledeckere» moet in 1552 het dak vernieuwen²⁸. Aan de gevel zelf wordt in de komende decennia niet meer geraakt.

In 1568 wordt de binneninrichting vernieuwd. Vader en zoon Van Eecke maken nieuwe toonbanken²⁹.

Martin Boone, timmerman, moet in 1570 «een hanghende camerkin» maken voor de griffie³⁰.

In 1571 moet dezelfde verder het binnenwerk van «de camere» herstellen³¹. Voor deze reparaties krijgt hij ook in 1572-73-74 geld³². Andere «refectien» worden door Martin Boone «doudes» uitgevoerd in 1575, daarvoor ontvangt hij 72 lb. 11 s. 5 gr.³³.

Cornelis Tulpin doet «diversche cleene wercken» in het jaar 1581. Het betreft hier hoogstwaarschijnlijk weer het interieur³⁴.

Pas in de stadsrekening van 1607 vinden we een volgen-

reparacien by hem ghedaen binnen deser jaerschare an diverssche edificien als vanden greffe, upde vanghenesse, an triuegherechte ende diverssche cayen ende steeghers, ende elders al naer tuutwysen van twee zyne rekeninghen, onderteekent by scenenen, de somme van XXXVIII lb. XVII s. gr.».

28. *Stadsrekening 1551-52*, fol. 66, nr 2: «Jan Boone, scaelledeckere, van zekere wercke ende leveringhe van stoffe by hem ghedaen ende ghelevert, tzynen ambachte aengaende, an diverssche daecken als vander greffe ande lanteerne vande oude halle... XX lb. XII s. IX d. ½ gr.».

29. *Stadsrekening 1567-68*, fol. 73 v., nr 1: «Lucas van Eecke, vadre ende zone, temmerlieden, van zekre comptoiren ghemaect thebbene inde greffie deser stede, volghende de rekenninghe danof zynde onderteekent byden greffier V lb. XIII s. V gr.».

30. *Stadsrekening 1569-70*, fol. 64, nr 3: «Martin Boone voor tmaen ende leveren van een hanghende camerkin inde greffie civile deser stede, by ordonnantie, XVI lb. gr.».

31. *Stadsrekening 1570-71*, fol. 63, nr 5: «Martin Boone, ooc temmerman, van reparatien by hem ghedaen ande comptoiren ende camerin inde greffie civile X lb. IX s. gr.».

32. *Stadsrekening 1571-72*, fol. 57 v., nr 3: «Martin Boone, ooc temmerman, van wercken ende reparatien by hem ghedaen inde greffie civile, by ordonnantie ende quicntantie, VIII lb. gr.» - *Stadsrekening 1572-73*, fol. 63 v., nr 3: «Martin Boone, doude, van wercken ende reparatien by hem ghedaen inde greffie civile... IIII lb. XI s. VI gr.» - *Stadsrekening 1573-74*, fol. 55 v., nr 3: «Den zelven Martin Boone, doude, van diverssche refectien by hem ghedaen in de greffie civile II lb. XI s. VI gr.».

33. *Stadsrekening 1574-75*, fol. 57 v., nr 1.

34. *Stadsrekening 1581-82*, fol. 40, nr 4: «Cornelis Tulpin over dyverssche cleene wercken by hem ter greffie civil met leveringhe vanden houtte II lb. gr.».

de vermelding. Joos van Troostenberghe, smid, vernieuwt de sloten der ramen en de afvoerpijpen ³⁵.

Wellicht wordt in 1608 aan de gevel gewerkt want Jan en Ferry Acrts leveren blauwsteen. Nadere gegevens ontbreken ook hier ³⁶.

In de vijftiger jaren wordt weeral aan de inrichting gewerkt. Gillis Moerman giet lood om een «pompe» te herstellen ³⁷.

Pieter Ely moet in het jaar 1743 vijfendertig ramen «verlooden». Het ging hier wellicht om het vernieuwen van alle vensters der griffie ³⁸.

In 1752 tenslotte vonden we nog een vermelding van dakherstellingen door Jan van Ockerhout, meester loodgieter ³⁹.

Uit wat voorafgaat kunnen we besluiten dat de griffie na zijn opbouw geen ingrijpende wijzigingen meer heeft ondergaan. Aan het monumentale gedeelte werd nooit geraakt zodat het gebouwtje ongeschonden de tijd trotseerde.

De restaurateurs uit de XIXe eeuw hadden nochtans met enkele zware problemen te kampen ⁴⁰. Dit was hoofdzakelijk

35. *Stadsrekening 1607-08*, fol. 34, nr 4: «Joos van Troostenberghe, smit ende slotmakere, van het beslaen ende vermaken van casynen tot scepen Camere ende greffie civile, metsgaders pypegalen ende diverssche andere wercken van zyne style, by een rekeninghe CI lb. XIII s. III d. gr.».

36. *Stadsrekening 1608-09*, fol. 34 v., nr 4: «Jan ende Ferry Aerts van leverynghe van orduyn ende handwerccq ande greffie civile ende ander stadswercken, by een rekenynghe CIIII lb. XVIII s. IIII d. gr.».

37. *Stadsrekening 1652-53*, fol. 98 v., nr 3: «An Heyndryck Schoenmaecker metten synen over 'tplacken van een camere inde greffie, by ordonnantie ende quictantie, de somme van II lb. XIII s. gr.»; fol. 98 v., nr 6: «An Gillis Moerman, gheluweghieter, over tghieten ende maecken van een metale hoofd omme ande pompe inde greffie civile, by ordonnantie ende quictantie de somme van III lb. gr.».

38. *Stadsrekening 1742-43*, fol. 57 v., nr 2: «Aen Pieter Ely, meester glaesemaecker, alsvooren over het verlooden van 35 glaesveinsters inde greffie vande camere als anders, by specificatie van de 24 juny 1743, ordonnantie ende quictantie de somme van VI lb. XV s. gr.».

39. *Stadsrekening 1752*, fol. 57, nr 4: «Aen Jan van Ockerhout, meester lootgieter, alsvooren over eenighe reparatie ghedaen aent schailie dack vande greffie vande camere ende het souderen van een loode gotte met de leveringhe van schailien ende naeghels by specificatie vanden 2 ougst, ordonnantie ende quictantie I lb. VIII s. VI gr.».

het gevolg van het feit dat belangrijke decoratieve elementen totaal verdwenen waren. Bij ons rees onmiddellijk de vraag wanneer deze wijzigingen mochten gebeurd zijn. Het antwoord is nogal voor de hand liggend. De woeste vernietigingsdrang in 1792 had de ornamenten volkomen verbrijzeld zodat de eens zó rijkelijk versierde gevel een eerder troosteloze aanblik bood toen de rage voorbij was. Een en ander werd opgeknapt in het jaar 1797 zoals het besluit der gemeenteraad van 24 mei laat vermoeden ⁴¹.

De algemene conceptie van de gevel, het compositorisch schema was evenwel behouden gebleven, zodat we ook nu nog een getrouw beeld hebben van wat het opzet was der constructeurs uit de XVIIe eeuw, en wat het uiteindelijk resultaat is geworden.

Het valt ons in dit relaas op dat uitzonderlijk veel zorg werd besteed aan het «voorkomen» van een constructie die tenslotte niet van zulkdanig belang was.

Het is onze hoop dat dit markant en tevens monumentaal aandoend bouwstuk op de burg met zorg wordt bewaard voor een nieuwe toekomst.

K. WITTEVRONGEL

40. K. Norro, *De restauratie van de Burgerlijke Griffie te Brugge 1877-1883*, in *Gentse bijdragen tot de kunstgeschiedenis en de oudheidkunde*, XXII, 1969-1972, p. 91.

41. «Vu le rapport du premier bureau concernant diverses réparations qu'il conviendrait de faire dans la comune; vu le devis estimatif du citoyen J. Devos, directeur des ouvrages communaux; portant les dites réparations à six cent dix huit florins douze sols argent courant; Considérant que ces réparations sont trop urgentes pour pouvoir les différer encore sans risque d'en occasionner de beaucoup plus conséquentes. L'Administrateur faisant les fonctions de commissaire du directoire exécutif entendu; Autorise son premier bureau à faire procéder de suite et le plus économiquement possible aux réparations susmentionnées». *Besluiten der Gemeenteraad*, 24e mei 5e republieks jaar (1797), fol. 186 v. en fol. 187 onder titel «Batiments Communaux».

Boekbesprekingen

G. VERSAVEL, *Passendaalse herinneringen. Godsdienstig en kerkelijk leven*, Passendale, 1973, 280 blz., ill.

Het opzet van deze monografie was «het verleden van het Passendaalse volk door de eeuwen heen trachten op te rakelen: zijn wel en wee, zijn gewoonten en zeden, zijn doen en laten, zijn godsdienstig en kultureel leven» (blz. 5). Dit uitgebreid programma wordt uitgewerkt in zestien hoofdstukken over verscheidene aspecten van het sociaal en vooral van het godsdienstig en kerkelijk leven te Passendale, alsook over het kerkgebouw, de pastorie, de onderpastorieën, de klokken. Wellicht kon het eerste hoofdstuk (blz. 7-26), — over het godsdienstig leven van de vroegere bewoners onder de verscheidene bezettingen (vanaf de Romeinse tot de Franse), — meer evenwichtig verdeeld worden: de 18 eeuwen vóór de Franse Revolutie worden in 3 bladzijden afgehandeld, terwijl aan de 20 jaren van de Franse bezetting 17 bladzijden besteed worden.

De waarde van het werk ligt vooral in het overvloedig bronnenmateriaal dat voortdurend wordt aangehaald zowel in de uiteenzetting als in de tien Bijlagen, die samen 54 bladzijden beslaan. Volgens de Inhoudstafel (blz. 277) worden in Bijlage X beslissingen afgedrukt nopens de aangevraagde oprichting van een protestantse parochie en over de verwoesting van de kerk in 1914-18; van dit laatste vindt men echter niets. In tegenstelling met de vrij slordige lijst van werken en bronnen, zijn de personen- en plaatsnamenregisters uitstekend verzorgd, alhoewel de 160 verwijzingen naar de plaatsnaam Passendale geen praktisch nut kan opleveren. Opgeluisterd door een veertigtal foto's en twee kaarten van de bisdommen vóór en na 1559, is dit mooie boek van ons geacht medelid een lofwaardige en vruchtbare poging om het tekort aan historische monografieën over het kerkelijke leven in West-Vlaanderen aan te vullen.

B.J.B.

K. AERNOUDTS, *Waar de rode klaproos bloeit. Een episode uit de Tweede Wereldoorlog. Strijd om de vrijmaking van de linker Scheldemonding. September-oktober-november 1944*. Oostburg, W.J. Pieters, 1972; 8°, 201 p., ill. [met flaptekst van Emile Buysse].

Een goede en spannende studie van een voor onze streek belangrijke episode uit de Tweede Wereldoorlog, die aanvankelijk ver-

want was — dat schijnt de auteur ontgaan te zijn — met de geschiedenis van de versterkte bolwerken rond La Rochelle, Royan en Duinkerke, die respectievelijk pas op 8, 1 en 9 mei 1945 — daags na de Wapenstilstand — ingenomen werden.

Nadat de pogingen om op 13/14 september te Moerkerke over de twee afleidingsvaarten te komen mislukt waren, (Hoofdstuk I, pp. 9-42), bekomt Montgomery de toelating om de snelle opmars van zijn troepen voort te zetten tot in het Ruhrgebied, en de Schelde letterlijk links te laten liggen, waardoor aan de «Schelde pocket» hetzelfde lot zou beschoren geweest zijn als dat van de hogervermelde vestingen. Het mislukken van de operatie *Market Garden* rond Arnhem (17-25 september) betekende het failliet van Montgomery's plan, en leerde de Geallieerden dat hun bevoorradingslijnen veel te lang waren, en dat eerst de haven van Antwerpen, die op 4 september, dank zij het optreden van het Belgisch Verzet, intact in hun handen gevallen was, diende operationeel gemaakt voor de bevoorrading, door het vrijmaken van de zwaar versterkte Schelde-oevers. Het is de geschiedenis van de bevrijding van de linker Schelde-oever vanuit het Oosten (operatie *Swich Back*, 6 oktober - 3 november 1944) die de auteur vanaf zijn tweede hoofdstuk op zeer gedetailleerde wijze, aan de hand van hoofdzakelijk canadese bronnen, behandelt. Naast de vrij technische uiteenzetting van het verloop van de militaire operaties, besteedt hij menige boeiende bladzijde aan het bijzonder harde lot van de burgerbevolking, aan de hand van persoonlijke herinneringen en al of niet gepubliceerde verhalen van ooggetuigen. Spijtig dat de auteur slechts één bladzijde van zijn Nawoord (p. 185) overheeft voor een vluchtige vermelding van de verovering van de rechter Schelde-oever; waarbij hij verzwijgt dat o.m. de Belgische commando's er een niet onaanzienlijke rol hebben gespeeld.

Dit feit naast enkele andere passussen waarin de auteur o.a. betreft dat er geen absolute voorrang verleend werd aan de zuivering van de linker oever (cf. pp. 6, 75), wijzen erop dat hij het belang van de door hem beleefde gebeurtenissen overdrijft, en ze niet 'n hun juist algemeen verband situeert, ook al is de haven van Antwerpen voor de verdere oorlogsvoering *achteraf* essentieel gebleken, vooral tijdens het von Rundstedt offensief.

Het eerste hoofdstuk dat als inleiding bedoeld is, is moeizaam geschreven. Er komen heel wat herhalingen in voor (zoals de «snelle opmars van de Canadezen», pp. 21, 22, 26, 28) en ongelukkige stijlbloemen (zoals het opduiken van ondergedoken jongeren dat bestempeld wordt als een «zeer belangrijk symptoom van het verrottings-

proces in het nazi-imperium», p. 11). Ook de kronologie van de gebeurtenissen (pp. 29-42) is nogal verward. Vanaf het tweede hoofdstuk wordt het verhaal levendig en vlot. Het is een stof die de auteur veel meer beheerst. Het droevige lot van Sluis en de belangrijke toestand van de bevolking te Knokke en in het overstromde gebied van Westkapelle zijn voortreffelijk weergegeven in een nuchter betoog met zin voor revelante details. Zeer terecht worden hierbij de verdiensten van enkele personen in herinnering gebracht.

Vermeldenswaard ook zijn de passages waar de auteur wijst op de nauwelijks verholten verwijten van de burgerbevolking aan haar bevrijders terwille van de nietsontziende beschietingen, en de reactie hierop van één van de Canadezen (p. 191), en deze waar de auteur wijst op de korrektheid en de dienstvaardigheid van sommige Duitse militairen ten opzichte van de bevolking (pp. 189-190), ook de rechtzetting door de Canadezen van een ten onrechte aan de Duitsers toegeschreven oorlogsmisdaad wordt vermeld (p. 140).

Het boek bevat een dertigtal foto's, 4 uitstekende kaarten, een korte bibliografie, en — bibliografische zeldzaamheid — een inhoudstafel *zonder* verwijzing naar de bladzijden.

L. SCHEPENS

Kroniek

PERSONALIA

Hulde A. Schouteet. — Op het einde van het jaar verlaat de h. A. Schouteet, sekretaris van ons Genootschap, wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd het Stadsarchief van Brugge. Vóór en na 1954, toen hij R. Parmentier als archivaris opvolgde, heeft de h. A. Schouteet niet enkel de vorsers in zijn archief op alle mogelijke wijzen geholpen, maar hij heeft het archief beter toegankelijk gemaakt door het publiceren van talrijke inventarissen. Voor dit alles werd hem op 28 oktober 1973 tijdens een academische zitting een verdiende hulde gebracht. Bij die gelegenheid verscheen het «Album Albert Schouteet» met bijdragen die hoofdzakelijk aan de geschiedenis van Brugge gewijd zijn.

ALGEMENE GESCHIEDENIS EN OUDHEIDKUNDE

Licentiaatsverhandelingen te Leuven. — Belangrijke aspecten van de Westvlaamse geschiedenis werden bestudeerd in een aantal licentiaatsverhandelingen die tot stand kwamen aan het departement Geschiedenis van de K.U.L. tijdens het academiejaar 1972-73.

Afdeling Nieuwe Tijd:

G. Decoene, *De magistraat van Roeselare (1740-1780)*. (Promotor: prof. J. Buntinx).

N. Geirnaert, *De Duinbeer Carolus de Visch (1596-1666), historioograaf van de Cistercienserorde*. (Promotor: prof. W. Lourdaux).

J. Monballyu, *De schepenrechtspraak te Kortrijk (1540-1600). Organisatie en bevoegdheid*. (Promotor: prof. J. Buntinx).

C. Romain, *Joannes-Robertus Caimo, XVIe bisschop van Brugge (1754-1775)*, en zijn relaties met de politieke overheid. Bijdrage tot *de geschiedenis van de verhouding tussen Kerk en Staat tijdens de Verlichting*. (Promotor: prof. M. Cloet).

C. Van de Castele, *De schepenen van Tielt. Bijdrage tot de sociaal-economische geschiedenis van de XVIIIe eeuw*. (Promotor: prof. J. Buntinx).

Afdeling Nieuwste Tijd:

M. Hanson, *Taaltoestanden en moedertaalonderricht in het humaniora-onderwijs van het bisdom Brugge tijdens het episkopaat van Bousen en Malou (1830-1864)*. (Promotor: prof. L. Wils).

R. Nuytten, *Geschiedenis, organisatie en werking van de K.A.J. in het arrondissement Kortrijk (1926-1940)*. (Promotor: prof. L. Wils).
 E. Pertz, *De tewerkstelling van Kortrijkzananen in Duitsland (1940-1945)*. (Promotor: prof. L. Wils)

D.V.d.A.

Jan van Eyck. — Meer dan ooit mogen de Vlaamse Primitieven, en inzonderheid Jan van Eyck, zich in wetenschappelijke belangstelling verheugen. De belangrijkste, sinds 1971 verschenen bijdragen over de grootste Brugse schilder mogen hier vermeld worden.

G. Székely, *Van Eyck*. Bukarest, 1971.

A. Ampe, *Homoniemen van Jan en Magriet van Eyck*, in *Jaarboek van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten - Antwerpen*, 1973, 189-192.

J. Snyder, *The chronology of Jan van Eyck's Paintings*, in *Album Amicorum J.G. van Gelder*, Den Haag, 1973, 293-297.

E. Dhanens, *De wijze waarop het Lam Godsaltaar was opgesteld*, in *Genese Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis en de Oudheidkunde*, 22 (1969-1972), 109-150.

E. Dhanens, *Bijdrage betreffende het Lam Godsretabel*, in *Aachener Kunstblätter*, 41 (1971), 101-106.

L. Brand Philip, *The Ghent Altarpiece and the Art of Jan van Eyck*. Princeton, 1971.

E. Dhanens, *The Ghent Altarpiece*. Londen, 1973.

M. Hendrickx, *Vloertegels met opschriften op de luiken met koor en orkest van het Lam Gods retabel*, in *Limburg*, 49, 1970, 240-243.

A. Ampe, *De Jesus-tegels op het Lam Gods*, in *Jaarboek van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten - Antwerpen*, 1972, 19-41.

J. Lejeune, *Jean et Marguerite van Eyck et le roman des Arnolfini*. Luik, 1972.

P. Schabacker, *De Matrimonio ad morganaticam contracto: Jan van Eyck's «Arnolfini» portrait reconsidered*, in *The Art Quarterly*, 35 (1972), 375-398.

A. Ampe, *Aantekeningen bij de Doodstrijd op Jan van Eyck's Arnolfinispiegel*, in *Jaarboek van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten - Antwerpen*, 1973, 193-206.

L. Naftulin, *A note on the iconography of the Van der Paele Madonna*, in *Oud Holland*, 86 (1971), 3-8.

H. Roosen-Runge, *Die Rolin-Madonna des Jan van Eyck. Form und Inhalt*. Wiesbaden, 1972.

G. Künstler, *Jan van Eycks Wahlwort «Als ich can» und das Flügelaltärchen in Dresden*, in *Wiener Jahrbuch*, 25 (1972), 107-127.

E. Hall, *More about the Detroit van Eyck: the astrolabe, the con-*

gress of Arras and Cardinal Alberghi, in *The Art Quaterly*, 34 (1971), 181-201.

P. Schabacker, *Petrus Christus' Saint Eloy: Problems of provenance, sources and meaning*, in *The Art Quaterly*, 35 (1972), 103-120.

Architekt Huib Hoste. — Over H. Hoste (° Brugge 6.2.1881 - † Hove 18.8.1957) verscheen in 1972 een belangrijke studie, geschreven door ir.-arch. M. Smets en uitgegeven door de Nationale Confederatie van het Bouwbedrijf; de titel «Huib Hoste, voorvechter van een vernieuwde architectuur» geeft in één lijn een gans mensenleven weer.

Hoste is eerst in de leer geweest bij de Brugse Stadsarchitekt Ch. Dewulf en nadien bij L. Cloquet aan de R.U. te Gent. Hij is goed bevriend met de bekende Brugse historicus Ad. Duclos voor wie hij o.m. baksteenmaten verzamelt en de zeventien buitentekstplaten tekent voor diens «L'art des façades à Bruges» (1902). Van historische aard zijn ook zijn eerste bijdragen over de architectuur van de huizen te Ieper (in onze *Annales*, 59, 1909, 5-17) en te Brugge; van 1905 tot 1912 laat hij talrijke mededelingen van oudheidkundige aard in onze *Annales* verschijnen. Van blijvende waarde is ook zijn studie «Vlaamsche bouwkunst, baksteenarchitectuur» (eerst verschenen in *De Bouwwereld*, 1917), geschreven gedurende zijn verblijf in Nederland tijdens de eerste wereldoorlog.

In zijn vroegste bouwwerken leunt Hoste nauw aan bij de traditionele architectuur en scheidt een eigen neo-gotiek (Sint-Jozefkliniek en huis Koning David te Brugge, 1910). Maar nog voor de eerste wereldoorlog komt hij in contact met de moderne bouwkunst in Nederland, die hij tijdens zijn vier daar doorgebrachte oorlogsjaren nog beter leert kennen. In 1917 bouwt hij te Amersfoort het Belgisch monument. Na de oorlog keert Hoste vol progressieve ideeën naar België terug. Hij bouwt huizen en woonwijken, en in 1922 te Zonnebeke de eerste moderne kerk in België. In 1928 sticht hij het tijdschrift *Opbouwen*. In de volgende jaren schrijft hij wel talrijke bijdragen over bouwkunst en stedenbouw, maar krijgt daarentegen weinig of geen gelegenheid belangrijke werken te bouwen. Enkele huizen zijn o.m. in Brugge en in de vroegere randgemeenten bewaard gebleven.

Op het einde van zijn leven is Hoste terug tot de oudheidkunde gekomen: in het in 1956 onder zijn leiding door de V.T.B. uitgegeven boek over Damme heeft hij enkele bijdragen geschreven.

Het boek van Smets beschrijft met veel sympathie het leven en het werk van Hoste; het bevat o.m. ook een uitvoerige lijst van zijn

werken, een lijst van zijn publikaties en een — aan te vullen — lijst van publikaties over het werk van Hoste.

L.D.

PLAATSELIJKE GESCHIEDENIS EN OUDHEIDKUNDE

In oude prentkaarten. — Boekjes waarin oude prentkaarten afgedrukt worden, verkopen als zoete broodjes. In de reeks door de Europese Boekhandel (Zaltbommel) uitgegeven, zijn nu ook talrijke Westvlaamse gemeenten verschenen. Ze zijn van zeer ongelijke waarde, zowel wat het aantal foto's (van 38 tot 156) als de documentaire waarde betreft. Tot de best geslaagde boekjes rekenen we die over Brugge, Ieper, Kortrijk en Oostende.

De prentkaarten laten ons een tijdperk zien waarin voetgangers, paarden en wagens de straten beheersen. De typische dorpsgezichten — vele met molens — doen ons beter dan wat ook beseffen wat in de laatste tientallen jaren aan eenvoudige schoonheid teloor gegaan is. In de kustgemeenten zien we ongerepte duinlandschappen waarin de eerste villa's reeds het begin van het einde aankondigen; we zien de vissersboten op het strand en de garnalvissers te paard. (Er blijkt zelfs een volledig gelijke scheepswerf te bestaan in Heist en in De Panne!) Dat de boekjes over De Panne en Knokke tweetalig zijn, vinden we minder geslaagd.

Over Brugge heeft de uitgeverij De Vries-Brouwers (Antwerpen) een gelijkaardig boekje uitgebracht.

L.D.

Oorlogsdagboeken 1914-1918. — In de reeks oorlogsdagboeken over de eerste wereldoorlog in West-Vlaanderen, uitgegeven door ons Genootschap, zagen in 1972, na Rumbek (1962), Dikkebus (1964-1967) en het dagboek J. De Cuyper (1968), twee nieuwe delen het licht. Deel 4 «Oorlogsdagboeken uit de streek tussen Leie en IJzer», samengebracht en ingeleid door L. Devliegheer, bevat oorlogsdagboeken en brieven uit Mesen (ingeleid door H. Peers), Wervik (ingeleid door R. Verbeke), Diksmuide (ingeleid door Th. Hosten) en Poperinge (herdruk uit «De Poperingenaar», 1920-1921). Deel 5 «La vie civile à Comines durant la guerre 1914-1918» werd bezorgd door J.-M. Duvosquel; het bevat dagboeken van pastoor J.-B. Delporte, van een zuster uit het klooster der zusters van Orléans, van mevr. H. Becquart-Ceulenaere en van coadjutor E. Hannicart (in het Nederlands). Beide uitgaven zijn met talrijke onuitgegeven foto's geïllustreerd. Voor 1974 wordt een tweedelige uitgave over Ieper voorzien.

500 jaar Grote Raad. 1473-1973. — Karel de Stoute richtte op 8 december 1473 te Thionville de Grote Raad met standplaats Mechelen op. In de loop van de volgende eeuw zou deze stad tot het juridisch, financieel en geestelijk centrum van de Nederlanden uitgroeien. Daarom mocht de vijfhonderdste verjaardag van deze gebeurtenis niet zonder meer voorbijgaan. De viering geschiedde onder de vorm van een «grandioze» tentoonstelling te Mechelen.

Deze laatste omvat 530 nummers verdeeld als volgt: 300 nummers voor de rechtshistorische afdeling (hoofdzakelijk zegels en archiefstukken), 100-tal schilderijen, waarbij een hele trits klinkende namen zoals een Patinier, Van Cleve, Pourbus, Gossaert, Floris, Bouts, Cranach, Van Orley e.a.; 70-tal nummers sculpturen (hout en albast); een 20-tal tekeningen; een 15-tal handschriften en miniaturen plus een gering aantal voorwerpen van diverse kunstambachten (o.m. tapijten). Deze 530 voorwerpen werden in drie niet al te ruime zalen gestouwd, terwijl in een kleinere zaal uitsluitend archief- en didactisch materiaal werd ondergebracht. Aan de hand van de titel (Grote Raad) zou men kunnen denken met een tematische tentoonstelling te doen te hebben. Niets is minder waar. Het wordt ten andere toegegeven in de inleiding van de katalogus door archivaris-konservator M. Bafcop. Er is inderdaad een rechtshistorische en een kunsthistorische afdeling.

De juridische sektor is alleen toegankelijk (mentaal) voor de rechtshistoricus, die daarbij nog een geoefend paleograaf dient te zijn om zich door de circa 300 nummers grote verzameling van sententiën, tussenvonnissen, mandementen, ordonnantiën, statuten en procedurekwesties heen te worstelen. De gewone bezoeker daarentegen staat voor een totaal vreemde wereld, die hem volledig excludeert. Zelfs de katalogus is geen redplank meer. Waarom 250 archiefstukken van de Grote Raad optassen en de beperkte ruimte hiermede overladen? Er ging meteen een unieke gelegenheid teloor om de gewone burger een juist idee van het belang van deze Grote Raad te geven aan de hand van informatie over de personen, die gedurende 3 eeuwen met de Grote Raad in aanraking kwamen zoals voorzitters, raadsheren, eisers, verweerders, grote processen. We citeren hier het voorbeeld van Arnolfini. Het voorhanden zijnde proces zou aan diepte gewonnen hebben, indien de overige bekende feiten en grafische documenten van de persoon van Arnolfini rond dit archiefstuk waren opgebouwd. Nu vindt men er alleen een verwijzing naar in de katalogus. De rechtshistoricus, die de leiding van dit gedeelte had, heeft er alleen zijn wereldje in overgebracht. Alleen de specialist heeft er iets aan. Dat men zich te Mechelen hiervan terdege bewust

was, bewijst het bestaan van een kunsthistorische afdeling. Was het juridische te droog en te gespecialiseerd, geen nood, men zou het publiek met de rest lokken. En die rest moest — volgens de woorden van de heer Bafcop in de inleiding van de katalogus — een overzicht geven van het kunst- en cultuurbeleven in West-Europa tijdens de 15e en 16e eeuw. In deze grenzenloze artistieke oceaan zijn de inrichters jammerlijk verdronken.

Reeds na het bezoek aan de eerste zaal vraagt men zich af welke leiddraad bij de samenstelling werd gevolgd. Voor een aandachtige bezoeker wordt het snel duidelijk dat de tentoongestelde voorwerpen niet de minste samenhang vertonen en ieder overzicht missen.

Neemt men bv. de beeldhouwkunst; abstraktie gemaakt van het materiaal afkomstig uit Boergondië, treft men er hoofdzakelijk Brabants werk aan (Antwerpen, Mechelen en Brussel) met tussendoor een Noordnederlandse en een toevallige Noordfranse skulptuur (circa 1500). Is dit het gevolg van een beredeneerde samenstelling of was men «toevallig» in staat deze voorwerpen in bruikleen te krijgen? Verder ligt het voor de hand dat men zich afvraagt of in een megalomanische Mechelse visie Brabant misschien gans West-Europa voorstelt. Dezelfde opmerking geldt voor de handschriften en miniaturen. Al het gepresenteerde materiaal houdt verband met de Orde van het Gulden Vlies. Nu weet men wel dat deze Orde uit dezelfde Boergondische periode stamt als de Grote Raad. Maar, om hiermede de ganse West-Europese miniatuurkunst te benaderen, daarvoor is het materiaal toch uiterst minimaal. Ook schilderkunst en grafiek lijden aan dezelfde ziekte. En waarom — als men toch zo'n ruime visie aan deze tentoonstelling wilde geven — wordt niet gesproken over het ontstaan van de boekdrukkunst en het humanisme met Erasmus? Hierover wordt geen woord gerept.

Al heeft men in deze tentoonstelling de Grote Raad tot een saai materie teruggebracht, West-Europa op Brabantse schaal herleid, de tentoonstelling zelf — door het ophopen van 500 voorwerpen in een te beperkte ruimte — tot een 18eeuws rariteitenkabinet omvormd, toch kan men niet negeren dat er minstens 100 redenen zijn om deze te bezichtigen. Er zijn inderdaad — los van ieder verband gezien — een aantal merkwaardige stukken aanwezig. We wijzen bv. op de portrettengalerij van de Boergondische hertogen (zowel pikturaal als grafisch), hun hovelingen en de Habsburgse vorsten. Deze portretten krijgen door hun realistische uitbeelding een ongemeen expressieve kracht zoals in Strigels portret van Maximiliaan I. De ruwe bonkigheid van dit gelaat steekt schril af tegen de verfijnde trekken van een Filips de Goede. Zelfs zonder geschiedenisboek is het ge-

makkelijk vast te stellen dat met deze persoonlijkheid de Nederlanden onder een nieuwe dynastie zijn terecht gekomen. Alleen al om deze schilderijen en etsen is de tentoonstelling een bezoek waard. Daarbij is er een goede katalogus voorhanden aan de prijs van 250 fr. O.M.

Tentoonstelling te Keulen. — «De Hanze in Europa als brug tussen de West-, Noord- en Oosteuropese markten van de 12de tot de 17de eeuw» is het thema van een indrukwekkende tentoonstelling die van 9 juni tot 9 september 1973 in de Keulse *Kunsthalle* gehouden wordt. Uiteraard staat de economische geschiedenis van de Westerse Middeleeuwen er centraal, maar ook voor de rol van de Hanze in de politiek en de cultuur is grote aandacht opgebracht.

De evolutie van het vervoer- en handelswezen vanaf de Vikingertijd tot de 17de eeuw wordt weergegeven door maquettes van schepstypen, een model op schaal 1/5 van de in 1962-1965 te Bremen geborgen kogge, scheepsuitrusting en -bewapening, documenten omtrent haven en verkeer en een rekonstruktie van een 15de-eeuws Hanze-warenhuis. Archiefstukken en muntvondsten illustreren welk groot deel van Europa door de kooplieden van de Hanze bestreken werd. Het leven in een middeleeuwse havenstad wordt opgeroepen aan de hand van stadsplannen en -gezichten, kledij, drink- en eetgerei. Een 16de-eeuwse woonkamer en interieur van een koopmanskantoor tonen de huizen waarin de Hanze-kooplui leefden, enkele portretten en kunstvoorwerpen hun hang naar luxe en rijkdom. Tenslotte wordt de aanwezigheid van de Hanzeaten in hun kantoren (Novgorod, Brugge, Londen en Bergen) en faktorijen in het buitenland belicht. Het aandeel van Brugge, buiten het Rijksgedebied de belangrijkste Hanze-nederzetting, blijkt uit enkele oorkonden (13 september 1208, 24 maart 1252 in 15de-eeuws cartularium, 14 november 1309 en 6 september 1486), overeenkomsten tussen Hanzeaten en Brugse instellingen (4 augustus 1411, 8 maart en 22 oktober 1486), een rekeningenboek van Johannes Plige, een te Brugge verblijvend koopman uit Koningsbergen (1391-1399), een «leidraad» voor Duitse kooplui te Brugge (1500), de sleutel van de «kist met de gewichten der Oosterlingen» uit het Hanze-kantoor aldaar (1347) en een 16de-eeuwse tekening van het Hanze-of Oosterlingenhuis.

De inventaris *Hanse in Europa - Brücke zwischen den Märkten - 12. bis 17. Jahrhundert* (Keulen, 1973, 432 pp.) biedt naast een summere beschrijving van de tentoongestelde stukken een wintigtal bijdragen op economisch- en kunsthistorisch gebied. De hele realisatie is vakkundig opgezet en geeft een goed beeld van wat eens een machtig handelsverbond was. P. Soetaert

Kunst bij de Norbertijnen. — De tentoonstelling «De glans van Prémontré», gehouden in het mooie kader van de Parkabdij te Heverlee, toonde oude kunst uit de Norbertijnerabdiën in de Nederlanden. In 1120 begon Norbertus van Gennepe te Prémontré (in de streek van Laon) de stichting van zijn eerste klooster. In korte tijd was de orde ook in de Nederlanden doorgedrongen, o.a. Floreffe (1121), Antwerpen St.-Michiels (1124), Park (ca. 1125), Grimbergen (1128), Middelburg (ca. 1128), Tongerlo (ca. 1130), Averbode (1134-1135), Veurne St.-Niklaas (ca. 1135), Ninove (1137), Drongen (1138). Aan de hand van archivalia, handschriften en allerlei kunstwerken uit Norbertijnerabdiën en uit parochiekerken door deze abdiën bediend, wordt het roemrijke verleden van de orde belicht. De katalogus bevat naast een uitvoerige beschrijving van 402 nummers, verscheidene historische en kunsthistorische studies over de Norbertijnen in de Nederlanden.

Abdiën in Oost-Vlaanderen. — «Pretiosa uit oude abdiën» was de titel van een kleine, maar goed geslaagde tentoonstelling over de oude abdiën in Oost-Vlaanderen, die alle verdwenen zijn; de tentoonstelling had plaats in de «jonge» abdij van Dendermonde, in 1837 gesticht door de laatste monniken van de Benediktijnerabdij van Affligem. De 179 nrs. tellende katalogus (kunstvoorwerpen, handschriften, archivalia) geeft een blijvend beeld van monastiek Oost-Vlaanderen.

Drinken. — Onder de titel «Drinken 'n het verleden» loopt van 9 juni tot 5 augustus 1973 in het Stedelijk Museum te Leuven een tentoonstelling gewijd aan de geschiedenis van de drankcultuur in de Nederlanden tot de 18de eeuw. Met archivalia, kunstvoorwerpen, penningen en allerlei voorwerpen wordt de activiteit van de brouwers, de wijnbouwers, de drankslijters, de bier- of wijnnuitdragers en de kordewagenaars, de kuipers, de pottenbakkers en de tinnenpotgieters opgeroepen. Uit het graafschap Vlaanderen ziet men een gildepenny van de Brugse kuipers (1532) en een draagteken met St.-Arnoldus van de Gentse brouwers (1628). Het thema van het drinken in de kunst wordt geïllustreerd aan de hand van schilderingen, miniaturen, prenten, beeldhouwwerken, edelsmeedwerk en wandtapijten. Opvallende kunststukken zijn: het Gentse getijdenboek voor een lid de familie Louthe (4de kwart 15de eeuw), drie Brugse zilveren bekers van Loys van Nieuwerkerke (1ste kwart 17de eeuw) en een Brugs wandtapijt dat de wijnoogst voorstelt (1664). Voorts wordt een (onvolledig) overzicht gegeven van het vanaf de prehistorie tot de 18de eeuw gebruikte drinkgerei. Speciale aandacht gaat

ook naar de geschiedenis van het drinken in het Leuvense studentenleven. Tenslotte werden nog een kuiperswerkplaats, een brouwerij en een 19de-eeuwse herberg en studentencafé gereconstrueerd. De inventaris *Drinken in het verleden* (Leuven, 1973, 238 pp. en XLVIII pl.) bevat o.a. een interessant overzicht van de geschiedenis van de wijn en het bier in onze streken door prof. R. Van Uytven.

P. Soetaert

D. Martens-Boekdrukkunst. — De «Dirk Martens tentoonstelling» (Aalst, 1 september - 31 oktober 1973) en «De vijfhonderdste verjaaring van de Boekdrukkunst in de Nederlanden» (Brussel, 11 september - 27 oktober 1973) zijn twee voortreffelijke tentoonstellingen die elkaar aanvullen. De eerste in het stemmige gebouw van het Oud Hospitaal te Aalst, had een monografisch karakter: leven en werk van de eerste Vlaamse humanist-drukker, in zijn Aalsters milieu; de tweede in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, gaf een bijzonder boeiend overzicht van de overgang van het scriptoraal boekbedrijf naar het gedrukte boekbedrijf, en het tijdelijk samengaan van beide. Zoals meer bij dergelijke tentoonstellingen waren zij een aanleiding tot het samenstellen van degelijke katalogi, waarbij de eerste naast een biografie een complete bibliografie geeft van het werk van Martens, de tweede uitgegroeid is tot een echte *Summa* (zo maar eventjes XXIV + 587 p. + 147 platen) met een volledige beschrijving van de handschriften, prototypografieën, blokboeken, en wiegedrukken die hier werden gepresenteerd, maar ook met telkens een uitvoerige nota over de drukkersateliers in de Nederlanden, hun lokaliserings, de gebruikte techniek, de aard van hun publicaties en andere kenmerken.

Vanzelfsprekend werd aldus de hele humanistische beweging in de Nederlanden vanuit haar publicaties belicht.

In het geheel van deze tentoonstelling namen drie brugse ateliers een opvallende plaats in: vooreerst William Caxton die te Brugge zowel het eerste Franse als het eerste Engelse boek drukte; Colard Mansion die men zonder overdrijven als eerste drukker van luxeboeken kan bestempelen — reeds in 1476 verlicht hij een uitgave van Boccaccio met voortreffelijke kopergravures —; en Johannes Brito, die men jarenlang, ten onrechte, als uitvinder van de boekdrukkunst bestempeld heeft.

Naast de eigenlijke Dirk Martenstentoonstelling was in het Belfort te Aalst ook een pedagogisch-voorbeeldige tentoonstelling ingericht over de geschiedenis van de fixatie van de menselijke kennis vanaf het oudste schrift tot de meest moderne media als microfilm

en computerschijf. Het grootste probleem bestond er in midden de vloed van schoolgaande jeugd, toch een glimp op te vangen van het tentoongestelde materiaal. Spijtig genoeg werd van deze tentoonstelling — die het verdiende — geen catalogus opgesteld. L.S.

Tentoonstelling 1914-1918. — Ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van de opening van het Legermuseum (22.7.1923) had in dit museum een tentoonstelling plaats getiteld «Koning Albert en zijn soldaten». Van de inleidende studies in de katalogus vermelden wij vooral de bijdrage «Over de iconografie van Wereldoorlog I in België» door conservator J. Lorette die ook de 144 nrs. tellende katalogus (kunstwerken, soldatenkranten, foto's) samenstelde.

Vichte. — Op 22 september 1973 vond te Vichte de inhuldiging plaats van het nieuw gemeentelijk cultureel centrum in de mooi gerestaureerde romaans-gotische Sint-Stefanuskerk.

Museum voor Volkskunde te Brugge. — Op 29 juni werd te Brugge het nieuw Stedelijk Museum voor Volkskunde geopend. Het museum is ondergebracht in de grotendeels herbouwde godshuizen van het schoenmakersambacht in de Balstraat, mooi gelegen in de nabijheid van de Jeruzalemkerk, de Rolweg en de Carmersstraat. In drie huisjes wordt onderscheidelijk een oude keuken, een kruidenierswinkel en een herberg ondergebracht; in de drie overige zalen worden volkskundige voorwerpen tentoongesteld. Door de overname van het museum van de Bond van de Westvlaamse Folkloristen, waarvan Magda Cafmeyer de laatste conservatrice was, bezit de stad Brugge thans een mooie basis om o.l.v. conservator Dezutter een wetenschappelijk volkskundemuseum verder uit te bouwen.

Nieuwe molen te Oostvleteren. — De houten staakmolen van Gijverinkhove werd in 1963 aan burgemeester R. Demeester uit Oostvleteren verkocht. In 1973 werd de molen naar zijn nieuwe standplaats, aan de kruising van de weg Oostvleteren-Westvleteren en de baan Ieper-Veurne, overgebracht; op 9 oktober plaatste een kraan het molenhuis op de reeds eerder opgebouwde standaard.

Harelbeke. — Op 8 oktober 1973 begon de afbraak van het oude stadhuis te Harelbeke. Eens te meer moeten kunst en cultuur wijken voor allerlei andere factoren! Het oudste gedeelte van het stadhuis, daterend uit 1764, is niet enkel op zichzelf een belangrijk monument, maar ook de ligging langs de brede verkeersweg — eens omzoomd door mooie 18de- en 19de-eeuwse huizen — in het zicht van de klassicistische Sint-Salvatorskerk, was waardevol. Niet treuren;

het gemeentebestuur laat weten dat de sloping zal gevolgd worden door een heropbouw...

Hij komt van Kanegem. — Op zondag 16 september 1973 was Kanegem in feest; duizenden vulden het centrum van de gemeente waar oude beroepen (koordendraaiers, wever, kantwerksters, vlasbewerkers, pottbakker, smid, koperslager, lattenkliever, schoenmaker, schareslijper, dorsers, spinsters, stoel- en mandenvlechter, klompenmaker) terug levend werden, volksspelen (kruisboogschieten, schieten op de liggende wip, vogelpik, kallestekken, mastklimmen, kaarten, bollen, hanegevecht), muzikanten en volksdancers voor de ontspanning zorgden. Er werden slijtpap opgediend en tarweboterhammen uitgedeeld; 's avonds werd het varken geslacht.

Het was merkwaardig om zien hoe oud en jong zich omheen de oude ambachtslui verdrongen: de ouderen om nog eens datgene te zien waartussen ze vroeger geleefd hebben, de jongeren om de zoveel gehoorde handvaardigheid met eigen ogen te aanschouwen. Hopelijk wordt dit heemkundige feest een traditie, even bekend als de Breugelfeesten in het nabijgelegen Wingene.

Oorkonde gezocht. — In het tijdschrift *La Flandre* van 1869-70, III, wordt een oorkonde afgedrukt die door Filips van de Elzas op 4 september 1166 aan de abdi van St.-Pieters te Lo verleend werd. Voor deze uitgave heeft de auteur, W.H. James Weale, het origineel gebruikt dat toen in privaat bezit was. Thans is deze oorkonde niet meer voorhanden; zij zit althans niet onder de oorkonden van het chartarium van deze abdi.

Weet iemand van onze leden of het origineel nog bestaat, en zo ja, waar het zich bevindt? Inlichtingen dienaangaande kunnen overgemaakt worden aan prof. dr. A. Verhulst, Blandijnberg 2, 9000 Gent.

Boekenschouw

Bibliografie voor de geschiedenis
van het oude graafschap Vlaanderen
en de provincie West-Vlaanderen
1972-1973

(1 oktober - 31 augustus)

Voor de regels, die bij de samenstelling van deze Bibliografie werden gevolgd, zie *Hand. Em.*, LXXXVIII (1951) 172.

Aan de Bibliografie hebben meegewerkt: L. Danhieux, A. de Schietere de Lophem, L. Devliegher, N. Huyghebaert, B. Janssens de Bisthoven, H. Platelle, A. Schoutet, J. Six, D. Cracco, J.M. Duvosquel en J. Mertens, aan wie de leiding werd toevertrouwd.

I. HULPWETENSCHAPPEN

1. Bibliografie, Inventaris en Kataloog.

1. J. Dhondt, R. Van Eenoo, A. Scufflaire, J. Bovesse, M.E. Dumont, E. Hélin, R. Petit, D. Van Derveeghde, W. Prevenier, L. Danhieux, C. Triaille-Closset, M.J. Tits-Dieuaide, J. Verhelst, U. Vermeulen, J. Hannes, M.L. Warnotte, H. Gaus, E. Witte, L. Kongs, *Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1971 - Bibliografie van de Geschiedenis van België, 1971*. - BTFG., L (1972) 1145-1240.
2. J. Dhondt, J. Art, M. Baelde, H. Balthazar, W. Blockmans, J. Boon, W. Brulez, M. Bruwier, H. Coppejans-Desmedt, J. Craeybeckx, J. De Belder, Th. de Hemptinne, S.J. De Laet, A. Deprez, P. Deprez, D.E. Devreese, J. Everaert, H. Gaus, J. Hannes, M. Heyse, L. Kongs, J. Mertens, Ph. Muret, W. Prevenier, E. Scholliers, G. Trausch, Y. Vanden Berghes, C. Vandenbroeke, M. Vandermaesen, J.P. Van der Meiren, W. Vanderpijpen, D. Van Derveeghde, R. Van Eenoo, A. Van Elslander, J. Verhelst, A. Verhulst, E. Voordeckers en E. Witte, *Bulletin critique d'histoire de Belgique et du Grand-Duché de Luxembourg 1971-1972*. Gent, 1972. IX + 395 blz.
3. J. Bartier, C. Deruelle, G. Despy, J.-M. Duvosquel, J. Gotovitch, H. Hasquin, J.-J. Hoebanx, G. Kurgan-Van Hentenrijk, M. Lefevre, Ph. Moureaux, A. Uyttebrouck, L. Viré, J. Willequet, L. Zylbergeld, *Bulletin d'histoire de Belgique 1970-1971*. - RN., LIV (1972) 215-245 en 329-348.
4. L. Moereels, *Literatuuroverzicht 1972*. - OGE., XLVII (1973) 64-121.

Voor de studie der Nederlandse Vroomheid; 582 nrs.

5. H. De Schampelaire, E. Witte en F.V. Borné, *Bibliografische bijdrage tot de Geschiedenis der Belgische Vrijmetselarij 1798-1855 - Essai bibliographique relatif à l'histoire de la Franc-Maçonnerie belge 1798-1855*. Leuven, Aureliae Scientifica, 1973. 198 blz.
6. J. Mertens, L. Danhieux, A. De Schietere de Lophem, L. Devliegheer, N. Huyghebaert, B. Janssens de Bisthoven, H. Platelle, A. Schouteet, J. Six, D. Cracco, J.M. Duvosquel, *Boekenschouw. Bibliografie voor de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen 1971-1972*. - Hand. Em., CIX (1972) 283-328.
7. K. Maddens, *Bibliografie 1971-1972 van de Geschiedenis, Taal- en Volkskunde in het Kortrijkse*. - LG., XIV (1972) 443-463.
8. A. Bousse en D. De Stobbeleir, *Bibliographie des archives en Belgique. Bibliografie van het archiefwezen in België*. - ABB., XLII (1971) 540-553, XLIV (1973) 392-405.
9. R. Roemans & H. Van Assche, *Bibliografie van Stijn Streuvels. Werk in boekvorm*. Antwerpen-Utrecht, Uitgeverij «De Nederlandsche Boekhandel», 1972, 8°, 248 blz.
10. A. Viaene, «Den Troost der Armen». *Bibliografische verkenning van een populair remedieboek.1702-1930*. - B., LXXIV (1973) 129-138.
11. O. Mus, *Inventaris van het archief van de Commissie van Openbare Onderstand Ieper. Oud Regime zonder de oorkonden*. Bijdragen tot de geschiedenis van de liefdadigheidsinstellingen te Ieper, volumens XI. Ieper, z.n. (C.O.O.) 1972. In 8°, 415 blz. + ill.

Omvat ontleding van 1542 documenten over wezen en werking van 19 instellingen van openbaar nut. De inleiding (blz. 5-58) van dezelfde auteur behelst een kritisch historische benadering van de economische structuren te Ieper over het bewust tijdvak tot inschakeling van de behandelde instellingen.

J.S.

12. E. Warlop, *Wat kan ik vinden over Izegem-Emelgem in het R.A.K. ?* - TM., XIII (1973) nr. 1, 43-52.
13. J. Pycke, *Documents relatifs à la Verge des XIII paroisses (Châtellenie de Courtrai) reposant aux archives du Chapitre cathédral de Tournai*. - GOK. Hand., n.r., XXXVIII (1971) 194-221.
14. R. Haelwijn, *Inventaris van het modern archief der stad Torhout. Franse en Hollandse Tijd*. Torhout, z.j. 24 blz.
15. R. Jolin, *L'inventaire des chapelles de pierre bleue du Hainaut*. Metz, z.d., chez l'auteur, 25 rue du Cambout. 60 blz. 15 FF.
16. C. Vleeschouwers en M. Vleeschouwers-Van Melkebeek, *Regesten der cartularia van het bisdom Doornik (Rijksarchief Doornik, cartularia 68-75) (Stein, 3910-3916)*, I. *Cartularium 75*. - ABB., XLIII (1972) 655-709 en XLIV (1973) 170-220.
17. L. Mees, *Oude drukken in Belgische Rijksarchieven*. - ABB., XLIII (1972) 20-26.
18. R. Dewulf, *Huwelijkskontrakten 1739-1754*. - VS., IX (1973) 281-288.

Te Brugge.

19. C. Devyt, *Onze windmolens in 1972*. B., LXXIII (1972) 332.

20. J. Weyns, *Beknopte gids van het Vlaamse Openluchtmuseum in het Limburgse Provinciedomein Bokrijk*. Beringen, Drukkerij Peeters, 1973⁵. 44 blz. met 36 tekeningen en een plan.
Gebouwen uit West-Vlaanderen: Oostvleteren, Vinkem, Leisele, Beveren-aan-de-IJzer, Proven, Lo, Loppem, Zuienkerke, St.-Rijkers, Lampernisse, Kortemark, Ingelmunster.
21. L. Schepens, *Centrale Kranten- en Tijdschriftencatalogus van West-Vlaanderen*. Brugge, 2e herw. uitg., 1971, VIII + 379 blz.
22. L. Schepens, *Westlandrica. Keuze uit de onderwerpscatalogus van de Provinciale Bibliotheek en Cultuurarchief te Brugge*. Brugge, Provincie West-Vlaanderen, 1972, 4°, 456 blz. (475 fr.).
23. *Livres illustrés*, exposition de la Bibliothèque municipale de Lille (décembre 1972 - janvier 1973). 80 blz. (ronéo).
Présentation de manuscrits enluminés et de livres ornés de gravures provenant de la Bibliothèque municipale de Lille.
H.P.
24. *Hanse in Europa. Brücke zwischen den Märkten 12.-17. Jahrhundert*. Ausstellung des Kölnischen Stadtmuseums 9. Juni - 9. September 1973, Kunsthalle Köln. Catalogus, Keulen, 1973, 432 blz., ill.
25. *Op de rede, het leven aan de waterkant in de Europese havens*. - Catalogus tentoonstelling Stadsfeestzaal Antwerpen 14.7-16.9. 1973. Antwerpen, 1973, 94 blz., ill.
26. B. Dewilde, *Tentoonstelling «Vier eeuwen kant»*. Kortrijk, Generale Bankmaatschappij, 1973. In 8°, 20 blz.
213 nummers.
27. *Pretiosa uit oude abdijen* (Tentoonstelling kunstvoorwerpen, handschriften en archiefstukken uit de voormalige abdijen van Oost-Vlaanderen, Dendermonde, 1973). Kataloog, 78 blz., ill.
28. A. Hoste, G. Michiels en F. Vromman, *350 jaar Sint-Godelieveabdij (te Brugge)*. Kataloog van de tentoonstelling. 6-31 mei 1973. Brugge, Sint-Godelieveabdij, 1973, 53 blz.
29. *Schatten voor Brugge. Catalogus tentoonstelling Stedelijke Musea Brugge. Aanwinsten 1966-1972*. 158 blz., ill.
30. G. Michiels, *Catalogus retrospectieve tentoonstelling Jules Fonteyne. Groeningemuseum 12 mei - 17 juni 1973*. Brugge, Stadsbestuur, 1973, 49 blz. + ill.
31. P. Debrabandere, *Het kunstbezit van het Kortrijkse begijnhof*. - LG., XV (1973) 49-62.
32. A. Pauwels, *Aanwinsten Museum voor Oudheden. Kortrijk 1970-1971*. - LG., XIV (1972) 432-438.
33. *Jacob van Maerlant's Der naturen bloeme. Tentoonstelling*. Utrecht, Instituut De Vooyo, 1970, 4°, 75 f., ill. (Naar de letter, 4).

2. Paleografie, Diplomatiek, Handschriften en Epigrafie.

34. F.L. Ganshof, *Problèmes de critique textuelle soulevés par le polyptique de Saint-Bertin*. - Atti del II Congresso internazionale della Società italiana di storia del diritto 1967. Florence, 1971. 17 blz. (overdruk).

35. N. Huyghebaert, *L'abbé Rumold de Bergues, auteur de la Vie interpolée de S. Winnoc ?* - RHE., LXVIII (1973) 5-28.
36. A. Welkenhuysen, *Benedicti Regula Belgice. Over bibliografie van Benedictus-vertalingen en oude drukken van de «Regel» in het Nederduits.* - Zetesis. Bijdragen op het gebied van de klassieke filologie, filosofie, byzantinistiek, Patrologie en theologie door collega's en vrienden aangeboden aan Prof. Dr. Emile De Strycker, Antwerpen-Utrecht, 1973, p. 396-416.
37. W.L. Braekman, *Early broadside Ballads in the University Library in Ghent.* - Quaerendo, XXV (1972) 109-121.
38. W.L. Braekman & G. Dogaer, *Laatmiddelnederlandse pestvoorschriften.* - KVA.VM., 1972, 98-122.
Met ondermeer een beschrijving van het Parijse hs. uit de verzameling van Lodewijk van Brugge.
39. G. Liefstinck, *Lambert de Saint-Omer et son Liber Floridus, Miscellanea in memoria di Giorgio Cencetti, Turijn, Bottega d'Erasmus, 1973.*
40. G.I. Liefstinck, *Een handschriften-filiatie van vier eeuwen. De Liber Floridus van Lambert van Sint-Omaars, 1120-1512.* - Tijdschrift van de Vrije Universiteit te Brussel, VIII (1965-66), 69-82, ill.
41. J. Yperman, *De Medicina. Naar het Middelnederlands hs. 15.624-41 (14e eeuw) uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel.* Uitg.: L. Elaut. Gent-Leuven, Story-Scientia, 1972, 8°, 151 p., ill.
42. A. Godin, *Spiritualité franciscaine en Flandre au XVIe siècle. L'Homélaire de Jean Vitrier. Texte, étude thématique et sémantique.* (Travaux d'humanisme et Renaissance, 116). Genève, 1971, XV - 274 pp., ill.
43. A. Viaene, *Judocus Clichthove van Nieuwpoort. Zijn sermoen over de pestziekte in diëtse versie.* - B., LXXIII (1972) 343-347.
44. J.G. De Brouwere, *Het Romeins dagboek van Polydore De Brouwere.* - LG., XV (1973) 169-188.
Kortrijk 1840-1918.
45. G. Dogaer, *Miniature flamande vers 1475-1485. A propos de trois ouvrages récents.* - Scriptorium, XXVI (1972) 97-104.
46. G. Dogaer, *Miniatures flamandes ajoutées à une «Légende dorée» enluminée en France.* - Revue des archéologues et des historiens d'art de Louvain, IV (1971) 155-163.
Hs. 9282-85 van de Kon. Bibliotheek Brussel; was in 1485 in het bezit van Filips van Kleef.
47. M. Debaere, *Bewaarde Grafschriften van het Geslacht «van Carnin».* - Het Gebied van Staden III (1973) 58-72, ill.

3. Aardrijkskunde, Onomastiek, Voorgeschiedenis en Taalkunde.

48. E. Desjardins, *Géographie historique et administrative de la Gaule romaine. Paris, 1876-93.* Bruxelles, Culture et Civilisation, 1968, 4 vol., 4e. (Impression anastatique).
49. F. Lentacker, *La frontière franco-belge. Etude géographique des*

effets d'une frontière internationale sur la vie de relations. Thèse présentée devant l'Université de Paris IV le 13 janvier 1973. Lille, Service de reproduction des thèses, 1973. In - 8°, 656 blz., 90 afb.

50. Ph. Vandermaelen, *Dictionnaire géographique de la Flandre Occidentale.* Bruxelles, 1836. Bruxelles, Culture et Civilisation, 1970, 8°, IV-237-121 p. (Impression anastatique).
51. A. Verhoeve, *Bodem en landschap in centraal West-Vlaanderen. Een historisch-geografische studie van de gemeenten Lichtervelde, Snellegem en Werken op grond van terreinstudie, bodemkaart en landboeken.* Gent (Rijksuniversiteit, Faculteit der Wetenschappen) 1972. In 4°, 167 + 46 ongen. blz. + plannen. Gestencil.
Verhandeling tot het behalen van de graad van doctor in de Wetenschappen (groep Aardrijkskunde).
52. K.J.J. Brand, *Bijdrage tot de historische geografie van Oost Zeeuws-Vlaanderen.* - De Vier Ammachten, Hulst (Jaarboek 1970-1971) 32-72.
53. B., *Beschermde landschappen in West-Vlaanderen.* - B., LXXIV (1973) 183-184.
54. R. Boterberge, *Het landschap bewesten de Gentele.* Blankenberge, 1972. 72 blz., ill.
55. D. Verstraete, *Het Sijseelse Veld.* - Ons Heem, XXVII (1973) 105-107.
56. W. Vlassenbroeck, *De ruimtelijke standplaatsverklaring van de Oost- en Westvlaamse fabrieksnijverheid (II).* - WT., XXXI (1972) 129-140.
57. A. Levi & M. Levi, *Itineraria victa. Contributo allo studio della Tabula Peutingeriana.* Roma, «L'Erma», 1967, 4° 253 p., ill. (Studi e Materiali del Museo dell' Impero Romano, 7).
58. J.C. Visser, *De waarde van de stedenatlas van Jacob van Deventer voor de topografie van de laat-middeleeuwse stad.* - Beiträge zur Wirtschaft- und Stadtgeschichte. Festschrift für Hektor Ammann, Wiesbaden, 1965, blz. 116-123, ill.
59. J.C. Roucloux, *L'établissement de la carte topographique belge au 1/25.000.* - La Géographie, 1971, 153-164, ill.
60. A. Buvé, *De Italiaanse Kartografie in de XVIe eeuw en de Mercatorverzameling.* - Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, LXXV (1972) 145-153.
61. J. De Smet, *Een onbekende gedrukte kaart van de wateringgen van De Broek en van Zuid- en Noord-Over-de-Lieve.* - RPT., XIII (1971) 134-136.
62. Chr. P. Goemaere, *Les Flamands que Vasco de Gama découvrit en Inde.* - Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique, 112 (1972) 259-263.
63. H. Sedze, *Journal d'un pèlerin de Bruges à Saint-Jacques de Compostelle.* - Revue régionaliste des Pyrénées, 187-188 (1970) 163-168.
Reisverhaal (1789) van Jean-Pierre Racq, een Brugge-ling van twintig jaar. Hij heeft de Spaanse hospitalen opgetekend, waar het eten kosteloos en degelijk was.
64. C.B., *Halverwege Vlaanderen-Rome. Een Tirols «Nazareth» op de Fernpass-route.* - B., LXXIV (1973) 72.
65. F. Debrabandere, *Persoonsnamen, studie en migratie. De her-*

- komstnamen in de kasselrij Kortrijk. 1350-1400.* - Naamkunde, IV (1972) 134-149.
66. F. Debrabandere, *Literatuurnamen in de kasselrij Kortrijk, 1300-1428.* - Ons Heem, XXVII (1973) 43-46.
67. V., *Persoonsnamen in Veurne-Ambacht in 1423.* - B., LXXIII (1972) 292.
68. A. Ovaere, *Doopnamen in Zwevegem van 1400 tot 1800.* - LG., XIV (1972) 419-428.
69. A. Huysentruyt, *De naam Derveaux.* - LG., XV (1973) 261-264.
70. J. De Langhe, *Toponymica uit de Kuststreek. Meunikerede.* - B., LXXIII (1972) 293-294.
71. A. Ryserhove, *Vierbonderd plaatsnamen te Beernem (Vijfde reeks).* - BB., VI (1972) 45-103.
Cfr. Boekenschouw Hand., Em., CVII (1970) nr. 53.
72. P. Van Munkenhove, *Beverse toponiemen.* - Kontakt. Informatieblad bestemd voor de bevolking van Beveren-Leie, nr. 2 (dec. 1971) 22-28.
73. M. Coornaert *Oude en nieuwe plaatsnamen te Knokke-Heist.* - RPT., XV (1973), 69-72.
74. A. Bonnez, *Stavelse toponiemen.* - Ons Heem, XXVII (1973) 40-42.
75. F. Nackaerts, *Westvlaamse kruistoponiemen volgens K. De Flou.* - Ons Heem, XXVII (1973) 75-79.
76. Ch. Piétri, *Recherches archéologiques récentes dans les régions septentrionales de l'Empire.* - RN., LV (1973) 45-50.
77. Ph. Despriet, *Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1972.* - LG., XV (1973) 243-258.
78. M. Dewulf, *Archeologische vondsten in het Land van Waas.* - Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, LXXV (1972) 259-266.
79. M. Cabal, *Le site archéologique d'Ardres (Pas-de-Calais).* - RN., LV (1973) 17-28.
80. J. Mertens, *Oudenburg, Romeinse legerbasis aan de Noordzeekust.* - Archaeologicum Belgii Speculum, 4. Brussel, 1972. 35 p.
81. J. Viérin, *Gallo-Romeinse brandgraven te Marke en Harelbeke.* - GOK. Hand., XXXVIII (1971) 295.
82. F. Meex & J. Mertens, *Een Gallo-Romeinse tempel te Velzeke (Zottegem).* - Archaeologia Belgica, nr. 142.
83. A. van Ruymbeke, *L'Aphrodite anadyomène du Musée de Mariemont dite «Venus de Courtrai».* - GOK. Hand., XXXVIII (1971) 222-235.
84. Ph. Despriet, *Gallo-Romeinse prismafles uit Kortrijk.* - LG., XIV (1972) 429-431.
85. A.G. Homblé, *Nog over Terra Sigillata.* - B., LXXIII (1972) 349-350.
86. S.J. De Laet, *Twee bijlen uit Grand-Pressigny-Vuurstein gevonden in Oost-Vlaanderen.* - Zetesis. Bijdragen op het gebied van de klassieke filologie, filosofie ... door collega's en vrienden aangeboden aan Prof. Dr. Emile De Strycker, Antwerpen-Utrecht, 1973, p. 597-601, ill.
In 1971 gevonden te Eke.
87. M. Desittere, *De bronzen bijlen uit Waasmunster.* - Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, LXXVI (1973) 7-13.

88. M. Desittere, *Nogmaals over Wase bronzen bijlen*. - *Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas*, LXXVI (1973) 137-144.
89. R. Mantou, *Actes originaux rédigés en français dans la partie flamingante du comté de Flandre (1250-1350). Etude linguistique*. Liège, 1972, in-8°, 549 p. (*Mémoires de la Commission royale de toponymie et de dialectologie*, 15).
90. R. Mantou, *Notes sur quelques manuels de conversation «français-flamand» du XIVe au XVIe siècle*. - *Mémoires et Publications de la Société des Arts et des Lettres du Hainaut*, LXXXII (1969) 157-197.
91. E.N., *Nederlandse Spellingiana. 1750*. - B., LXXIV (1973) 115-116.
92. L. Milis, *Was het graatschap Wijnen (Guines) in de Middeleeuwen één- of tweetalig ?* - Mededelingen van de werkgroep geschiedenis-volkskunde-heimkunde van het comité voor Frans-Vlaanderen te Waregem, IV (1973) 29-40.
93. J. Huyghebaert, *Albrecht Rodenbach en Fideel Vion over «taal-particularisterij» 1878-1879. Tekstuitgave en kommentaar* - R. IV (1972), 5-57.
94. O. Vandeputte, *Westvlaamse taalgrensgemeenten*. - *Ons Erfdeel*, XVI nr. 3 (1973) 143-146.
95. L. Devloo, *Westvlaamse zantingen*. - B., LXXIII (1972) 244-245; 305-306; LXXIV (1973) 101-104.
96. P. Rogghé, *Oude taalproblemen te Eeklo*. - AM., XXIII (1972) 208-210.
97. A. V(iaene), *Kwintebank en «te kwinte» varen*. - B., LXXIII (1972) 310-311.
98. C.B., *Maansoldaten in 1790*. - B., LXXIV (1973) 93.
Spotnaam voor de regimenten opgeroepen voor de revolutie van 1790.
99. J. Roelandt, *«Oversloppen» in het Wervikse Rodenbouc 1414-1565*. - B., LXXIII (1972) 337-342.
100. E.N., *Profetenbees en Profeet*. - B., LXXIII (1972) 327.
101. J. Roelandt, *Nog de term «tenement»*. - B., LXXIII (1972) 311-312.
102. L. Van Acker, *Zaailingen als aardappelnaam*. - B., LXXIII (1972) 352-353.
103. A. Sercu, *Het dialect van Oostduinkerke en omgeving. Een synchronisch en diachronisch onderzoek van het fonologisch systeem in het Oostduinkerks en klankgeografisch onderzoek van de omliggende gemeenten*. Gent, 1972. XIV + 294 blz. (Kon. VI. Academie voor Taal en Letterkunde, VIde reeks, nr. 102).
104. A. Viaene, *De parabel van de Verloren Zoon in het dialect van Duinkerke. Een versie van kapelaan Lodewijk van Haecke 1873*. - B., LXXIII (1972) 241-242.
105. A.R. Goussey, *Bargoens te Watou*. - BK., XV (1973) 68-70.
106. J. David, *L'outillage manuel de la ferme. Essai de terminologie*. Leuven, 1973. 104 blz. + 76 foto's (Belgisch Centrum voor landelijke Geschiedenis - Centre belge d'histoire rurale. Publ. 31).
107. M. Vermeulen, *Westvlaamse spreuken*. - B., LXXIII (1972) 231-232; 284; 358-359.
108. A. Viaene, *Veelnamig Vlaanderen. Een overzicht van oude sa-*

- menstellingen. VI. *Het Westland van Vlaanderen. Westvlaanderen.* - B., LXXIII (1972) 199-212.
109. W. Pée, *Cyriel Buysse en het Westvlaams.* - Taal en Tongval, XXV (1973) 24-32.
110. F. Debrabandere, *De taal van het dagboek van de zoeaaf P. De Brouwere.* - LG., XV (1973) 189-193.

4. Numismatiek, Sigillografie, Heraldiek en Iconografie.

111. P. Cockshaw, *De quelques imitations de monnaies au XVe siècle.* - RBNS., CXVIII (1972) 149-163 + ill.
Betreft de frauduleuse nabootsingen van de vlaamse Cromstaerten onder de Boergondiërs.
112. E. Warlop, *Wapenboek van Vlaanderen.* Handzame, 1972. 169 blz., 325 ill.
113. H. Maes, *Het Stadswapen van Deinze.* - Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het Land van Leie en Schelde, XXXIX (1972) 125-131.
114. J. De Smet, *De spoorlijn Aalter-Brugge-Oostende toeristisch bekeken in 1839.* - B., LXXIII (1972) 219-224.
115. J. Demeyer, *Avelgem in oude prentkaarten.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 38 foto's.
116. M. Debrouwere en E. Ducatteeuw, *Beveren-Leie in oude prentkaarten.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 38 foto's.
117. A. Van Rijssel, *Blankenberge in oude prentkaarten.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 116 foto's.
118. A. Schouteet, *Brugge in oude prentkaarten.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972, 154 foto's.
119. J. Rau, *Zo was ... Brugge.* Antwerpen, 1973. 124 foto's.
120. J.-M. Duvosquel, *Comines en cartes postales anciennes.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1973. 80 foto's.
121. L. Defraeye, *Deerlijk in oude prentkaarten.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.
122. G. Renoy, *De Panne in oude prentkaarten. La Panne en cartes postales anciennes.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.
123. M. D'Hondt-M.R. Salembier, *Dottignies en cartes postales anciennes.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972, in-8°, 38 pl.
124. R. Vandenbussche, *Eernegem in oude prentkaarten.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 38 foto's.
125. H. Dekeyser, *Gistel in oude prentkaarten.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.
126. A.T. Van Biervliet, *Gits in oude prentkaarten.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 38 foto's.
127. R. Cauwe, *Harelbeke in oude prentkaarten.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.
128. J.P. Braems, *Heist in oude prentkaarten.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.
129. J. Deroubaix, *Herseaux en cartes postales anciennes.* Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972, in-8°, 38 pl.

130. D. Masure, *Ieper in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.
131. A. D'Hont, *Knokke in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 116 foto's.
132. T. Dereeper, *Koekelare in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 38 foto's.
133. M. Dewaele, *Koksijde in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 38 foto's.
134. E. Van Hoonacker, *Kortrijk in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 156 foto's.
135. M. Christiaens, *Luingne en cartes postales anciennes*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1973, in-8°, 38 pl.
136. (Heemkundige Kring), *Menen in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 77 foto's.
137. Ch. Selosse-F. Vanderbauwède, *Mouscron en cartes postales anciennes*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1973, in-8°, 116 pl.
138. Y. Vyncke, *Oostende in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 156 foto's.
139. G. Claeys, *Oostkamp in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.
140. E. Denuit, *Poperinge in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.
141. P. Pruijn, *Roeselare in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 154 foto's.
142. R. Haelewijn, *Torbout in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.
143. V. Ovaere, *Sint-Denijs in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 38 foto's.
144. W. Delestrez, *Veurne in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 38 foto's.
145. J. Vanthuynne, *Waregem in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.
146. R. Verbeke, *Wervik in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.
147. J. Vervenne, *Wevelgem in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.
148. J. Vlamynck, *Woumen in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 38 foto's.
149. J. Braems, *De Zwinstreek in oude prentkaarten*. Zaltbommel, De Europese Bibliotheek, 1972. 76 foto's.

5. Genealogie, Biografie en Levensberichten.

150. A. Schouteet, *Indices op de buitenpoortersboeken van Brugge 1548-1788. II. De borgen en de domicilies van de buitenpoorters*. Handzame, Familia et Patria, 1973, XI + 211 blz. (Poortersboeken van de Zuidelijke Nederlanden, deel VI).
151. W. van Hille, *Staten van goed van de heerlijkeheid Assche (en Noortassche)*. - VS., IX (1973) 107-111.
Te Deerlijk.
152. W. van Hille, *Staten van goed van Saint-Pierre-Brouck*. - VS., VIII (1972) 605-608.

153. M. Smessaert, *De staten van goed van de heerlijkheid Schoonbergh*. - VS., IX (1973) 93-101, 255-261.
Te Aalter, Ruiselede, enz.
154. R. Lanszweert, *Een pijnlijk ongeval te Poperinge in 1770*. - BK., XIV (1972) 141-143.
Nalatenschap Jean-François Lanszweert. a° 1770.
155. P. Vandewalle, *Huwelijkscontracten uit het Veurnse*. - VS., IX (1973) 235-237.
156. J. Hendrickx, *Stamboek van Vlaanderen, I: 80 vooroudertafels van Vlaamse koppen*. Handzame, 1971. XII + 87 blz., offset.
157. J. de Launois, *Les 16 quartiers de Paul-Jean Clays (1817-1900), peintre de marine, membre de l'Académie*. - MGN., XXVIII (1973) 250-252.
158. R. Dewulf, *Onze kwartierstaat: Fernand Florent Decock, kunstschilder 1922-1965*. - VS., IX (1973) 83-85.
159. W. Steeghers, *Onze kwartierstaat. Priester-dichter Basiel Jozef Hyacinthe De Craene (1880-1956), stichtster van de vlaamse poëziedagen*. - AM., XXIII (1972) 201-207. III.
160. R. Dewulf, *Huldiging Jules Fonteyne, kunstschilder 1878-1964*. - VS., IX (1973) 307-310.
Kwartierstaat.
161. E. Muylle, *E.H. Steven Modest Glorieux, sociaal voorloper 1802-1872*. - VS., VIII (1972) 579-582.
Kwartierstaat.
162. L. Dewulf, *Onze Kwartierstaat: Vital Haesaert, meester in de rechten, Groot-Nederlander 1890-1954*. - VS., IX (1973) 27-31.
163. W. Steeghers, *(Stamboek Loontjens)*. - Ons Heem, XXV (1971) 283-284.
164. L. Dewulf, *Onze kwartierstaat: Carolus Steyaert, pseudoniem Karel Van Wynendaele 1882-1961 sportjournalist*. - VS., VIII (1972) 635-638.
165. J. Roelstraete, *Onze kwartierstaat: Antoon Vander Plaetse 1903-1973*. - VS., IX (1973) 251-254.
166. W. van Hille, *Familles de Westfandre. II. Généalogies Keke-raert, van Vossem, Erebout, Rabaut, etc. Tablettes des Flandres. Documents, VI. Brugge, 1972. In 8°, 330 blz.*
167. W. van Hille, *Notes généalogiques sur les familles ayant eu la civilité du comté d'Houtkerque en Flandre française. Gand, 1972, 4°, VIII-135 f. (Polycopié).*
168. R. Boerhave, *De voorouders van Prof. Dr. Herman Boerhave kwamen uit Frans-Vlaanderen*. - VS., IX (1973) 58-64.
169. M. Catulle, *A propos des Bye*. - Le Parchemin, XIX (1972) 13.
170. W. Steeghers, *De familie Callens*. - Ons Heem, XXV (1971) 279-283.
171. Bn. Bonaert, *Généalogies Cocle*. - Le Parchemin, XX (1973) 136-155, 216-243.
172. L. Poplemont, *La Famille de Beaucourt de Noortvelde*. - MGN., XXVIII (1973) 277-282.
173. W. Verleyen, *Het geslacht de Craecker te Aalst en te Affligem*. - VS., IX (1973) 369-382.
174. W. Steeghers, *De familie De Hulsters*. - MGN., XXVII (1972) 385-393.
175. G. Van Nieuwenhuysse, *Zwitserse patissiers in West-Vlaanderen, De Koentz te Oostende en te Brugge*. - B., LXXIII (1972) 271-276.

176. *Het geslacht de Milliano*. - VS., IX (1973) 249-250.
177. K. Denys, *De nieuwste genealogische ontdekkingen*. Familia Denys, XX (1972) 12-16.
178. L. Dugardyn, *Note sur l'origine des du Gardyn*. - MGN., XXVII (1972) 111.
179. M. Catulle, *Généalogie Holvoet, Branche de Zwevegem*. - Le Parchemin, XX (1973) 25-29.
180. A. Huysentruyt, *Schets van een genealogie van Kortrijkse poorters*. - VS., IX (1973) 21-26, 238-245.
Familie Huysentruyt.
181. J. de Launois, *Le peintre bruxellois Fernand Khnopff et son ascendance*. - MGN., XXVIII (1973) 161-172.
Familie gevestigd te Brugge 18°-19° eeuw.
182. E.M. De Splenter-Labens, *Kruisende wegen. Een familieverhaal. 1565-1970*. (Aarsele, 1972), 235 blz.
183. B. Goffaux, *De familie Leicher uit Poperinge*. - VS., IX (1973) 337-344.
184. W. Steeghers, *De familie Loontjens A.Dni. 1575-1972*. Gent, 1972. 71 blz.
185. F. De Poorter, *De familie Loontjens in «Groot Tomme»*. - De Roede van Tielt, III (1972) 3-23.
186. W. Steeghers, *Het schaapgoed «Groot Tomme» te Tielt en de familie Loontjens*. Ons Heem, XXVII (1973) 95-97.
187. C.B., *Pattyn-De Patin in Geluwe*. - B., LXXIV (1973) 117.
188. S. De Gerardon, *Généalogie de la famille Pecsteen*. Z.p., 1972, 47 blz. + ill. + 1 uitslaande stamboom.
189. J. Raes, *Wat de kerkvensters te Oedelem ons leren*. - BB., VI (1972) 19-22.
Betreft de families Pecsteen en Legillon.
190. W. Peene, *Familie Peene*. (Leffinge), 1972.
191. F. Roose, *De familie Pickery te Brugge*. - VS., IX (1973) 11-20.
192. C. Denorme, *De Familie Rybens*. - BK., XIV (1972) 121-130.
Te Nieuwpoort. Vermeldingen van vorige bijdragen in Boekenschouw, Handelingen CIII (1966) bl. 237, nr. 91.
193. M. Catulle, *Fragmenta genealogica van den Berghe*. - Le Parchemin, XX (1973) 156-158.
194. C. Denorme, *De Familie Van den Bon, 4*. - BB., VI (1972) 29-36.
195. J. de Potter, *Famille de Zinzerling*. - MGN., XXVIII (1973) 283-284.
196. A. V(iaene), *Joos van Ghistele, de grote voyagier. Nota over de afstammelingen*. - B., LXXIV (1973) 119.
197. M. Dewulf, *Het Verblijf van de Spaanse familie Sanchez de Castro y Toledo in onze Vlaamse gewesten*. - Annalen van Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, LXXVI (1973) 15-97.
198. F. Roose, *Brugse Familiegiedenis. Brugse Figuren*. Handzame, 1973, 216 blz. III.
199. K. Rotsaert, *Brugse straten Brugse namen. Een verzameling biografieën over markante figuren wier naam verbonden is aan een straat in Brugge, waaronder een uitvoerige bijdrage over Leon de Foere (1787-1815)*. Brugge, 1973, 63 blz.
200. A. Van Biervliet, *Beeldhouwer Clemens Carbon van Gits, Adenda bij zijn biografie*. - B., LXXIII (1972) 277-278.

201. A. Deboutte, *Leven van Charles-Louis Costenoble Apostolisch Missionaris Eerste Pastoor van Jonkershove (1826-1886)*. Leuven (Sintal) 1973. In 8°, 206 blz. ill.
Aangemerkt als deel I in de reeks «Vier Costenoble's priester en missionaris».
202. F. De Poorter, *Sieur Jean-Baptiste De Poorter, burgemeester van Dentergem.* - De Roede van Tielt III (1972).
203. P. Vancolen, *Leven en Werk van grootjuffrouw Clementia Hiers, 1819-1899.* - LG., XV (1973) 97-136.
Grootjuffrouw van het Kortrijkse begijnhof.
204. R. Van Landschoot, *Joris Lannoo en de eerste wereldoorlog.* - De Roede van Tielt IV (1973) 3-49.
205. P. Declercq, *Prof. Dokter Louis van Biervliet.* - TM., XIII (1973) nr. 1, 25-31.
206. C. Ficker, *Charles Van Lede e a colonização Belga em s. Catarina. Subsidios para a historia da colonização de Ilhota, no Rio Itajai açu, pela «Comapagnie Belge-Brésilienne de Colonisation».* Blumenau em Cadernos, 1972. In-8°, 38 blz.
Ch. Van Lede, ° 1801 - † 1875.
207. G. Depamelaere, *Hugo Verriest, man van zijn tijd.* Deerlijk, 1972. 106 blz., ill.
208. J. Lemey, *In memoriam Georges Breyneel.* De Roede van Tielt, III (1972) 33-41.
209. F. Bonneure, *In memoriam Lucien Dendooven 1927-1973.* - BO., XIII (1973) 35-38.
210. J. De Cuyper, *In Memoriam dr. hist. Jos De Smet.* - LG., XIV (1972) 471-472.
211. P. Debrabandere, *In Memoriam Godfried Devreese.* - LG., XIV (1972) 473.
Kortrijk 1893 - Schaarbeek 1972.
212. J. Weisgerber, *Raymond Herreman.* - Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden, 1970-1971, blz. 65-68.
Menen 1896 - Elsene 1971.
213. F. Debrabandere, *In Memoriam Marcel Quartier.* - LG., XIV (1972) 472.
Kuurne 1914 - Roeselare 1971.
214. F. Debrabandere, *In Memoriam Mevrouw J. Soete-Versavel.* - LG., XIV (1972) 472-473.
Poveringe 1901 - Roeselare 1971.
215. F. Debrabandere, *In Memoriam Antoon Vander Plaetse.* - LG., XV (1973) 275-278.
216. A. Van Doorne, *Requiem voor Antoon Vanderplaetse.* - De Roede van Tielt. IV (1973) 51-59. Ill.
217. R. Vanlandschoot, *Antoon Van der Plaetse, de voortreffelijke zegger van het schone woord, 1903-1973.* - 't Halletorentje, XX, nr. 1 (1973) 2-8.
218. W. Péé, *Hendrik Van Gassen.* - Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden, 1970-1971, blz. 157-164.
Mariakerke (Oostende) 1896 - Ninove 1968.
219. E. van den Bergh, *In Memoriam Henry van Leynseele.* - GOK. Hand., XXXVIII (1971) 239-245.
Kortrijk 1893 - Brussel 1971.
220. F. Evens, *In memory of Professor Dr Paul Van Oye (1886-1969)* - Hydrobiologia XXV (1970), III-XXVII, ill.

221. A.R. Goussey, *Lo - Aloïs Verstraete overleden*. - BK., XV (1973) 42-43, ill.
Mandenmaker aldaar, † 1972.

6. Folklore.

222. A. Dawyndt, «*Meneertje*»: *de filosoof van de Voorstad (Veurne)*. - B., LXXIII (1972) 361-362.
223. A. Dawyndt, *De eerste kermis in De Moeren. 1842*. - B., LXXIV (1973) 118.
224. A. Dawyndt, *Oude opschriften bij pastoor- en burgemeesterinstallaties*. - BK., XV (1973) 49-58.
Einde vorige eeuw.
225. A. Dawyndt, *Snippers uit de Veurnse volksmond - VIII*. - BK., XIV (1972) 144.
Volkse uitdrukkingen. Boekenschouw, Handelingen CVIII (1971) blz. 86, nr. 138.
226. A. Dawyndt, *Oude herbergnamen uit de Westhoek (19e eeuw). Herkomst en betekenis. VI*. - BK., XIV (1972) 113-116.
Zie ook Boekenschouw 1971-1972, Handelingen CIX (1972) blz. 298, nr. 281.
227. R. Carton, *De geschiedenis van de Winkelse Tram*. - De Winkelse Gids, VIII n° 2 (1972) 65-70, ill.
228. B. Bijnens, *Frans-Vlaanderen. Jaarkrans I: De heiligen in het hedendaags volksleven; II: Volksgebruiken en gewoonten*. - Frans-Vlaams Jaarboekje, VI (1973) 4-14 en 72-85.
229. K.C. Peeters, *Dr. L. De Wolf (Brügge), Verfasser der ersten internationalen volkskundlichen Bibliographie (1908-09)*. - Festschrift für Robert Wildhaber zum 70. Geburtstag am 3. August 1972, blz. 513-520.
230. G. Gyselen, *De Volksmuziek in West-Vlaanderen*. - B., LXXIV (1973) 77-84.
231. J. Van Hinte, *Symbolen in Zeeuwsch-Vlaanderen*. - Zeeuws Tijdschrift, XXII (1972) 199-202.
232. A. Lowyck, *Enkele aantekeningen over duiventorens in de Nederlanden-in-Frankrijk*. - Ons Heem, XXVII (1973) 190-193.
(+ lijst op blz. 200-202.)
233. B. Bijnens, *Metselaarstekens in de Franse en Belgische Westhoek*. - Frans-Vlaams Jaarboekje, VI (1973) 34-40.
234. M. Messiaen, *Sprokkelingen over de Schreve*. - BK., XIV (1972) 49-61.
Wetenswaardigheden m.b.t. de Houtlandroute.
235. W.P. Dezutter, *Makrons en Makronkast*. - B., LXXIII (1972) 300-301.
236. W.P. Dezutter, *Terra Sigillata. Geneesmiddel, aardewerk en verfstof*. - B., LXXIV (1973) 39-46.
237. L. Vanheule, *Over «Kloefkappersalaam» en «Planken O.L.-Vrouwkens»*. - BK., XV (1973) 1-21, ill.
Beeldjes gemaakt uit zacht hout, meestal lindehout.
238. A. Lowyck, *Leertijd van een Brugse kunstschilder te Parijs*. - Ons Heem, XXVII (1973) 73-74.
239. K. Slabbinck en G. Franchoo, *De Wagenmakerij*. - BO., XII (1972) 111-122 + ill.
240. E.N., *Verloren lied op de Sporenslag*. - B., LXXIII (1972) 370.

241. J. Geldhof, *Uit Meetkerkse liederverzamelingen. II. Repertorium van Victorine De Brabandere.* - B., LXXIII (1972) 289-292.
242. J. Geldhof, *Uit Meetkerkse liederverzamelingen. III. De verzameling van Oscar Scharlet.* - B., LXXIII (1972) 351-352.
243. J. Geldhof, *Uit Meetkerkse liederverzamelingen. IV. Het tweede repertorium van Petrus Deloddere.* - B., LXXIV (1973) 174-176.
244. M. De Bruyne, *De Roeselaarse liedjeszanger Jan Debusschere 1750-1827.* - Ons Heem, XXVII (1973) 47-51.
245. M. Cafmeyer, *Aan en rond het IJzerbekken in Brugge. Vertelling van Mories van de Boneveste.* - B., LXXIV (1973) 51-55; 111-114; 163-170.
246. M. Cafmeyer, *Oude Dudzeelnaars vertellen. III. Amelie de rentenierster.* - B., LXXIII (1972) 225-229.
247. C.B., *Oude remedie tegen de luizen.* - B., LXXIII (1972) 306.
248. S. Boutens, *Van oude recepten en remedies in verband met de familiekunde.* - IK., VIII (1972) 110-115.
249. G. Vlieghe-Steps, *Ajuin en knoflook. Kruidenremedies uit de zeventiende eeuw.* - B., LXXIV (1973) 159-162.
250. R. Van der Linden, *Cikorei.* - Oostvlaamse Zanten, XLVI (1971) 189-204.
251. G. Vlieghe-Steps, *Pottagiën. Uit oude kook- en keukenboeken.* - B., LXXIV (1973) 97-101.
252. A. V(iaene), *Processieduivels in Vlaanderen.* B., LXXIII (1972) 359.
253. W.P. Dezutter, *Het Stedelijk Museum voor Volkskunde te Brugge. Mededelingen I.* Brugge, Stedelijke Musea, Museum voor Volkskunde, 1973, 32 blz. + III.
254. W.P. Dezutter, *Het Stedelijk Museum voor Volkskunde te Brugge.* - B., LXXIV (1973) 65-72.
255. A.G. Homblé, *De pruik - een Brugse uitvinding ?* - B., LXXIII (1972) 298.
256. H. Dekeyser, *Over de oudste documenten en het onderzoek gewijd aan het gebeente van St.-Godelieve.* - BK., XV (1973) 44-48.
257. J. Calbrecht, *Peter Simonius (1585-1605). Tweede bisschop van Ieper en zijn strijd tegen tovenaars !* - IK., IX (1973) 2-6, ill.
258. F. Lemmens, *Ieperse portretbidprentjes uit de vorige eeuw.* - IK., VIII (1972) 126-129, ill.
259. P. Debrabandere, *Folklore van het Kortrijkse beginhof.* - LG., XV (1973) 63-79.
260. P. Debrabandere, *Kortrijkse Overleise typen van omstreeks 1900.* - LG., XIV (1972) 439-442.
261. J. Beun, *Kinderspelen, zegswijzen en aftelrijmpjes te Lombardzijde.* - B., LXXIV (1973) 56-58.
262. V. De Boodt, *De Sint-Sebastiaangilde te Nieuwmunster. 1700-1835.* - B., LXXIII (1972) 360.

II. ALGEMENE GESCHIEDENIS

1. Geschiedenis van Vlaanderen.

263. J. Deleu, *Frans-Vlaanderen.* Tielt-Utrecht, 1972. 198 blz., ill. Woord vooraf door A. Demedts.

264. E. Warlop, *Feodaliteit en burchtwezen in Vlaanderen*. - Middel-
eeuwse Burchten. Colloquium te Tongeren - 12 september 1970.
Toneren (1972) 7-13.
265. A. Verhulst, *Die Frühgeschichte der Stadt Gent*. - Overdruk uit:
Die Stadt in der europäischen Geschichte. Bonn, Rörscheid 1972,
blz. 108-137.
266. R.C. Van Caenegem, *Considérations critiques sur l'ordonnance
comtale flamande connue sous le nom d'«Ordonnance sur les
baillis»*. - Overdruk uit: Actes du Congrès International de la
Société Italienne de l'Histoire du Droit, Venise 1967, blz. 133-
152.
267. H. Van Werveke, *La contribution de la Flandre et du Hainaut
à la Troisième Croisade*. - Le Moyen Age, LXXXVIII (1972)
55-99.
268. H. Van Werveke, *Filips van de Elzas en Willem van Tyrus, een
episode uit de geschiedenis van de Kruistochten*. - KVA.VM.,
XXIII (1971) n° 2.
269. D. Nicholas, *Town and countryside: Social, Economic and Poli-
tical Tensions in Fourteenth-Century Flanders*. Brugge, De Tem-
pel, 1971. In -8°, 374 blz. (Rijksuniversiteit Gent. Werken uit-
gegeven door de Faculteit van de Letteren en Wijsbegeerte, afl.
152).
270. M. Coornaert, *De verdediging van de kust van Noord-Vlaande-
ren vanaf 1300 (deel 8)*. - RPT., XIV (1972) 46-55 en 61.
Cfr. Boekenschouw CIX (1972) nr. 317.
271. J. Van Mechelen, *Vlaamse begijnhoven*. In *Schemelheyt der
maechtylckheyt*. 1973, 44 blz., ill.
In het jaar der abdijen en begijnhoven uitgegeven door
de Kredietbank.
272. A. Viaene, *Abdijen en kapittelkerken als laatste rustplaats van
de Graven van Vlaanderen. 879-1455*. - B., LXXIV (1973) 5-38.
273. A. V(iaene), *De veertien landen van hertog Filips. 1440*. - B.,
LXXXIII (1972) 247-248.
274. A. Viaene, *«De Slecke maecken». Een vertoon van Landsknech-
ten van Maximiliaan*. Brugge 1488. - B., LXXXIII (1972) 321-
327.
275. A. Zoete, *De beden in het graafschap Vlaanderen onder Jan
zonder Vrees en Filips de Goede*. - Economische geschiedenis
van België. Handelingen. Histoire économique de la Belgique.
Actes. Brussel, 1972, 11-20.
276. K. Maddens, *Zestiende-eeuwse fiskale bronnen ter bestudering
van de sociaal-economische toestanden op het Vlaamse platte-
land*. Economische Geschiedenis van België. Handelingen. His-
toire économique de la Belgique. Actes. Brussel (1972) 21-30.
277. F. Pollentier, *De admiraliteit en de oorlog ter zee onder de
aartsburchten. 1596-1609*. Brussel, Koninklijk Legermuseum,
1972, 8°, XXI-202 blz. (Centrum voor militaire geschiedenis.
Bijdragen 10).
278. L. Trenard, *Patriotisme et nationalisme dans les Pays-Bas fran-
çais au XVIIIe siècle*. - Studies on Voltaire, blz. 1625-1657.
279. J. Thielens, *La correspondance de Vincenzo Santini, internonce
aux Pays-Bas (1713-1721)*. Bruxelles-Rome, 1969. XXXI +
414 blz. (Analecta Vaticano-Belgica, 2e série. Nonciature de
Flandre XII).

280. L. Demoulin, *Les lettres du nonce de Flandre Guiseppe Spinelle à Domenico Riviera à propos du conclave de 1730.* - IHBR. Bull., XLII (1972) 369-400.
281. R. Haelewyn, *Oostenrijkse wegen in West-Vlaanderen.* Brugge, Westvlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde, 1971. 40 blz., ill. (2e uitg.).
282. E. Witte, *Politieke machtsstrijd in en om de voornaamste Belgische steden. 1830-1848.* Z.p. (Brussel), Pro Civitate, 1973, 2 dln., 8°, ill., diagr., tab., 491 + 134 blz. (Historische Uitgaven. Reeks in-8°, nr. 37).
In West-Vlaanderen: Brugge, Ieper, Kortrijk en Oostende.
283. L. Devliegheer, *Oorlogsdagboeken uit de streek tussen IJzer en Leie.* Brugge, Genootschap voor Geschiedenis, 1972. 247 blz.
284. K. Cornillie, *Oorlogsherinneringen.* - IK., IX (1973) 7-17.
Oorlog 1914-18. Belevissen van burgers in de frontstreek.
285. J. Maton en S. De Keyser, *Renaat De Rudder-gedenkboek.* Z.p., 1973. 112 blz., ill.

2. Plaatselijke Geschiedenis.

286. E.N., *Aardenburg als bedevaartplaats. 1464.* - B., LXXIV (1973) 173.
287. L. Vanheule, *De ontsnapping van pastoor Reyphins uit de brandende toren. De brand van de kerk te Alveringem a° 1658.* - Izenberge, II (1971) 3-6.
288. A. Viaene, *Tempeliersgoed te Anzegem. Met aantekeningen over de oude parochie.* - B., LXXIV (1973) 94-96.
289. J. Vlamynck, *Kantwerkscholen te Beernem.* - BB., VI (1972) 37-40.
290. A. Van Severen, *Een toneelschool te Beernem.* - BB., VI (1972) 23-28.
291. E. Ducatteeuw en M. Debrouwere, *Geschiedenis van ons dorp (Beveren-Leie).* - Bijlage bij het maandelijks Kontaktblad voor Beveren-Leie en zijn Missionarissen, VII (1971) nr. 3-8; (1972) nr. 9.
292. P. Van Munkenhove, *Optocht van Beverse burgemeesters.* - Kontakt. Informatieblad bestemd voor de bevolking van Beveren-Leie, nr. 1 (juni 1971) 23-32.
293. E. Ducatteeuw en M. Debrouwere, *De taaië strijd der Beverse wetheren voor een nieuwe kerk.* - Kontakt. Informatieblad bestemd voor de bevolking van Beveren-Leie, nr. 2 (dec. 1971) 31-48.
294. R. Boterberge, *Herstellingen aan de Sint-Antoniuserkerk te Blankenberge (1740-1766).* - Hand. Em., CX (1973) 59-67.
295. R. Boterberge, *De bouw van een spinschool te Blankenberge in 1772.* - B., LXXIV (1973) 156-158.
296. F. Roose, *Stevenine Bousse, winkelierster te Blankenberge, 1630-1680.* - RPT., XIII (1972) 114-128.
297. J. Marechal, *Bruges, métropole de l'Occident.* - Internationales Jahrbuch für Geschichts- und Geographie-Unterricht, XIII, Braunschweig (1970-1971) 150-163.

Met samenvatting in het Duits en het Engels.

298. A. Dewitte, *Wulfaert Hellinc van Axel, zangmeester van Sint-Donaas te Brugge. Uitvoering van zijn testament 1541-1542.* - B., LXXIII (1972) 355-358.
299. A. Dewitte, *In het sterfhuis van zangmeester Conrardi, Brugge 1556.* - B., LXXIII (1972) 295-297.
300. A. V(iaene), *De abt-generaal van Clairvaux in de Duinenabdij. Brugge 1663.* - B., LXXIV (1973) 184.
301. Y. Vanden Berghe, *Jacobijnen en tradionalisten. De reacties van de Bruggelingen in de revolutietijd. 1780-1794.* Z.p. (Brussel), Pro Civitate, 1972, 2 dln., 8°, XLVIII-423 + 273 blz. (Historische Uitgaven. Reeks in-8°, nr. 32).
302. E.N., *De Rekenkamer in het Spookhuis te Brugge. 1667.* - B., LXXIII (1972) 336.
303. B., *Kerkdiëverij in Brugge 1680.* - B., LXXIV (1973) 155.
304. C.B., *Brief uit Kaap de Goede Hoop 1719.* - B., LXXIII (1972) 218.
Brief van pater Anastasius aan het Discalsenklooster van Brugge ?
305. A. V(iaene), *De Kwezels in het Brugse stadsleven. 1720.* - LXXIII (1972) 301-302.
306. E.N., *Fabriek van «Vlamynck stoffen» in Brugge. 1789.* - B., LXXIII (1972) 299.
307. E.N., *Het Korps Volontairen van de Sint-Jorisgilde te Brugge. 1790.* - B., LXXIII (1972) 366-367.
308. E.N., *Kroniek van het Huys van Pittbem in Brugge.* - B., LXXIV (1973) 122.
309. Van Oyen, *Het Brugs St. Janshospitaal: oud en nieuw.* - Het Belgisch Ziekenhuis, XV (1972) 35-39, ill.
310. A. Schouteet, *De laatste dagen van de Duitse bezetting van Brugge, 1-13 september 1944 door Jos. Reubens.* - Hand. Em., CX (1973) 82-91.
311. A. Ryserhove, *Bulskampveld en Lippensgoed.* - BB., VI (1972) 7-10.
312. B. Bijmens, *Het verlenen van bijstand aan de armen tijdens de XVIIIe eeuw.* - Frans-Vlaams Jaarboekje, VI (1973) 55-60.
Betreft Cassel, 1732.
313. B. Bijmens, *De Panne gedurende de eerste wereldoorlog.* - BK., XIV (1972) 69-72; 94-96; 117-118.
Voorgaande bijdragen vermeld in Boekenschouw 1971-1972, Handelingen CIX (1972) blz. 302, nr. 370.
314. M. Mestayer en J. Guillouet, *Douai.* Colmar, Ed. S.A.E.P., 1973. In -8°, 96 blz., ill.
315. A. V(iaene), *Waarom Geluweld onder het bisdom Doornik bleef. 1599.* - B., LXXIV (1973) 58-59.
316. K. Defoort, *Wat verloren ging in Gijverinkhove.* - BK., XV (1973) 59-67, ill.
Inventaris 1972 van verdwenen hofsteden, huizen en beroepen.
317. A. Velghe, *De Harelbeekse fanfare Sint-Cecilia 125 jaar.* - LG., XV (1973) 235-242.
318. V.D.B., *De saaihalle van Hondschote gevierd. 1662.* - B., LXXIII (1972) 313.
319. J. Six, *Histoire d'Houthem en Flandre méridionale.* 2e éd., [Wervik], 1970, in-4°, 112 p.

Cet ouvrage est à utiliser avec précaution. Certaines affirmations et commentaires de photos demanderaient à être vérifiés.

J.M.D.

320. P.J. Brand, *De geschiedenis van Hulst*, Hulst, stadsbestuur, 1972. In -8°, VII + 496 blz., ill.
321. M. Nuyttens, *De Tempeliers te Ieper*. - IK., IX (1973) 18-31, ill.
322. J. Roelandt, *Een Iepers klokje uit 1669 in de Franse Auvergne*. - B., LXXIV (1973) 151-155.
323. K.M. De Lille, *Notitie Boekschen van J.-B. Van de Walle. Ize-gemse kroniek 18e-19e eeuw*. - TM., XI (1971) nr. 3, 1-63.
324. R. Herman, *Bronnenverzameling tot de geschiedenis van de Sint-Pieterskerk te Izegem*. Izegem, 1971. In -8°, 352 blz., ill.
325. R. Bekaert en A. Demeurisse, *Geschiedenis van de Ize-gemse brandweer*. - TM., XII (1972) nr. 1, 3-25.
Cfr. Boekenschouw, CIX (1972) nr. 401.
326. A. Demeurisse, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Ize-gemse schoeiselnijverheid*. - TM., XII (1972) nr. 3, 16-18.
327. J. Bourgeois, *De Kloosterstraat*. - TM., XIII (1973) nr. 1, 32-34.
328. A. Vandromme, *De St.-Pieterstraat*. - TM., XI (1971) nr. 2, 6-9.
329. J. Bourgeois, *Kerkstraat (1826-1827)*. - TM., XII (1972) nr. 1, 26-28.
330. J. Bourgeois, *Marktstraat 1826-1827*. - TM., XII (1972) nr. 2, 22-26.
331. J. Bourgeois, *De Brugstraat in 1826-1827*. - TM., XII (1972) nr. 3, 34-40.
332. A. Vandromme, *De zondagschool*. - TM., XII (1972) nr. 3, 3-15; XIII (1973) nr. 1, 3-23.
333. A. Vandromme, *Marie Jacoba Werbrouck, kantborduurstev, 1721-1801*. - TM., XII (1972) nr. 3, 31-33.
334. L. Vanheule, *Judocus Reyphins (1672-1972)*. - Izenberge, III, 1972.
335. L. Vanheule, *De begrafenis van pastoor Reyphins te Izenberge († 1672)*. - BK., XV (1973) 25-33, ill.
Pastoor aldaar, tevens vanaf 1658 deken van Veurne en Nieuwpoort.
336. L. Vanheule, *De losrente aangekocht door pastoor Judocus Reyphins*. - Izenberge, III (1972) 1-8.
337. N. Huyghebaert, *Het hoogaltaar van de Duinenabdij te Koksijde*. - B., LXXIV (1973) 73-76.
338. B. Bijnens, *De Abdijmolen te Koksijde*. - BK., XV (1973) 34-41, ill.
339. B. Bijnens, *De «Taksagent» van Koksijde. Enkele grepen uit het ontstaan van Koksijde-aan-Zee*. - BK., XIV (1972) 108-112, ill.
340. J. Libon, *Quelques affiches anciennes de ventes publiques*. - Azimut 2000, revue de l'Athénée royal de Comines, II (1972-1973), n° 2, fév.-mars, non paginé (3 pages), n° 3, mai, non paginé (4 pages), n° 4, juin, non paginé (3 pages). ill.
Affiches des XVIIe et XVIIIe siècles concernant des communes du canton actuel de Comines.

341. J.-M. Duvosquel, *La vie civile à Comines durant la guerre 1914-1918. Edition de quatre journaux*. Mémoires de la Société d'histoire de Comines et de la Région, II (1972) in-8°, XV-385 p.
Ook uitgegeven als Bijdragen tot de geschiedenis van West-Vlaanderen door het Genootschap voor geschiedenis «Société d'Emulation» te Brugge, V (1972), in-8°, XV-316 p.
342. A. Schoonheere, *Les carillons du néant. Destruction de Comines pendant la grande guerre 1914-1918* et chanoine Ch. Vermes, *Souvenirs. Notes autobiographiques 1904-1920*. s.l., 1973, in-8°, 342 p., ill.
343. H. Bourgeois, *Souvenir de Comines, d'après les notes du Prof. Mitchell, jadis lieutenant au 2^d North-Staffordshire Rgt.* - Comines Contact, périodique de la vie cominoise, 2e année, n° 5, (avril 1973), pp. 2 et 4.
Intéressant témoignage sur la bataille du canal à Comines en mai 1940 par un officier anglais. J.M.D.
344. H. Bourgeois, *Comines et la bataille du canal de mai 1940*. - Hainaut-Tourisme, n° 148, sept. 1971, 175-177, ill.
345. A. Van Lerberghe en F. Louvaert, *Geschiedkundig overzicht van de aloude gilde van de edele ridder Sint-Joris te Kortrijk*. Kortrijk, 1972. 307 blz., ill.
346. J. De Cuyper, *Het Begijnhof van Kortrijk. Ontstaan en oudste periode (13de-15de eeuw)*. - LG., XV (1973) 5-48.
347. Ph. Despriet, *Het Kortrijkse begijnhof uit volks- en oudheidkundig oogpunt*. - LG., XV (1973) 85-96.
348. R. Goemaere, *Kortrijk 1815*. - GOK. Hand., XXXVIII (1971) 246-276.
349. A. Masselis en K. Vanackere, *Mgr. De Haerne en zijn standbeeld te Kortrijk*. Kortrijk, 1972, 8°, 95 blz.
350. A. Masselis en K. Vanackere, *Mgr. De Haerne en zijn monument te Kortrijk*. - De Gidsenkring, IX, nr. 3 (1971) 1-32.
351. A. Deschrevel, *Het orgel in de Kortrijkse begijnhofkapel*. - LG., XV (1973) 81-83.
352. B. Dewilde, *Een en ander over het verdwenen «Lindeke» in Kortrijk*. - LG., XV (1973) 259-261.
353. N. Huyghebaert, *De verdwenen klok van Lampernisse*. - B., LXXIII (1972) 230-231.
354. P. Huismans, *De abdij van Male*. - Vlaanderen, XXII (1973) 17-19.
355. R. Pillé, *Menen, Halewijn en de Leie*. - HKM., I (1972) 1-13.
356. E. Warlop, *Het edele huis en de beren van Menen van de 11e tot de 13e eeuw*. - HKM., I (1972) 14-28.
357. A. Vanmarcke, *De vrije brouwers te Menen in de 16e en 17e eeuw*. - HKM., I (1972) 29-42.
358. J. Deroubaix, *Dictionnaire de l'arrondissement Mouscron-Comines*. Mouscron, 1973, in-8°, 247 p., ill.
359. C. Selosse, *Histoire du Château de Mouscron de 1945 à 1971*. - GOK. Hand., XXXVIII (1971) 281-293.
360. J. De Smet, *Mededelingen over Monikerede*. - RPT., XIV (1972) 67-68.
361. J. Delbaere, *Sinnesaels kapelle te Beitem op grondgebied Moorlede*. - IK., VIII (1972) 121-125, ill.

362. G. De Cuyper, *Een Heksenproces te Nieuwpoort*. - BK., XV (1973) 22-24.
 «Sententie ten laste van Mayken, de dochter van Jan de Zittere», Nieuwpoort 1605.
363. E.N., *Kartuizers op zoek naar gezonde lucht. Nieuwpoort 1753*. - B., LXXIII (1972) 312.
364. A. Vanhuysse, «*Sterte*» en «*De Sterkte van Verbant*» te Nieuwpoort. - B., LXXIV (1973) 171-173.
365. L. Van Acker, *De harde winter van 1700 te Noordschote*. - B., LXXIII (1972) 329-331.
366. H. Zutterman, *Heemkundige wandelingen te Oedelem (Deel I)*. - BB., VI (1972) 127-151.
367. H. Zutterman, *De bewoning rond de marktplaats te Oedelem, omstreeks 1845*. - BB., VI (1972) 105-112.
368. E. Matthijs, *Het wel en wee van de Oedelemse muziekmaatschappij (3)*. - BB., VI (1972) 41-44.
369. A. V(iaene), *Wapentransport gestrand voor Oostende 1377*. - B., LXXIII (1972) 328.
370. C. Lemoine-Isabeau, *Ostende à l'époque française. Travaux de défense et de cartographie (1794-1814)*. - RBHM., XIX (1972) 495-515, ill.
371. R. De Keyser, *Bijdrage tot de kennis van de eerste en van de laatste leden van de familie «van Oostkerke»*. - RPT., XIV (1972) 105-115.
372. R. De Keyser, *Over de herkomst van de relikwie van Sint-Guthago aan de kerk van Oostkerke geschonken in 1613*. - RPT., XIII (1971) 137-139.
373. J. De Smet, *De scheepvaart bij ons in de Moderne Tijden*. - RPT., XV (1973), 65-68.
374. J. De Smet, *Het graven van de Leopoldvaart en van de Schipdonkvaart (1847 en 1855)*. - RPT., XIV (1972) 56-61.
375. R. De Keyser, *De beernis op Oostkerke*. - RPT. XIV (1972) 116-119.
376. F. Roose, *Tobias Neyts, waard in 't Gildenhuys te Oostkerke, 1702-1762*. - RPT., XIV (1972), 120-133.
377. G. Versavel, *Passendaalse Herinneringen. Godsdienstig en Kerkelijk Leven. Passendale (bij de auteur), 1973*. In 8°, 277 biz. + ill.
 Zie bespreking in dit nummer van Hand. Em.
378. W. van Hille, *Fiefs tenus de la seigneurie de Pittem en 1771*. - Le Parchemin, XVIII (1971) 579-580.
379. *Prijsijse van al de goederen ende effecten bevonden ter hofstede ghelegen onder de prochie van St Jan Heerelichede vanden Copernolle (te Poperinghe) in 1739*. - BK., XIV (1972) 62-69.
380. N.P. (A. Houvenaghel), *Reningelst: Begrafenistarieven*. - IK., VIII (1972) 116-120.
 In vorige eeuwen, begint met 1692.
381. N.P. (A. Houvenaghel), *Reningelst: Het kermisjaargetijde*. - IK., VIII (1972) 130-132.
 Stichting in 1757.
382. A. Deweerdt, *Het koninklijk zangkoor De Mandelgalm. Rijpe vrucht van de Sint-Amansbloem, 1897-1972*. Roeselare, 1972, 300 blz., ill.
 Geschiedenis van het parochiaal zangkoor in 1897 ge-

- sticht in de nieuwe Sint-Amandsparochie, in 1872 te Roeselare opgericht.
383. C.B., *Soldatenbrief van een Roeselaarse jongen. 1812.* - B., LXXIII (1972) 248-249.
384. M. De Bruyne, *De cholera te Roeselare in 1832.* - R., IV (1972) 96-142.
385. J. Delbaere, *«t'Schaak» de oudste herberg te Rumbeke.* - GOK. Hand., XXXVIII (1971) 175-193.
386. J. Delbaere, *De Aapmolen ook genaamd Brabantsmolen te Rumbeke.* - R., IV (1972) 58-82 + ill.
387. R. Blondeel, *Oudheidkundige vondsten te en rond Sijsle.* - BB., VI (1972) 117-118.
388. J. Penninck, *Sint-Andries historisch.* - Brugge, IX (1973) (niet gepagineerd).
389. R. Crois, *Uit de stadsrekeningen van St.-Anna-ter-Muiden.* - RPT., XV (1973), 47-64.
390. F. Roose, *De pest te Sint-Michiels omstreeks 1634.* - BO., XII (1972) 129-132.
391. R. Haelewyn, *De godsdiensttroebelen in Torhout en omgeving.* - Het Houtland, XII (1970) 1-8.
392. A. Franchoo, *Varsenare in het IJzertijdperk.* - BO., XIII (1973) 63-64.
393. A. Franchoo, *Militaire prestaties van ingezetenen uit Varsenare, na de septemberdagen van 1830.* - BO., XIII (1973) 28-32.
394. A. Franchoo, *De buurtspoorweg Brugge-Leke.* - BO., XIII (1973) 52-60 + 1 ill.
395. A. Dawyndt, *Het Sint-Janshospitaal te Veurne.* - B., LXXIII (1972) 348.
396. A. Dawyndt, *De Lindendreef te Veurne.* - B., LXXIII (1972) 310.
397. C.B., *Het «Comité Patriotique» van Veurne in 1789-1790.* - B., LXXIII (1972) 282-283.
398. F. Michem, *Sint-Bartholomeuskerk te Vinkt.* - Bijdragen tot 'e geschiedenis der stad Deinze en van het Land aan Leie en Schelde XXXIX (1972) 7-80.
399. J. Roelandt, *De Wervikse heerlijkheid Oosthove in de eerste helft van de 15^e eeuw.* - VMSTOCW., VI (1971) 1-30.
400. R. Defrancq, *Wervik in de periode 1738-1785 - eerste deel.* - VMSTOCW., VII (1972) 1-30.
401. J. Roelandt, *Een stukje Wervikse keure voor de zakkendragers. 1677.* - B., LXXIII (1972) 215-218.
402. J. Roelandt, *De bevolking van Wervik in 1724.* - B., LXXIV (1973) 105-110.
403. J. Roelandt, *«Vreemden» in eigen land.* - B., LXXIII (1972) 368-370.
404. J. Ramault, *Herinneringen Wervik vóór 1914.* - VMSTOCW., VI (1971), 36-50.
405. J. R(oelandt) en J. Durnez, *De Wervikanen als vluchtelingen (1914-1918).* - VMSTOCW., VI (1971) 31-35.
406. J. R(au), *Met J.V. De Neve, pastoor van Westkapelle, naar Cayenne in 1798.* - RPT., XV (1973), 38-46.
407. A. Van Doorne, *Aantekeningen bij de geschiedenis van de parochie Sint-Jan-Baptist te Wingene.* - De Roede van Tielt, III, nr. 2 (1972) 25-32.

III. BIJZONDERE GESCHIEDENIS

1. Recht en Instellingen.

408. E.I. Strubbe, *De Luister van ons oude Recht. Verzamelde rechts-historische studies*. Brussel, Elsevier-Sequii, 1973, 638 blz.
409. H. Platelle, *La pénitence des parricides en Flandre au XIe siècle*. - Séance annuelle de la Société des Sciences, de l'agriculture et des arts de Lille, 18 mars 1973 (1973) 37-43.
410. W. De Becker, *Recht spreken in 't Vrije*. - BO., XIII (1973) 41-51.
411. R. Crois, *Twee bewaarde processtukken van «Mude en het Waterrecht»*. - RPT., XV (1973) 30-33.
412. G. Van der Ghinst, *Détenus par mesure de haute police dans le département de la Lys sous l'Empire*. - MGN., XXVII (1972) 46-47.
413. J. Van Rompaey, *Het ontstaan van de Grote Raad onder Filips de Goede*. - HKZNM, XXV (1971) 297-310.
414. W. van Hille, *La Cour féodale du Perron de Bergues. Bergues-Saint-Winnoc*. T. I, Gent, 1973, carte, facsim., 4°, 144 f.
415. W. van Hille, *Fiefs tenus de la Cour féodale de Courtrai en 1721*. - Le Parchemin, XVIII (1971) 576-578.
416. W. van Hille, *De Lenen van Nieuwkapelle op 12 januari 1769*. - BK., XIV (1972) 97-107.
Nieuwkapelle, heerlijkheid van het prinselijk leenhof Burg van Veurne.
417. W. van Hille, *De Lenen van het Graafschap Watou*. - BK., XIV (1972) 130-133.
Gelegen te Watou, a° 1788.
418. L. Stockman, *De Brieven van Assenede en de Vier Ambachten*. - AM., XXIII (1972) 5-126.
419. Ph. Coussement, *De poorterie van Menen*. Kortrijk, 1971, LXX + 351 blz. In-8°.
420. F. Roose, *Vondelingen uit het Brugse Ommeland 1798-1820*. - BO., XIII (1973) 21-27.

2. Economische en Sociale Geschiedenis.

421. F.L. Ganshof, *Aantekeningen over het grondbezit van de Sint-Bertijnsabdij en in het bijzonder over haar domein te Poperinge tijdens de IXe eeuw*. - KVAVM., XXXIV, 1 (1972) 35 blz.
422. G. Sivéry, *La gestion du temporel du Saint-Sépulcre de Cambrai (1298-1350)*. - Etudes rurales, n° 48 (1972) 120-134.
423. J. Mertens, *De economische leefbaarheid van de lekenheerlijkheid op grond van de heerlijke rekeningen (1300-1500)*. Economische geschiedenis van België. Handelingen. Histoire économique de Belgique. Actes. Brussel (1972) 473-489.
424. L. Génicot, *Une petite seigneurie de Flandre à la fin du XIVe siècle*. - Etudes rurales, n° 45 (1972) 131-133.
425. J. Roelandt, *Renteboek van de domeinheerlijkheden te Wervik in 1513*. - VMSTOCW., V (1970) I-V en 1-111.
Tekstuitgave.
426. A. Van Geertsom, *De Hoofdcijnsboeken van St.-Baafsabdij te*

- Gent 1560-1796. - Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, LXXV (1972) 199-258.
427. H. Neveux, *Dimes et production dans le Cambrésis*. - Annales, Economies, Sociétés, Civilisations (1973) 512-518.
428. J. Moens, *Korte historische schets van de bestrijding van de aardappelplaag*. - WT., XXX (1971) 333-340.
429. R. Butaye, *Het rundvee in West-Vlaanderen (België) rond 1772*. - Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift, XIX (1970) 105-155.
430. C. Verlinden E. Scholliers, e.a., *Dokumenten voor de geschiedenis van Prijzen en Lonen in Vlaanderen en Brabant, deel III (XVIe-XIXe eeuw)*. Brugge, Rijksuniversiteit Gent, 1972. XXVIII + 468 blz. (Werken uitgegeven door de faculteit van de letteren en wijsbegeerte, 153).
431. G. Devos, *Oostenrijkse douanestatistiek en de Oostendse handel in de tweede helft van de XVIIIe eeuw*. Economische geschiedenis van België. Handelingen. Histoire économique de Belgique. Actes. Brussel (1972) 335-350.
432. M. De Laet, *De Vlaamse aktieve handel op Engeland in de eerste helft van de 14e eeuw, aan de hand van de Customs Accounts*. Economische geschiedenis van België. Handelingen. Histoire économique de Belgique. Actes. Brussel (1972) 223-231.
433. O. Mus, *Het aandeel van de Ieperlingen in de Engelse Wol-export, 1280-1330*. Economische geschiedenis van België. Handelingen. Histoire économique de Belgique. Actes. Brussel (1972) 233-259.
434. A. Viaene, *Handelsverkeer Brugge-Kortrijk-Rijsel per militaire konvooien, 1590*. - B., LXXIV (1973) 85-88.
435. J. Munro, *An Aspect of Medieval Public Finance: The Profits of Counterfeiting In The Fifteenth-Century Low Countries*. - RBNS., CXVIII (1972) 127-148.
436. L. Demoulin, *Les embarras financiers de Vincenzo Montalto, administrateur de la nonciature de Flandre (1731-1732)*. - IHBR. Bull., XLII (1972) 401-435.
437. C.B., *Duurte van de granen in 1557*. - B., LXXIV (1973) 121.
438. J. Récurat en E. Le Roy-Ladurie, *Sur les fluctuations de la consommation taxée du sel dans le France du Nord aux XVIIe et XVIIIe siècles*. - RN., LIV (1972) 385-398.
439. D. Verlé, *Enkele minder bekende ellematen uit Frans-Vlaanderen*. - Hand. Em., CIX (1972) 226-228.
440. J.P. Wild, *Textile manufacture in the northern Roman provinces*. Cambridge, University Press, 1970, 4°, XXII-189 p., ill. (Cambridge Classical Studies).
441. A. Verhulst, *La laine indigène dans les anciens Pays-Bas entre le XIIe et le XVIIe siècle. Mise en œuvre industrielle, production et commerce*. - Revue historique, n° 504 (1972) 281-322.
442. J.P. Sosson, *Pour une approche économique et sociale du bâtiment. L'exemple des travaux publics à Bruges aux XIVe et XVe siècles*. - Bulletin de la Commission Royale des Monuments et des Sites, n.s. II (1972) 129-152.
443. B. Bijmens, *De IJslandvaart in beide Westhoeken II*. - Frans-Vlaams Jaarboekje, VI (1973) 88-96.
Eerste deel verscheen in Frans-Vlaams Jaarboekje, IV (1971) 38-44.
444. F.F. Mendels, *Industry an Marriages in Flanders before the*

- industrial Revolution*. - Population and Economics. Proceedings of Section V of the Fourth Congress of the International Economic History Association 1968. Winnipeg (1970) 81-93.
445. J. Art, *Nataliteit en onwettige geboorten: een onontgonnen onderzoeksterrein*. Bijdragen tot de geschiedenis (inzonderheid van het Oude Hertogdom Brabant), LV, nr. 1-2 (1972) 3-30.
446. Buriez, Dewaepenaere, Dombroski, M. en C. Engrand, A. Lesaëge, *L'homme, la vie et la mort dans le Nord au XIXe siècle*. Lille, Université de Lille, III, 1972. In -8°, 219 blz., kaarten + grafieken (Etudes présentées par Marcel Gillet).
447. L. Schepens, *Van Vlaktuser tot Franschman. Bijdrage tot de geschiedenis van de Westvlaamse plattelandsbevolking in de negentiende eeuw*. Lannoo, Tielt-Utrecht, Westvlaams economisch Studiebureau, 1973.
448. H. Adam, Y.M. Hilaire, Legrand, Ménager, Vandenbussche, *Atlas de géographie électorale Nord - Pas-de-Calais, 1946-1972*. Lille, Université de Lille, III, 1973, 173 blz., kaarten.
449. J. Mertens, *Twee (Wevers)opstanden te Brugge (1387-1391)*. - Hand. Em., CX (1973) 5-20.
450. H.J. Leloux, *De Oosterlingen en andere vreemde kooplieden te Brugge en kerkelijke en sociaal-caritatieve instellingen*. - Hand. Em., CX (1973) 21-39.
451. P. Soetaert, *Pagadoren als indraagsters van panden. Brugge 1728*. - B., LXXIV (1973) 139-144.
452. J. Geldhof, *Brugse kerken en adellijke voorrechten op de vooravond van de Franse Omwenteling*. - Hand. Em., CX (1973) 68-81.
453. J. Geldhof, *Brugse huwelijken met Engelse garnizoenssoldaten 1678-1679*. - B., LXXIII (1972) 279-282.
454. L. Vanheule, *Oktrooien en andere stukken betreffende windmolens in de prov. West-Vlaanderen lopende van 1731 tot en met 1774*. - BK., XIV (1972) 85-93, +plan.
Vooraf oliemolens. Plan van Diksmuide met molensituering, P. Kemele 1763.
455. J. De Smet, *Over het dagelijks leven op de buiten in de achttiende en negentiende eeuwen*. - RPT., XV (1973), 1-27.
456. L. Spanhove, *De kindersterfte in enkele plattelandsdorpen rond Brugge in de 18e eeuw*. - BB., VI (1972) 11-18.
457. E.N., *Onveilig platteland in 1792 in het Brugse Vrije*. - B., LXXIII (1972) 246-247.
458. A. Viaene, *De bende van Salembier 1796-1798. Geschiedenis en legende*. - B., LXXIII (1972) 257-270.
459. A.-T. Van Biervliet, *Herbergen onder het Bruose Vrije te Gits en omgeving in 1780*. - R., IV (1972) 83-95.
460. C.B., *Schapers in het Leiedepartement. 1801*. - B., LXXIII (1972) 353.
461. J.P. Esther, *Brieven van IJslandvaarder Benjamin Rys*. - BK., XIV (1972) 133-141.
Verzonden uit IJsland en Frankrijk (a° 1891-1900).
462. R. Van Landschoot, *Betekenis van Honoré Maes (1879-1971) voor de Vlaamse studentenbeweging en de sociale beweging in West-Vlaanderen 1895-1911*. - 't Halletorentje (Trimestrieel tijdschr. v.d. Oud-leerlingenbond St.-Jozefkollege, Tielt), XVIII, nr. 2 (1971) 85-95.

463. A. Vanderplaetse (†), *Levensherinneringen*. - De Roede van Tielt, IV (1973) 61-76. Ill.

3. Geschiedenis der Wetenschappen en Letteren.

464. E.W. Elst, *Astronomie in Vlaanderen, eertijds en nu*. - De Vlaamse Gids, LV (1971) 3, 41-42.
465. D. Verlé, *Aantekeningen betreffende de geschiedenis van het ijkwezen in de XVIIe tot de XXe eeuw*. Brugge, Westvlaamse Gidsenkring, 1971, 4e, 58 p., ill.
466. E.N., *Bloysche roede*. - B., LXXIV (1973) 120.
Landmaat in Zeeland.
467. R. Boisson, *Chroniques chirurgicales, ou histoire des barbiers, chirurgiens, dentistes de Belgique et du Nord de la France*. Bruxelles, Dorka, 1970, 893 p., ill. (Monographies de la Société Scientifique de Stomatologie de Belgique).
468. Van den Bon, *De geneeskunde en de geneesheren in en om het Sint-Janshospitaal*. - Onze Gazette, IX, nr. 12, 1971.
469. M. Tabanelli, *Jehan Yperman, padre della chirurgia fiamminga*. Firenze, Olschki, 1968, 4e, 359 p., ill.
470. L. Elaut, *Het visitejournaal voor 1867 van Dr. F.A. Snellaert*. Colloquium F.A. Snellaert Gent, z.p.n.j. (Gent, 1973) 23-34.
471. G. Vlieghe-Steps, *Terra sigillata in oude geneeskunde, naar een handschrift uit de 17e eeuw*. - B., LXXIII (1972) 303-305.
472. L.J. Vandewiele, *De Vlaamse miniatuur van Cosmas en Damianus uit het Breviarium Grimani*. - FTB., XLVIII (1971), 19-24, ill.
473. D.A. Wittop Koning, *Geneesmiddelen van zee, strand en duin. Een historische beschouwing*. - Bulletin van de Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in Benelux. - XLV (augustus 1972) 17-25.
474. L.J. Vandewiele, *De «uitvindinge van verscheijde medicamenten door Mr Petrus Josephus Gbekiere tot Hooglede»*. - FTB., XLIX (1972) 328-336.
475. G. Vlieghe-Steps, *Medecijn van den Honich. Naar een 17de-eeuws handschrift*. - B., LXXIV (1973) 46-49.
476. F. Dewitte, *De Grafelijke Sint-Donaaskerk te Brugge als middeleeuws cultuurcentrum*. - BO., XIII (1973) 11-20 + 8 ill.
477. R. De Keyser, *Individueel en collectief boekenbezit bij de Kanunniken van het Sint-Donaaskapittel te Brugge tijdens de Late Middeleeuwen (1350-1450)*. (slot). - ABB., XLIII (1972) 493-516.
478. K. Heeroma, *Reinaert en Esopet*. - Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, LXXXVIII (1972) 236-251.
479. L. Stockman, *Diederik van Assenede, grafelijk ambtenaar (vóór 1263 - vóór 1296)*. - B., LXXIII (1972) 213-214.
480. K. Heeroma, *Andermaal «Die blomkin van Brucghe»*. - Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, LXXXVIII (1972) 216-235.
481. P. Rogghé, *Rederijkers te Eeklo*. - AM., XXIII (1972) 143-200.
482. H. Willaert, *Geschiedenis van de Izegemse rederijkerskamers*. - TM., XII (1972) nr. 2, 3-17.
483. A. V(iaene), *Vlaamse boekhandel in 1792*. - B., LXXIII (1972) 354.

484. G. De Groot, *Brieven van Hendrik Conscience III*. - HKZNM., XXV (1971) 5-91.
485. P. Vancolen, *Hendrik Conscience en Kortrijk*. - Vlaanderen, XXII (1973) 219-226.
486. A. Deprez, *Het Snellaert-onderzoek*. Colloquium F.A. Snellaert Gent, z.p.n.j. (Gent, 1973) 3-8.
487. G. Schmoock, *F.A. Snellaert en J.A. De Laet*. Colloquium F.A. Snellaert, Gent, z.p.n.j. (Gent, 1973) 9-22.
488. J. Huyghebaert, *F.A. Snellaert als Trealens in de bundel «Rum-beekse avondstonden» 1855-1858*. - B., LXXIII (1972) 333-336.
489. L.D., *Gezelliana*. - B., LXXIII (1972) 312-313.
490. J. de Mûelenaere, *Gezelles Cortracena*. - LG., XV (1973) 155-177.
491. G. Gezelle, *Onze Lieve Vrouw kerke tot Kortrijk. Gezelle's Cortracena*, uitg. door J. Boets. Antwerpen-Utrecht, 1972, blz. 37-162 (Teksten en Studïen van het Centrum voor Gezellestudie 3).
492. A. V(iaene), *Uit de Kortrijkse tijd van Gezelle*. - B., LXXIII (1972) 249.
493. E. Janssen, *De kringloop van Guido Gezelles leven. (Het eerste hoofdstuk uit een essay met de titel «Guido Gezelles wonderjaar 1858»)*. - WT., XXXI (1972) 305-318.
494. E. Janssen, *De Onzekere opvoeder Gezelle. (Het tweede hoofdstuk van het essay «Guido Gezelles wonderjaar 1858»)*. - WT., XXXII (1973) 169-180.
495. E. Janssen, *Gezelle-Van Oye. De beruchte brief van 22 juni 1858*. - HKZNM., XXVI (1972) 289-306.
496. A. Demeulemeester, *Gezelle en Jozef van Caloen. Notities bij een vriendschap (vervolg en slot)*. - B., LXXIII (1972) 233-240.
497. K. de Busschere, *Dichter Gezelle na «De Kaakslag» van 1896*. - B., LXXIV (1973) 89-93.
498. J. Huyghebaert, *De «Psalm», een gedicht uit de «Krisisperiode» in Rodenbachs leven (1879-1880)*. - B., LXXIV (1973) 145-150.
499. P.J.A. Nuyens, *Het belang van de persoon en het werk van Hugo Verriest*. - WT., XXXI (1972) 151-160.
500. A. V(iaene), *Verzen van Warden Oom*. - B., LXXIV (1973) 122.
501. J. Devloo, *Streuwelsiana. Waar heeft Stijn Streuwels in Heule gewoond ?* - B., LXXIII (1972) 285-288.

4. Geschiedenis van het Onderwijs.

502. L. Van Acker, *De geschiedenis van het gemeentelijk onderwijs te Ardooi*. Z.p., z.j. (Ardooi, 1973), 39 blz.
503. A. Dewitte, *Scholen en onderwijs te Brugge gedurende de Middeleeuwen*. - Hand. Em., CIX (1972) 145-217.
504. P. Tamboryn, *Het volksonderwijs in de vorige en bij het begin der XXe eeuw*. - IK., VIII (1972) 105-109.
505. R. Bekaert, *Melanie van Biervliet, Izegemse pedagoge, 1813-1892*. - TM., XII (1972) nr. 2, 27-42.
506. R. Bekaert, *Melanie van Biervliet - 2de deel*. - TM., XII (1972) nr. 3, 19-30.

507. P.D.B., *De Latijnse school van Despauterius, Komen 1520*. - B., LXXIV (1973) 184.
 508. A. V(iaene), «*Cleene scolens*» in *Kortrijk. 1496-1567*. - B., LXXIV (1973) 182-183.
 509. J. Roelandt, *De «Papschole» te Wervik*. - VMSTOCW., VII (1972) 51-63.

5. Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde.

510. L. Devliegheer, *Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen 6. De Onze Lieve-Vrouwekerk te Kortrijk*. Lannoo, Tiel-Utrecht, 1973. 120 blz. + 324 afbeeldingen.
 511. L. Devliegheer, *Bases tournaisiennes dans l'église Saint-Jacques à Ypres*. - Bulletin de la Commission Royale des Monuments et des Sites, n.s. II (1972) 45-47.
 512. K. Norro, *De restauratie van de Burgerlijke Griffie te Brugge. 1877-1883*. - Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis en de Oudheidkunde, XXII (1969-1972) 91-107.
 513. M. Smets, *Huib Hoste, voorvechter van een vernieuwde architectuur*. Brussel, 1972. 174 blz., ill.
 514. J. Viérin, *Témoignages sur la découverte de la «Vénus de Courtrai»*. - GOK. Hand., XXXVIII (1971) 236-238.
 515. C.B., *De monumentale doopvont van Zedelgem*. - B., LXXIV (1973) 55.
 516. L. Smolderen, *Le tombeau de Charles le Téméraire se présente-t-il aujourd'hui tel qu'il était autrefois ?* - Hand. Em., CIX (1972) 218-225.
 517. J. Philippe, *Reliquaires médiévaux de l'Orient chrétien, en verre et en cristal de roche, conservés en Belgique (y compris la fiole du Saint-Sang de Bruges)*. - Corsi di cultura sull'arte ravennate e bizantina, Ravenna (1973) 363-382.
 518. H.M.J. Nieuwdorp, «*De Goede Moordenaar*: een terracotta-model van Adriaan Nijs (1683-1771) voor de biechtstoel te Stekene». - Bulletin Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, XIX (1970) 109-114.
 519. E.N., *Restauratie van glasramen. Een economische methode in 1661 te Gent*. - B., LXXIV (1973) 119-120.
 520. A. Derville, *Les draperies flamandes et artésiennes vers 1250-1350. Quelques considérations critiques et problématiques*. - RN., LIV (1972) 353-370.
 521. E. Dhanens, *De wijze waarop het Lam Godsaltaar was opgesteld*. - Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis en de Oudheidkunde, XXII (1969-1972) 109-150.
 522. C. Gottlieb, «*Et ipse stat post parietem nostrum*»: *The Symbolism of the Ghent «Annunciation»*. - Bulletin Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, XIX (1970) 75-100.
 523. A. Schouteet, *Gillis van Kemmele, Brugs schilder uit de eerste helft van de 16e eeuw*. - Hand. Em., CX (1973) 40-43.
 524. C. Selosse, *Un tableau à l'église de Luigne: Saint-Amand baptisant le fils du Roi Dagobert*. - GOK. Hand., XXXVIII (1971) 277-280.
 525. I. Bossuyt, *Pieter Vanderghinste (1789-1860). Kortrijks komponist en kapelmeester*. - LG., XV (1973) 195-234.

526. F. Verhaeghe, *Middeleeuwse bewoningsresten te Lampernisse*. - Archeologie (1972) 77.
527. F. Verhaeghe en A. Janssens, *Middeleeuwse bewoning te Zoutenaaië*. - BK., XIV (1972) 73-84, ill., plan.
Pottenfragmentenbeschrijving van verdwenen bewoning aan de landzijde van de Oude Zeedijk.
528. L. Devliegher, *Middeleeuws aardewerk te Heist en te Ieper*. - Archeologie (1972) 19-20.
529. L. Devliegher, *Vondsten in de Sint-Jacobskerk te Ieper en in de Sint-Walburgakerk te Veurne*. - Hand. Em., CIX (1972) 229-236.

6. Geschiedenis van de Pers.

530. R. Van Eenoo, *Post-Revolutionaire Contestatie: Priester Beeckman en zijn blad «Het Brugsche Vrye» (1848-1853)*. - Overdruk uit: Standen en Landen, LX (1972) 207-300.
531. V. Van den Berghe, *Het studententijdschrift De Goedendag (1891-1940)*. - WT., XXXI (1972) 141-152.
532. A. Schoutet, *Documenten betreffende Brugse drukkers: Gregorius Weyts*. - Hand. Em., CIX (1972) 237-249.

7. Kerkgeschiedenis.

533. J. De Brouwer, *De kerkelijke rechtspraak en haar evolutie in de bisdommen: Antwerpen, Gent, Mechelen. 1570-1795*. Tielt, E. Veys, 1971-72. In -8°, XXXI + 566 blz.; 918 blz. (2 dln.).
534. H. Platelle, *La lecture publique à Saint-Amand au milieu du XVIe siècle*. - Facultés catholiques de Lille, bulletin trimestriel (décembre 1972) 221-224.
535. L. Vanheule, *De Godsdienstberoerten van de zestiende eeuw*. - Het gebied van Staden (1972) 27-54.
536. M. Backhouse, *Beeldenstorm en Bosgeuzen in het Westkwartier (1566-1568). Bijdrage tot de geschiedenis van de godsdiensttroebelen der Zuidelijke Nederlanden in de XVIe eeuw*. - GOK. Hand., XXXVIII (1971) 5-173.
537. E. Lamberts, *Kerk en liberalisme in het bisdom Gent*. Leuven, 1972, Universiteit te Leuven, werken op het gebied van de geschiedenis en de filologie, 5e reeks, deel 8.
538. H. Platelle, *Mirakels in de Zuidelijke Nederlanden*. - SH., VIII (1973) 172-177 en 228-237.
539. C. Vleeschouwers, *Electieverslagen tijdens de vijftiende eeuw in het bisdom Doornik: een verwaarloosde documentatie in cartularium 75 (R.A. Doornik)*. - ABB., XLIII (1972) 729-738.
540. P. Declerck, *Maandelijke priesterconferenties in het bisdom Ieper*. - Hand. Em., CX (1973) 44-58.
541. N. Leplae, *Betwistingen rond de benoeming van parochieherders in de Oostenrijkse Nederlanden, bijzonder in het bisdom Brugge, in de eerste helft der XVIIIe eeuw*. - Standen en Landen, LX (1972) 1-84.
542. St. d'Ydewalle, *De vergaderingen van de dekenen in het bisdom Brugge tijdens het episcopaat van Fr.-R. Boussem (1834-1848)*. - Standen en Landen, LX (1972) 115-205.

543. J. Huyghebaert, *Geschiedenis van de Sint-Amandsparochie te Roeselare*, 1872-1972. Roeselare, 1972, 252 blz., ill.
544. J. Geldhof, *Brugse adel in verzet tegen de liturgische vernieuwing van bisschop Brenart. 1786.* - B., LXXIII (1972) 193-198.
545. A. Denturck, *De Polemieken van P.J. De Ré en Désiré De Haerne: een nieuw generatieconflict bij de Westvlaamse clerus (1829-1830).* - R., IV (1972) 143-152.
546. P. Frederix, *Frans Thomas Corselis (1767-1853).* - Standen en Landen, LX (1972) 85-113.
547. S. Lebecq, *Les Cisterciens de Vaucelles en Flandre maritime au XIIIe siècle.* - RN., LIV (1972) 371-384.
548. E. van Reeth, *Het archief van Mol en de abdij van Corbie.* - VS., IX (1973) 311-314.
Vermelding eveneens van bezittingen van Corbie in Vlaanderen.
549. A. Hoste, *tClooster van Sinte Godelieve eertydts buyten Ghistele nu binnen Brugghe.* Sint-Godelieveabdij Brugge, 1973, 92 blz.
550. A. Hoste, *Sint-Godelieveabdij van Gistel.* - Vlaanderen, XXII (1973) 15-16.
551. A. Hoste, *Sint-Godelieveabdij van Brugge.* - Vlaanderen, XXII (1973) 31-32.
552. A. Barbaix (Zr. Marie-Paul), *Zeven eeuwen Ten Bunderen. Geschiedenis van het klooster Onze-Lieve-Vrouw Ten Bunderen. Moorslede 1269-1971.* Z.p. n.n. (Moorslede, Ten Bunderen), z.j. (1973). In 8°, 768 blz., ill., Fr. 550.
553. A. de Meijer, *De Brugse Augustijnen Franciscus Van Muenincxhove (1659-1736) en Bernardus Désirant (1656-1725).* - Augustiniana, XXII (1973) 5-117.

INDEX OP DE AFKORTINGEN

- ABB. = Archief- en Bibliotheekwezen in België, Brussel.
- AM. = Appeltjes van het Meetjesland, Eeklo.
- B. = Biekorf, Brugge.
- BB. = Bos en Beverveld, Oedelem.
- BK., = Bachten de Kupe, Nieuwpoort.
- BO. = Het Brugs Ommeland, Sint-Andries.
- BTFG. = Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, Brussel.
- FTB. = Farmaceutisch Tijdschrift voor België.
- GOK. Hand. = Handelingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring te Kortrijk.
- Hand. Em. = Handelingen van de Société d'Emulation te Brugge.
- HKM. = Jaarboek van de Heemkundige Kring Dr. Rembry-Barth te Menen.
- HKZNM. = Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, Brussel.
- IHBR. Bull. = Bulletin de l'Institut historique belge de Rome, Brussel-Rome.
- IK. = Iepers Kwartier, Ieper.

- KVA.VM. = Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren, Brussel.
 LG. = De Leiegouw, Kortrijk.
 MGN. = De Middelaar tussen de genealogische Navorsers, Brussel.
 OGE. = Ons geestelijk Erf, Tiel.
 R. = Rollariensia, Roeselare.
 RBHM. = Belgisch Tijdschrift voor Militaire Geschiedenis, Brussel.
 RBNS. = Revue belge de numismatique et de sigillographie, Brussel.
 RHE. = Revue d'histoire ecclésiastique, Leuven.
 RN. = Revue du Nord, Rijsel.
 RPT. = Rond de Poldertorens, Oostkerke (Brugge).
 SH. = Spiegel Historiae, Bussum.
 TM. = Ten Mandere, Izegem.
 VMSTOCW. = Verslagen en Mededelingen van de Stedelijke Oudheidkundige Commissie te Wervik.
 VS. = Vlaamse Stam, Antwerpen.
 WT. = Wetenschappelijke Tijdingen, Sint-Amandsberg.

INDEX OP DE SCHRIJVERSNUMMEN

De cijfers verwijzen naar de volgnummers. De voorzetsels: de, du, des, van, von, enz. worden bij de rangschikking in acht genomen.

Adam H., 448	Braekman W., 37, 38
Art J., 2, 445	Braems J., 128, 149
B., 53, 303	Brand K.J., 52
Backhouse M., 536	Brand P.J., 320
Baelde M., 2	Brulez W., 2
Balthazar H., 2	Bruwier M., 2
Barbaix A., 552	Buriez, 446
Bartier J., 3	Butaye R., 429
Bekaert R., 325, 505, 506	Buvé A., 60
Beun J., 261	Cabal M., 79
Bijnens B., 228, 233, 312, 313, 338, 339, 443	Cafmeyer M., 245, 246
Blockmans W., 2	Calbrecht J., 257
Blondeel R., 387	Carton R., 227
Boerhave R., 168	Catulle M., 169, 179, 193
Boets J., 491	Cauwe R., 127
Boisson R., 467	Christiaens M., 135
Bonaert A., 171	Claeys G., 139
Bonneure F., 209	Cockshaw P., 111
Bonnez A., 74	Coornaert M., 73, 270
Boon J., 2	Coppejans-Desmedt H., 2
Borné F., 5	Cornillie K., 284
Bossuyt I., 525	Coussement Ph., 419
Boterberge R., 54, 294, 295	Cracco D., 6
Bourgeois H., 343, 344	Craeybeckx J., 2
Bourgeois J., 327, 329, 330, 331	Crois R., 389, 411
Bousse A., 8	Danhieux L., 1, 6
Boutens S., 248	David J., 106
Bovesse J., 1	Dawyndt A., 222, 223, 224, 225, 226, 395, 396
	Debaere M., 47

- De Becker W., 410
 De Belder J., 2
 De Boodt V., 262
 Deboutte A., 201
 Debrabandere F., 65, 66, 110,
 213, 214, 215
 Debrabandere P., 31, 211, 259,
 260
 De Brouwer J., 533
 Debrouwere J.G., 44
 Debrouwere M., 116, 291, 293
 De Bruyne M., 244, 384
 De Busschere K., 497
 Declerck P., 540
 Declercq P., 205
 De Cuyper G., 362
 De Cuyper J., 210, 346
 Defoort K., 316
 Defraeye L., 121
 Defrancq R., 400
 De Gerardon S., 188
 De Grootte G., 484
 De Hemptinne Th., 2
 Dekeyser H., 125, 256
 De Keyser R., 371, 372, 375,
 477
 De Keyser S., 285
 De Laet M., 432
 De Laet S.J., 2, 86
 De Langhe J., 70
 De Launois J., 157, 181
 Delbaere J., 361, 385, 386
 Delestrez W., 144
 Deleu J., 263
 De Lille K.M., 323
 Demedts A., 263
 De Meijer A., 553
 Demeulemeester A., 496
 Demeurisse A., 325, 326
 De Meyer J., 115
 Demoulin L., 280, 436
 De Müelenaere J., 490
 Denorme C., 192, 194
 Denturck A., 546
 Denut E., 140
 Denys K., 177
 Depamelaere G., 207
 De Poorter F., 185, 202
 De Potter J., 195
 Deprez A., 2, 486
 Deprez P., 2
 Dereeper T., 132
 Deroubaix J., 129, 358
 Deruelle C., 3
 Derville A., 520
 De Schamphelaire H., 5
 De Schietere de Lophem A., 6
 Deschrevel A., 351
 Desittere M., 87, 88
 Desjardins E., 48
 De Smet J., 61, 114, 360, 373,
 374, 455
 De Splenter-Lavens E.M., 182
 Despriet Ph., 77, 84, 347
 Despy G., 3
 De Stobbeleir D., 8
 Devliegher L., 6, 283, 510, 511,
 528, 529
 Devloo J., 501
 Devloo L., 95
 Devos G., 431
 Devreese D.E., 2
 Devyt C., 19
 Dewaele M., 133
 Dewaepenaere, 446
 Deweerdt A., 382
 Dewilde B., 26, 352
 Dewitte A., 298, 299, 476, 503
 Dewulf L., 162, 164
 Dewulf R., 18, 158, 160
 Dezutter W.P., 235, 236, 253,
 254
 Dhanens E., 521
 Dhondt J., 1, 2
 D'Hondt M., 123
 D'Hont A., 131
 Dogaer G., 38, 45, 46
 Dombroski, 446
 Ducatteeuw E., 116, 291, 293
 Dugardyn L., 178
 Dumont M.E., 1
 Durnez J., 405
 Duvosquel J.M., 3, 6, 120, 341
 D'Ydewalle St., 542
 Elaut L., 41, 470
 Elst E.W., 464
 Engrand C. en M., 446
 Esther J.P., 461
 Evens F., 220
 Everaert J., 2
 Ficker C., 206
 Franchoo A., 392, 393, 394
 Franchoo G., 239
 Frederix P., 546
 Ganshof F.L., 34, 421
 Gaus H., 1, 2
 Geldhof J., 241, 242, 243, 452,
 453, 544

- Génicot L., 424
 Gezelle G., 491
 Godin A., 42
 Goemaere P., 62
 Goemaere R., 348
 Goffaux B., 183
 Gotovitch J., 3
 Gottlieb C., 522
 Goussey A.R., 105, 221
 Guillouet J., 314
 Gyselen G. 230
 Haelewyn R., 14, 142, 281, 391
 Hannes J., 1, 2
 Hasquin H., 3
 Heeroma K., 478, 480
 Hélin E., 1
 Hendrickx J., 156
 Herman R., 324
 Heyse M., 2
 Hilaire Y.M., 448
 Hoebanx J.J., 3
 Homblé A.G., 85, 255
 Hoste A., 28, 549, 550, 551
 Houvenaghel A., 380, 381
 Huismans P., 354
 Huyghebaert J., 93, 488, 498,
 543
 Huyghebaert N., 6, 35, 337,
 353
 Huysentruyt A., 69, 180
 Janssen E., 493, 494, 495
 Janssens A., 527
 Janssens de Bisthoven B., 6
 Jolin R., 15
 Kongs L., 1, 2
 Kurgan-Van Hentenryk G., 3
 Lamberts E., 537
 Lanszweert R., 154
 L.D., 489
 Lebecq S., 547
 Lefevre M., 3
 Legrand, 448
 Leloux H.J., 450
 Lemey J., 208
 Lemmens F., 258
 Lemoine-Isabeau C., 370
 Lentacker F., 49
 Leplae N., 541
 Le Roy Ladurie E., 438
 Lesaëge A., 446
 Levi A., 57
 Levi M., 57
 Libon J., 340
 Liefinck G.I., 39, 40
 Louvaert F., 345
 Lowyck A., 232, 238
 Maddens K., 7, 276
 Maes H., 113
 Mantou R., 89, 90
 Marechal J., 297
 Masselis A., 349, 350
 Masure D., 130
 Maton J., 285
 Matthijs E., 368
 Mees L., 17
 Meex F., 82
 Ménager, 448
 Mendels F.F., 444
 Mertens J., 80, 82
 Mertens J.A., 2, 6, 432, 449
 Messiaen M., 234
 Mestayer M., 314
 Michem F., 398
 Michiels G., 28, 30
 Milis L., 92
 Moens J., 428
 Moereels L., 4
 Moureaux Ph., 3
 Munro J., 435
 Muret Ph., 2
 Mus O., 11, 433
 Muylle E., 161
 Nackaerts F., 75
 Neveux H., 427
 Nicholas D.M., 269
 Nieuwdorp H.M.J., 518
 Norro K., 512
 Nuyens P.J.A., 499
 Nuyttens M., 321
 Ovaere A., 68
 Ovaere V., 143
 Pauwels A., 32
 P.D.B., 507
 Pee W., 109, 218
 Peene W., 190
 Peeters K.C., 229
 Penninck J., 388
 Petit R., 1
 Philippe J., 517
 Piétri Ch., 76
 Pille R., 355
 Platelle H., 6, 409, 534, 538
 Pollentier F., 277
 Poplemont L., 172
 Prevenier W., 1, 2
 Pruijn P., 141
 Pycke J., 13
 Raes J., 189

- Ramault J., 404
 Rau J., 119, 406
 Récurat J., 438
 Renoy G., 122
 Roelandt J., 99, 101, 322, 399,
 401, 402, 403, 405, 425, 509
 Roelstraete J., 165
 Roemans R., 9
 Rogghé P., 96, 481
 Roose F., 191, 198, 296, 376,
 390, 420
 Rotsaert K., 199
 Roucloux J.C., 59
 Ryserhove A., 71, 311
 Salembier M.R., 123
 Schepens L., 21, 22, 447
 Schmook G., 487
 Scholliers E., 2, 430
 Schoonheere A., 342
 Schoutet A., 6, 118, 150, 310,
 523, 532
 Sufflaire A., 1
 Sedze H., 63
 Selosse Ch., 137, 359, 524
 Sercu A., 103
 Sivéry G., 422
 Six J., 6, 319
 Slabbinck K., 239
 Smessaert M., 153
 Smets M., 513
 Smolderen L., 516
 Soetaert P., 451
 Sosson J.P., 442
 Spanhove L., 456
 Steeghers W., 159, 163, 170,
 174, 184, 186
 Stockman L., 418, 479
 Strubbe E.I., 408
 Tabanelli M., 469
 Tamboryn P., 504
 Thielens J., 279
 Tits-Dieuvaide M.J., 1
 Trausch G., 2
 Trenard L., 278
 Triaille-Closset C., 1
 Uyttebrouck A., 3
 V., 67
 Van Acker L., 102, 365, 502
 Vanackere K., 349, 350
 Van Assche H., 9
 Van Biervliet A.T., 126, 200,
 459
 Van Caenegem R.C., 266
 Vancolen P., 203, 485
 Van den Berghe E., 219
 Van den Berghe V., 531
 Van den Berghe Y., 2, 301
 Van den Bon, 468
 Van den Broecke C., 2
 Vandenbussche, 448
 Vandenbussche R., 124
 Vandeputte O., 94
 Vanderbauwède F., 137
 Van der Ghinst G., 412
 Van der Linden R., 250
 Vandermaelen Ph., 50
 Vandermaesen M., 2
 Van der Meiren J.P., 2
 Vanderpijpen W., 2
 Vanderplaatse A., 463
 Van Derveeghde D., 1, 2
 Vandewalle P., 155
 Vandewiele L.J., 472, 474
 Van Doorne A., 216, 407
 Vandromme A., 328, 332, 333
 Van Eenoo R., 1, 2, 530
 Van Elslander A., 2
 Van Geertsom A., 426
 Vanheule L., 237, 287, 334,
 335, 336, 454, 535
 Van Hille W., 151, 152, 166,
 167, 378, 414, 415, 416, 417
 Van Hinte J., 231
 Van Hoonacker E., 134
 Vanhuyse A., 364
 Van Landschoot R., 204, 217,
 462
 Van Lerberghes A., 345
 Vanmarcke A., 357
 Van Mechelen J., 271
 Van Munkenhove P., 72, 292
 Van Nieuwenhuysse G., 175
 Van Oyen, 309
 Van Reeth E., 548
 Van Rijssel A., 117
 Van Rompaey J., 413
 Van Ruymbeke A., 83
 Van Severen A., 290
 Vanthuyne J., 145
 Van Werveke H., 267, 268
 V.D.B., 318
 Velghe A., 317
 Verbeke R., 146
 Verhaeghe F., 526, 527
 Verhelst J., 1, 2
 Verhoeve A., 51
 Verhulst A., 2, 265, 441
 Verlé D., 439, 465

- Verleyen W., 173
Verlinden C., 430
Vermeulen M., 107
Vermeulen U., 1
Versavel G., 377
Verstraete D., 55
Vervenne J., 147
Viaene A. (= C.B., E.N.), 10,
43, 64, 91, 97, 98, 100, 104,
108, 187, 196, 240, 247, 252,
272, 273, 274, 286, 288, 300,
302, 304, 305, 306, 307, 308,
315, 363, 369, 383, 397, 434,
437, 457, 458, 460, 466, 483,
492, 500, 508, 515, 519
Viérin J., 81, 514
Visser J.C., 58
Viré L., 3
Vlamynck J., 148, 289
Vlassenbroeck W., 56
Vleeschouwers C., 16, 539
Vleeschouwers-Van Melkebeek
M., 16
Vlieghe-Steps G., 249, 251, 471,
475
Voordeckers E., 2
Vromman F., 28
Vyncke Y., 138
Warlop E., 12, 112, 264, 356
Warnotte M.L., 1
Weisgerber J., 212
Welkenhuysen A., 36
Weyns J., 20
Wild J.P., 440
Willaert H., 482
Willequet J., 3
Witte E., 1, 2, 5, 282
Wittop Koning D.A., 473
Zoete A., 275
Zutterman H., 366, 367
Zylbergeld L., 3

ALGEMENE INHOUD

I. BIJDRAGEN

- J. Mertens, *Twee (Wevers)opstanden te Brugge (1387-1391)* 5-20
- H.J. Leloux, *De Oosterlingen en andere vreemde kooplieden te Brugge* 21-39
- D. Van den Auweele, *De Brugse gijzelaarslijsten van 1301, 1305 en 1328. Een komparatieve analyse* 105-167

II. OORKONDEN EN MEDEDELINGEN

- R. Boterberge, *Herstellingen aan de Sint-Antoniuserkerk te Blankenberge (1740-1766)* 59-67
- P. Declerck, *Maandelijksse priesterconferenties in het bisdom Ieper* 44-58
- L. Devliegheer, *Het graf van graaf Robrecht van Bethune in de Sint-Maartenscathedraal te Ieper* 178-185
- J. Geldhof, *Brugse kerken en adellijke voorrechten op de vooravond van de Franse Omwenteling* 68-81
- A. Schouteet, *Gillis van Kemmele, Brugs schilder uit de eerste helft van de 16e eeuw?* 40-43
- A. Schouteet, *De laatste dagen van de Duitse bezetting van Brugge 1-3 september 1944* 82-91
- M. Vanroose, *Twee onbekende 15de-eeuwse dokumenten in verband met de Brugse «Beildesnidiers»* 168-177
- K. Wittevrongel, *De bouwgeschiedenis van de Burgerlijke Griffie te Brugge* 186-197

III. BOEKBESPREKINGEN

- K. Aernoudts, *Waar de rode klaproos bloeit. Een episode uit de Tweede Wereldoorlog* (L. Schepens).... 198-200
- J. Roelandt, *Het renteboek van het vorstelijk domein Wervik (1513)* (J. Mertens) 92-93

Het Genootschap voor Geschiedenis «Société d'Emulation», in 1839 gesticht, heeft tot doel de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en van de Provincie West-Vlaanderen te beoefenen en te bevorderen.

De «Handelingen» vormen ieder jaar een boekdeel van minstens 200 bladzijden, waarin bijdragen over historische onderwerpen van allerlei aard opgenomen worden.

Om lid van het Genootschap te worden, wende men zich tot het Bestuur (Adres : Secretariaat van het Genootschap voor Geschiedenis, Koningin Elisabethlaan 63, Brugge) met opgave van naam, beroep en adres. Het lidmaatschap verplicht tot betaling van de jaarlijkse contributie (200,— fr.) en geeft recht op de toezending van de «Handelingen» en van de afzonderlijke uitgaven. Bovendien wordt aan de leden een korting van 20 % verleend op de prijs van de «Handelingen» of de afzonderlijke uitgaven, die vóór hun toetreding tot het Genootschap zijn verschenen.